Füruzan

Gül Mevsimidir

ÖYKÜ

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

GÜL MEVSİMİDİR

Füruzan İlk kitabı *Parasız Yatılı*'yla 1972 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanan ilk kadın yazar oldu. İlk kitaplarında kötü yola düşmüş kadın ve kızların, çöken burjuva ailelerinin, yoksulluk ve yalnızlıkla boğuşan kadın ve çocukların, yeni ortamlarda bunalan ve yurt özlemi çeken göçmenlerin dramlarına sevecenlikle yaklaştı; kişileri derinlemesine inceledi, anlatımını ayrıntılarla besledi. 12 Mart dönemini anlattığı ilk romanı *Kırk Yedi'liler* ile 1975 TDK Roman Ödülü'nü kazandı. 1975'te bir sanatçılar programıyla (D.A.A.D.) çağrıldığı Batı Berlin'de bir yıl kalarak işçiler ve sanatçılarla röportajlar yaptı. *Dokuz Çağdaş Türk Öykücüsü* (1982, Volk und Welt Verlag) antolojisiyle *Die Kinder der Türkei* (1979, Kinderbuch Verlag) çocuk kitabını ise Doğu Berlin'de konuk kaldığı dönemde hazırladı.

Öyküleri Fransızca, İspanyolca, Farsça, İtalyanca, Japonca, İngilizce, Rusça, Bulgarca, Boşnakça gibi dillere çevrildi: Öykülerinden yapılan bir toplam A. Saraçgil çevirisiyle 1991'de Napoli'de, *Kırk Yedi'liler* S. Pirvanova çevirisiyle 1986'da Bulgaristan'da, "Sevda Dolu Bir Yaz", "Nehir" ve "İskele Parklarında" öyküleri Damian Craft çevirisiyle 2001'de Londra'da, *Parasız Yatılı* Elif Deniz - Pierre Vincent çevirisiyle (*Pensionnaire d'état*, Bleu autour) 2010'da Fransa'da, *Gül Mevsimidir* Gülbende Kuray Ulusoy çevirisiyle (*La stagione delle rose*, Poiesis Editrice) 2016'da İtalya'da yayımlandı.

2006'da 10. Ankara Öykü Günleri'nde, 2007'de Dil Derneği'nin Dil Bayramı'nda ve Antalya Öykü Günleri'nde, 2008'de 7. İzmir Öykü Günleri'nde onur ödülleri aldı. 2008 TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı'nın Onur Yazarı seçildi. 2009'da Dil Derneği İzmir şubesince Türk Diline Emek Ödülü verildi.

1981'de Ömer Kavur'la birlikte senaryolaştırdığı "Ah Güzel İstanbul" öyküsü sinema filmi olarak çekildi ve Film Antalya Film Festivali'nde ödül aldı. 1986-87 yıllarında "Gecenin Öteki Yüzü" öyküsünü Okan Uysaler ile birlikte senaryolaştırdı; TRT'de dizi film olarak çekildi ve yılın en iyi dizisi seçildi. 1988-90 yıllarında çektiği *Benim Sinemalarım* 1990'da Cannes Film Festivali'nin "Eleştirmenlerin 7 Günü" ve "Altın Kamera" dallarından çağrı alarak 158 film arasından seçilen 8 filmden biri olarak gösterime girdi; 1991'de ise Uluslararası İran Fecr Film Festivali'ndeki Uluslararası Jüri'den "En İyi İlk Film Jüri Özel Ödülü"nü kazandı ve Tokyo Uluslararası Film Festivali'nde seçilen "En İyi On Asya Filmi" arasında yer aldı. "Kış Gelmeden" ve "Sevda Dolu Bir Yaz" öykülerini oyunlaştırdı ve bu oyunlar Ankara Devlet Tiyatroları'nda yaklaşık 200 kez sahnelendi (2000-2005).

Öykü: *Parasız Yatılı* (1971), *Kuşatma* (1972), *Benim Sinemalarım* (1973), *Gül Mevsimidir* (uzun öykü, 1973), *Gecenin Öteki Yüzü* (1982), *Sevda Dolu Bir Yaz* (1999). **Roman:** *Kırk Yedi'liler* (1974), *Berlin'in Nar Çiçeği* (1988). **Gezi-Röportaj:** *Yeni Konuklar* (1977), *Evsahipleri* (1981), *Balkan Yolcusu* (1994). **Oyun:** *Redife'ye Güzelleme* (1981), *Kış Gelmeden* (1997). **Şiir:** *Lodoslar Kenti* (1991). **Çocuk Kitabı:** *Die Kinder der Türkei* (*Türkiye Çocukları*, 1979). **Yaşantı:** *Füruzan Diye Bir Öykü* (Haz.: Faruk Şüyün, 2008).

Füruzan'ın
YKY'deki kitapları:

Lodoslar Kenti (1995)
Parasız Yatılı (1996)
Kuşatma (1996)
Benim Sinemalarım (1996)
Gül Mevsimidir (1996)
Gecenin Öteki Yüzü (1996)
Kırk Yedi'liler (1996)
Berlin'in Nar Çiçeği (1996)
Balkan Yolcusu (1996)
Redife'ye Güzelleme (1997)
Evsahipleri (1998)
Yeni Konuklar (1998)
Sevda Dolu Bir Yaz (1999)

Toplu Öyküler (Delta, 2003)
Toplu Öyküler - Toplu Romanlar (Delta, 2009)
Kış Gelmeden – Sevda Dolu Bir Yaz (Oyun, 2018)

Füruzan Diye Bir Öykü (Yaşantı, 2009)

Doğan Kardeş:
Yaz Geldi - Seçme Öyküler (2009)

FÜRUZAN

Gül Mevsimidir

Öykü

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 610
Edebiyat - 128

Gül Mevsimidir / Füruzan

Kitap editörü: Murat Yalçın
Düzelti: Birol Durucan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Vizyon Basımevi Kağıtçılık Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic. Ltd. Şti.
Beylikdüzü Organize Sanayi Bölgesi Orkide Cad. No: 1/Z Beylikdüzü / İstanbul
Telefon: (0 212) 671 61 51 • Faks: (0 212) 671 61 50
Sertifika No: 28640

1.-24. baskılar: Bilgi, Adam ve Can Yayınları
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ocak 1996
10. baskı: İstanbul, Ocak 2020
ISBN 978-975-363-257-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2015
Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
facebook.com/YapiKrediKulturSanatYayincilik
twitter.com/YKYHaber
instagram.com/yapikrediyayinlari

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Erdal Öz'ün anısına...
(İstanbul 2007)

İzmir'de doğmuşum. Padişahlık zamanının soylusuyuz bizler. Babam sonraları zadegânlığını belirten adının ekinden vazgeçti. Cumhuriyet, adlara eşitlik getirince, ailemize Dürrüoğulları dendi. Böylesi, sade nüfus kâğıdımızda geçen bir şeydir tabii. Gene de bilenler, duyanlar için biz Dürrüzadeler'izdir. Bu değişmedi ve değişmez.

Evet ucu bucağı görünmez topraklarımızın bir bölümü satıldı. Ticarete atılıp mağazalar açan babam için, bakkallığa razı oldu diyerek gülenler çıkmadı değil o zamanlar.

"Kıskandılardı" derdi rahmetli annem Perran Hanımefendi. "Cumhuriyet kurulur kurulmaz yetenekleriyle yeni işlere yönelip körüklü pantolonuyla, halis glase çizmeleriyle gezerek, soylu atlarının üstünde çiftliklerimizi denetleyen adam olarak kalmadı diye kıskandılardı babanı kızım."

Babam, benim anabileceğim yıllarda, İzmir'de bir, İstanbul'da iki mağaza açmıştı. Avrupa'yla iş görecek derekelere gelmişti. Yeni bir devletin yeni âdetlere, yeni mallara ihtiyacı vardı. Babam bunu anlamayacak adam mıydı? Atıldı ve başardıydı da...

İzmir'deki mağazasına birgün uğramıştık annemle. Arabadan haber salmıştık içeri. Gelsinler, demiş, inip yürüyüverdik.

Şapka artık iyicene yaygındı. Seçkin hanımefendiler İstanbul'da Marsel'den, Çiçek Pazarı'ndaki Madam Nina'dan getirtiyorlardı şapkalarını. Bana kloş biçilmiş, brik rengi bir fötrü uygun bulmuştu annem. Henüz genç kızdım ve Sermet Vasıf Bey'le söz kesmişlerdi o gün, yüreğim kan ağlayarak. Çünkü sevdiğim ölmüştü cephede. Yoksa, caymak, gönül bağımdan kopmak benim yönümden olmamıştı. Rüştü Şahin yaşasaydı

kesinlikle olamazdı da. Sığınağımı, ilk sevdamı savaş almıştı elimden.

Alışık olmadığımız tatlı bir tavırla karşılamıştı babam bizi. Gerçi sert denemezdi davranışlarına ama konakta ben ve sanırım annem, derdimizi, acımızı ona açmaya yeltenmezdik. Öylesine önceden bilerek hazırlanmış bir uzaklığı vardı bize. Belki de bu daima dik durmamızı pekiştiriyordu. Annem Perran Hanımefendi adına konuşmamalıyım, çünkü onlar karı kocaydılar. Ve ben yıllar yılı kocanın ne demek olduğunu öğrenmiş, denemiş biriyim. Evet, acıları yüklenmek, kimsenin acısına katılmamakla elde edilen erdemlerdendir.

Tavanları çok yüksek, kuytuluk içinde olan bir yerdi mağaza.

Emrimizde çalışanlar şaşılacak sessizlikleriyle döneniyorlardı çevremizde. Hiçbirini o gün dışarı çıktıktan hemen sonra bile hatırlayamadım. Öylesine birbirlerinin eşi adamlardı, solgun, kaygan.

Uçta babamın çalıştığı ayrı bölüm vardı. Ceviz ağacından masasının ardında büyük bir kasa duruyordu. Üstüne iki aslan kakılmıştı. El ele tutuşmuştu aslanlar. Gümüşü andırır bir madendendiler. Yüzleri adam yüzüne benziyordu.

Maroken koltukların yanına ince sehpalar konmuştu. Üstlerinde kristal küllükler vardı.

Babam masasındaki yerine oturmuştu. O zamanlar kaç yaşlarındaydı? Kırkını geçmişti sanırım. Anadolu savaşı biteli beş altı yıl olmuştu. Orta boylu, tıknaz bir adamdı. Bakışları etkili, görünümü ağırbaşlıydı. Biraz genizden gelen sesini pek ender yükseltirdi. Borsalino şapkalar almıştı annem ona da, şapka devrimi olunca. Ama bunları çoğunlukla elinde tutar, giymezdi. Portmantoda asılı bıraktıklarına elimi değdiğimde, canlı, sıcak bir hayvanı okşuyor duygusuna kapılırdım. Gizli gizli dokunurdum şapkalarına babamın.

Şimdi bile söylerim, giyim çok önemlidir insanlarda. Ailesini, üstelik gördüğü tahsili terbiyeyi belli eder. Vazgeçilmez bir özen ve dikkat ister. Rüştü Şahin'in ölüm haberini aldığımda, kara margizet elbiselerimi giymiştim. Dadım Edadil tek sırdaşımdı.

"Müslümanlarda yas rengi yoktur" demişti. "Belki allı güllüsü fazla kaçar ama..."

Cahil ve bunaktı, gideceği yeri olmadığından bir kıyısına ilişmişti konağın dadım. Abuk sabuk konuşmalarıyla, beklenmedik köşelerden çıkıvermesiyle tedirgin ederdi bizi. Gerçi bunaktı ama bazı sözleri hiç de yarı deli sayılan birine yaraşır saçmalıkta değildi.

"Senin annen, Perran Hanımefendi kanlı yaşlar döktüydü, İzmir'e gelin yollanacağı zaman. Gönlüm yok mu benim, diyordu her gördüğüne. Çeyizleri yerleştirilirken bahçe pencerelerinin önünde sabahtan yatsıya dimdik camlara yapışıp duruyordu. Eee, bir de geldik ki buraya ne görelim, sultanlara vergi kurulu düzen... Bir de erkek, yeni taydan aşmış aygır gibi soluyor. Henüz otuz sularında, eller aslan pençesi kavrayışında. İlk gece sabah ettirdiydi babana. Sen bana, Edadil'e sor her bir şeyi. He demedi annen. Ama haftasına bırakmadıydı baban da işi. Tamamladıydı. Yatıştı Perran Hanımefendi de. Kurgusu budur işte evliliğin. Yeter ki dengi dengini bulsun kişi. Gerisi zamanın elindedir."

Neyimi yakınsam sevda üzerine dedikleri bunlardı. Arada rastladıklarına düşüncelerinden taşan kopuk sözler söylerdi:

"Kurudun kaldın, unutma Edadil. Sen ölmeden azalıp azalıp unufak olacaksın... Çitlenbik ağacına tünemiş baykuşun gagasını kaynatmalı... bahçeye varıp..." Gerçekten zayıflıktan sekiz dokuz yaşlarında çocuk görünümünü almıştı gövdesi. Giyimleri tahtaya dolanmış gibiydi. Ayaklarında sürüdüğü terlikler salt kemikler takılıymışça her adımında iki yana savrulurdu. Gıdısı, damar damar şişmiş çenesinin altında düğümlediği örtüsünü aşacakmış gibi iterdi.

"Paraları sarnıca gömdüler" diye bağırırdı bazı geceler karanlıkta. "Zeynep Hanım'ın konağının sarnıcına. Ya da İbrahim Ağa Mahallesi'ndeki Gâvur İmam'ın sarnıcına."

Çekinir, korkardım Edadil kalfadan. Çocukluk işte... Zavallı, eli erişmez bir ihtiyarcıktı oysa.

Annemin çocukluğunda gelmişti onların Divanyolu'ndaki konağına. Bilmem işte, babam şapkasını elinde taşır, kafasına koymazdı. Badembıyıklı, biraz da taşralı tavırlıydı. İzmir'in

yerlilerindenmiş. Biz Anadolu savaşından epey sonra İstanbul'a yerleştik. Annem Divanyolu'ndan İzmir'e gelin gelmiş. Konaklarını anlatırdı bana ara sıra. Semtlerinde bakkal, kasap bile yokmuş. Öylesine soylu, öylesine sessiz bir yermiş. Çimentonun dört kol gezmediği o dönemde, konakların mücevher kutusu gibi işlenmiş, hayranlıkla seyredilir pahalılığı, içinde yaşayanların değerine eşmiş. Annem rahmetli Perran Hanımefendi, "Yavrum Mesaadet," derdi, "dikkat et. Paşaların, beyzadelerin oturduğu yerlerde, konakların denize sırtı dönüktür, ön yüzleri poyraza açıktır. Çünkü lodos rahatsız edicidir ve poyrazın soğuğundan korkmak ancak kenar yerlerde yaşayanlar için caizdir."

Beni çok iyi yetiştirdiler, haklarını hiç inkâr etmem. Annem rahmetli Perran Hanımefendi, kupa arabalarının kolanları gümüşten olan bir ailenin kızına yaraşır güzellikteymiş. İzmir'deki ilk yıllarında şaşkınlığa düşürmüş görenleri. İri menekşe rengi gözler (benim de aynı renkti gözlerim, şimdi eridi, ihtiyarlıktan sütmavisine çalıyor), ibrişim yığını misali safran sarısı saçlar... (Benim de saçlarım aynı renkti. Şimdi top top aklaştılar.) Geçen yıla kadar boya yapıyordum. Bu yıl vazgeçtim. Hastalığıma, üzüntülerime inanmıyorlar evdekiler. Onları inandırabilmek, saçlarımı boyarsam daha güçleşecek. Kolejdeki torunum Gülbin ikide bir sırıtarak, "Nineciğim, ama siz de süsünüzden hiç eksik kalmazsınız, hem de hastayım dersiniz" diyordu.

Anası karı öğretiyor, bilmiyor muyum? Evet evet onun öğretmeleri! Oğlumun kanına pis kan katıldı gelinimin yolundan. Biz büyük bir aileyiz. Dürrüoğulları denen uydurma, yakıştırma ad sade nüfus kâğıdında geçen bir şeydir. Geçen yıldan beri saçlarımı boyamıyorum. Uçlarına doğru, eski renginin aynısından üç dört parça samur sarısı kaldı. Yetmiş yıldır yaşıyorum. Yok ama yetmişimi çoktan aştım sözgelimi, yetmiş yuvarlak hesaptır. Saçımdaki son renkler de yitip gittiğinde öleceğim sanırım.

Öylesine uzun yaşadım ki, yaşamak bir oyunmuş gibi oldu şimdi. Yaşamım, bir tarih değerindedir bence.

Düşünürken acele edip atlıyorum ordan oraya. Oysa vaktim çok. Daha kahvaltımı getirmediler.

İzmir'deki mağazamızla başlayacaktım pazar günüme.

Nerde kaldım, evet, koca boşlukta, alabildiğine yüksek tavanlı mağazamızın serinliği, tütünün gevşek, dingin tatlı kokusuna bürülüydü. Tütünü hep sevmişimdir. Bana yaklaşmış erkeklerin kolonyayla karışık tütün kokularını her birinde ayrı ayrı anarım.

Bir Rüştü Şahin sigara içmezdi. Çok gençti, yirmi yaşlarında, bense on altılarımdaydım.

Üzüntü, çarpıntı dolu o günümde babam bize birer madammışız gibi davranıyordu, mağazasında. Yani inceliklerin, asri yaşamanın bilincine, değerine varmış iki Avrupalı bayana gösterilecek ikramı, özeni gösteriyordu.

Kâtibi Satvet Hilmi Efendi yazıhanenin kıyısında duruyordu. Kolalı yakasının saramadığı ince boynu, kemikli yüzü hiç hoşuma gitmemişti. Evet, erkeklerin biraz açık bırakılmış dolgun gerdanıma ve aşırı ak ellerime nasıl baktığını, kendimi bilir bilmez öğrenmiştim.

Yazıhane, kapısıyla, tavanıyla apayrı duruyordu mağazanın içinde. Tavanı ceviz ağacından işlemeliydi. Tam orta yerindeki boşluğa yağlıboyayla kanatlı iki kadın melek resmi çizilmişti. Belden üstleri çıplaktı. Erkek gibi geniş omuzluydular. Soluk maviye boyalı bulutların arasında uçuyorlardı. Ayıp bir resimdi bana kalırsa. Memeleri yayvandı, hiç uçları yoktu. Ağızlarında üfledikleri borular vardı. Sakalları ardına doğru uçan, önü bir bez parçasıyla kapalı erkek melek, kadınlara doğru elini uzatmıştı. Bir elinde çatallı demir asa tutuyordu. Ayanbeyan kadınların kalçalarına bakıyordu. Babamın kâtibi de, benim gerdanıma.

Ah ne güzeldim ben, ah ne dayanılmazdım! Geçtiğim yerlerde ışıldardım. Ev içi süslerimi yapıp saatlerce kesme kristal aynaların önünde dolaşırdım. Görüntümden içim kamaşırdı. Cumbalara çıkıp kendimi herkeslere gösterme isteğime zorluk-

la engel olurdum. Ellerim bebekliğimdeki yumuşaklığını hiç yitirmemişti. Çünkü iş diye bir piyano dersi, bir de Matmazel Anais'ten Fransızca dersi alırdım. Kalemleri bile şöyle ucundan hafifçe tutardım yazıları yazarken. Belimi dik tutmayı, yürürken ayak uçlarıma önce basmayı da Matmazel Anais öğretmişti. Pembe avuç içlerimin yumuşaklığını dizlerime bastırır denerdim nasıl duyumsanır diye. Duyduğum gömülmeye kendim bile şaşardım.

"Bir gül koncasısın sen Mesaadet" demişti Rüştü Şahin bana. "Ama ah o senin ailen!"

Nesi vardı da onların beğenmezdi, anlamıyorum? Budala, gitti Anadolu savaşına, öldü.

Savaş kazanıldığında İzmir'e giren zafer alayının rap rap diye geçişinde o yoktu. Alayın arkasında yürüyen neferler, dolaklarla sarılı bacaklarını sürercesine ağır adımlar atıyorlardı. Tozun içinde ilk saftakiler ve ata binmiş kumandanlarından öte kimse seçilmiyordu. Sıcaktı, ince Akdeniz rüzgârı palmiyeleri yalayıp geçiyordu. Yanmış yakılmış İzmir'in içine zafer alayları yürüyordu, yorgun ve aydınlık. Karanlıklarda bırakılmıştı sanki Rüştü Şahin. Duru esmer yüzündeki, düzgün erkek burnundaki beni çeken her şey, ilk sevdam, on altı yaşımın deliliklerle dolu, bitmez tükenmez sevdası karanlıklarda kalmıştı. Niçin dövüşmüştü gidip? Bizim ailede o gün bile askere gitmiş kimse yoktu. Bedel verilirdi erkeklerimiz için. Onlar değerliydiler, bilgiliydiler, kolay yetişmiyorlardı, kolay harcanamazlardı. İşleri vardı erkeklerimizin. Anca okumuş yazmış insanların yapabileceği işler.

Askerlerimiz geçerken bütün İzmir pencerelerden sarkmış, ağlıyor, hıçkırıyordu. Sıcağın daha yoğunlaştırdığı toz, her yanı sarmıştı. Bazı şeylerin artık eskisi gibi olamayacağı kuşkusuyla ağlamaya başlamıştım. Beni ilk öpen erkek ölmüştü. Bir sıcak geceydi kollarıyla sardığında. Çift bahçeli konağımızın bürümcük gibi işli demir kameriyesindeydik. Çiçeklerin hepsi açmıştı. Arada gece kuşu ötüyordu. Tütün çiçekleri, şerbetçiotları, şakayıklar, katmerli İngiliz gülleri çevremizi sarmıştı. Gevşek, iç bayıltıcı, şurup gibi, ağır tanelerle damlayan, unutulmaz bir geceydi.

Okuduğum romanlardakine eş, çaresiz, burkucu sevdamın başlangıcındaydım.

Rüştü Şahin'in babası, babamın davavekiliydi.

Karısı İzmir'in yerlilerindendi.

Onlar geldiğinde aynalı salonu değil, yandaki muare koltuklu orta odayı açtırırdı annem Perran Hanımefendi. Önemli ve eşdeğerde konuklara açılırdı aynalı salon. Rüştü Şahin'in annesi uygunsuz derecede gülen bir kadındı. Annem bağışlayıcı, soylu davranışlarıyla dinlerdi onu. Yolcu ederken uzun uzun iç çekerdi ardından. Çift merdivenin başında dururdu Perran Hanımefendi. Daha ötelere vardırmazdı uğurlamasını. Her şeyi uygun ve gerektiği gibi yaptırmasını ve yapmasını bilirdi. Konağın çalışanları, biraz yüksek sesle merdivenlerde, sofalarda konuşacak olsalar, odaların birinden çıkıp bir baştan öte başa yürümesi yeterdi seslerin basılmasına, hemen tıss...

Bahçeye kaçmıştım, evdeki yıllık gelir hesapları konuşulduğundan.

Hasat sonları rahatlardı ortalık. Konuşmalar haftalarca sürerdi.

Kameriyenin gecenin koyuluğu içinde ayışığını almayan kapalılığı beni Rüştü Şahin'in kollarına itmişti. Bitkinleşiyordum sardıkça beni. İçimden bin bir kayma peş peşe sürüyordu. Çiçeklerin tutan havası, ayışığının dışta çizilen aklığı, gizli sevdamızı kökleştiriyor, unutulmaz yapıyordu. Elleriyle lülelerimdeki bağlı saten kurdelayı çözmüştü. Organze bluzumun yakasının açıklığına saçlarım doluşuvermişti. Gece kuşu derinliklerden ötüyordu yapayalnız. Gözlerimden bilmem neden yaşlar taşıvermişti. Dudaklarımı ağzına ilk aldığında, ilk erkekle öpüşmemde (bir daha duymadığım, ne otuz beş yıllık kocamdan, ne de arada engelleyemediğim hayranlıklarından ötürü yaklaşan öbür erkeklerden...) anlatılmaz bir sevinç, parıltı, coşku, arzu dolmuştu yüreğime. Sevda bu idi, anlamıştım.

Rüştü Şahin kalkıp karanlıkta, el yordamıyla bulduğu bir hanımelini avuçlarıma koymuştu. Güzel burnunun erkeğe yaraşır uç eğimini avuçlarımda duymuştum. Diri, güçlü boynunun gerginliğini boynuma sürmüştü. Bağırmak, koşmak, şarkılar

söylemek istiyordum o bunları yaptıkça. Ama rahatlıyor, baygınlığa yakın bir koyvermeyle kollarına sığınıyor, ona karışıyordum. Bir daha kimseyle olmadı böyle. Kırk, kırk beş yaşlarındayken kasıklarıma ağrılarla dolan isteklenmeli yıllarımda bile kimseyle olmadı. Sevdiydi, okşadıydı, öptüydü, konuştuydu... O yıllarda anlamamıştım dediklerini. Şimdi anladım. Söyledikleri yanlış, olmaz şeylerdi biliyorum. Hayaller peşindeydi. O da yaşasaydı, İzmir Marşı'nın çalındığı sokaklardan rap rap giren şanlı orduyla gelseydi ve yaşlansaydı, anlardı ne olmazlara bel bağladığını. Gencecik şehit düştü... Boş yere öldü. Gitmeseydi savaş gene bitecekti. Bir onla mı kazanıldı! Kazanılacak sandıydı. Tek başına ne kazanabilirdi ki ilahi Rüştü Şahin.

Ben Mehmet Ali Bey'in İzmir Marşı'nı çok severim. Bir de İvanoviçi'nin Tuna Dalgaları'nı, bir de bütün çarlistonları. Çarlistonları artık çalmıyorlar, çağı geçti. Tuna Dalgaları'yla torunlarım, Gülbin, Aylin, alay ediyor.

"Sirk müziği o nineciğim, ne değeri olabilir? Siz ki piyanoda uzun çalışmalar yapmışsınız, nasıl beğenebilirsiniz?" diyorlar.

Bir kardeşleri Nedim konuşmaz böyle. O zaten hiç kimseyle konuşmaz. Durmadan kavga eder annesi ve kardeşleriyle. Ara sıra odama gelir. Bir iki şeyi bir yerden alır öteki yana kor. Camın önüne geçip belirsiz bir yerlere bakar, suskun. Arada ağzında gevelediği sözler vardır ya, ipe sapa gelmez şeylerdir. Düşüncelerinden dışa taşmış parçalardır. Anasına:

"Hırpaninin teki oldu bu çocuk" dedim. "Her bir şeyi ütüsüz, nasıl oluyor bu?" diye sordum.

Gülümsedi. Yalnız gülümser, yılan gibidir. Konuşması tıslamaya benzer.

Evet piyanomun üstüne yoktur. Ama piyanoda daha çok Mehveş Hanım'ın parçalarını çaldığımda İzmir belirir gözlerimde.

İzmir'deki, pencereleri ağaçlarla kapanmış konağın, öğle üstlerinde bile insanı kıpır kıpır eden sıcağını unutabilir miyim? Bir pencere açtırırdım esinti girsin diye. Sıcak, dalların arasından süzülürdü. Pencereyi örten ağaçların içinden güneş yer yer

erimiş altın sarısı olup dolardı gözlerime. Geceyi düşünürdüm elimi çeneme dayayıp. Piyanomun başında tek elle parçalar geçerdim. Yanağıma şamdanların taban kertikleri soğuk sivri değerdi. Biri dinler mi acaba diye korktuğum olmuştur. Çünkü yakarılarımı, sevdamı dillendiren notalar arardım. İçimde dönen inanılmaz yenileşmeyi, keskin tutkuyu, piyanonun tuşlarında dindirmeye çabalardım.

Gençlik, ah ne yazık! Bilirdim Rüştü Şahin benim istememle evlenebileceğim bir aileden gelmemektedir. Heyhat, hayat sevdalılara acımıyor! Evet uzun yıllar uğraşmak, didinmek, yaşamak beni ilk gerçek sevgimden uzaklaştırmış, onu unutturmuştu. Geçen yıl saçlarımı boyamaktan vazgeçip hastalığıma, bu hain, bu miras düşkünü aileyi inandırmak zorunda kalınca Rüştü Şahin tay gibi taptaze, soluyarak çıkıverdi, kendimi seyrettiğim aynanın içinden. Tövbe, tövbe estağfurullah dedim, iyi saatte olsunlar, kim bu? Bir iki duayı ezberimden okudum. Unutup ihmal ettiğim dini akidelerimi yeniden yerine getirmeliydim. Oydu. Bana bakıyordu. Ellerimle yüzümü kapayacaktım handiyse. Öylesine canlıydı. "Sevdanın hayal olmaktan kurtarıp, can kattığıdır, odur Mesaadet" dedim. "Yılmayı kendine ve aklına yedirmeyen Mesaadet, aç gözlerini. Bu hayal yıllardır bırakıldığın odada, senin yalnızlığının acısını ruhunda duyan bir hayal. Ve şapkalarımın titizce gözden geçirilme gününde bir kâğıdın yere düşmesiyle dönen bir hayal" dedim. O gene gepgençti. Yaşlanmadan ölmüştü. Eh, genç görünecekti! Başka çaremiz yoktu, karşılıklı.

Ben yetmişimi bitireli bir yıl olmuştu. Ellerimin üstü mor damarlarla kaplıydı. Gözlerimin akıyla rengi, karışıp gitmişti. Boynum hemen iki omuzlarımın arasında gömük başlıyor ve bitiyordu. Çenemin eski kesin çizgisi yoktu. Gençliğimin boynumla ilintili görüntüsünü unutalı yıllar vardı. Kökten değişmiştim. Eskiyi andıran belki bir iki tavrım kalmıştı. Onlar da anca koltukta otururken yapabileceğim şeylerdi. Yürüme alışkanlığım ilk gençliğimden beri yoktur. Şimdi de öylesine yaşlandım ki kemiklerim döndü eğrildi. Üstünde etlerimi dik tutamayacak hale geldiler. Gövdem genişledi. Üst üste katlanıp yağlanıyorum durmadan. Engel olunamıyor. Doktoruma danış-

tım, olunamıyor. Fotoğraflarım tanıktır eski eşsiz güzelliğime, alımıma. Gene de kan sayımımı yaptırıyorum doktorumuza. Verdiği reçeteleri eksiksiz aldırıyorum. Bizim ailenin doktorsuz olduğu görülmemiştir. Ailemizin kadınları asri bir bayana yaraşır biçimde doktora danışmayı, dediklerini yapmayı bilirler. Sonradan görmeler gibi bunun da ikide bir sözü edilmez başkalarının yanında.

Aynadaki görüntüsüne ilk kez şaşarak baktığım Mesaadet'e yıllardır alışmıştım, görmüyordum ihtiyarlamasındaki acıklılığı. İnsan her şeye alışıyor. Gerçi yetmiş yıllık yaşamımda yoksulluk, beden eziyeti çekmedim ama, bu, kişiyi daha ince, daha duygulu yapıyor. Hele gördüğüm köklü terbiyenin getirdiği zorunlulukları eklersek, yaşamımın güçlüklerle dolu geçtiğine kimse inanmamazlık edemez. Elimdeki baklava pırlanta yüzüğümün çakan parıltısında Rüştü Şahin daha yakışıklı, daha canlı bakıyordu aynadan bana. Üst üste değerli eşyalarla dolu odamın içine sıkışıp kalmış, bir vakitlerin Maçka güzeli diye nam salan Mesaadet Hanımefendisi'ne bakıyordu. Aynamdan İzmir'deki konak da çıkıyordu onunla birlikte odama doğru.

Öğle uykusuna dalmış konağın sessizliği içindeydim. Akşamları pencereleri açtırıp tek elle tuşlarda sesler arayarak sevdiğini bekleyen hokka ağızlı kıza bakıyordum. Şimdi ağzımı da yitirdim. En iyi dişçilerden diş yapılan ağzımın göçmesine niye engel olamadık bilmem? Hiçbir şeylere değip yıpranmamış ellerimin dıştan görülebilen çirkinleşmesine neden engel olamadık? Ve memelerimin billur pırıltısının yitmesine, erkeklerin ellerinde canlanan tepelerinin sönmesine neden engel olamadık; bunca para, ün ve şandan sonra? Ah, bilemiyorum! O güzellik yıkılmamalıydı. Tuttum da yıllar yılı yıpratmamak için ipeklere, kürklere boğdum. Yediğim içtiğim şeylerin seçkinliği tabaklarda bile göz alıyordu. Bütün çabam kanımın, güzelliğimin güçlenmesi içindi. Etlerin en iyisi seçildi alındı, meyveler olgunluğun gevşeme çizgisini aşmadan toplandı benim için. Dişlerimin arasında hepsini öğüttüm doymazlıkla...

Kameriyede, Akdeniz'e vergi taşkınlık dolu gecede ağzıyla kavradığı dudaklarım niçin bir daha kimsede, hiçbir erkekte diril-

medi, kabarmadı? Avuçlarıma bıraktığı hanımeli sevişip koklaşmamızın sonunda eriyip ezilmişti. Çiçeğin özsuyu parmaklarımda nemli duruyordu. Daha İzmir'e Yunanlılar girmemişti. Savaş kargaşasına düşüp babamla annem odalara kapanarak bitmez konuşmalara dalmamıştı. Babam üzüm bağlarından, incir bahçelerinden aşarak çıktığı verimli ovalar boyunca süren topraklarındaki gezilerini yapmaya gidiyordu.

15 Mayıs'tı İzmir'e Yunanlılar girdiğinde. Bu olaydan iki üç yıl önce topraklarımızdan çoğunu elden çıkarmıştık. Altına döndürülecek ne varsa satılmıştı. Altın değerinin en değişmez olduğunu öğrendiğimde Rüştü Şahin'le öpüşeli bir yılı geçmişti. Savaşa katılmayabilirdi. Bir onun gitmesiyle zafer kazanılmazdı. Bunu ona anlatamadım. Beni sevdiğini, delice tutkun olduğunu bilmez değildim. İçinin kavrulduğunu biliyordum. Gepgenç, ilikleri dolu bedeni bana atılıyordu durmadan. Bir erkeğin varabileceği doruğa ulaşıyordu sevgimde. Niçin diretmişti, giderim, diye? Biliyorum şimdi tek sahici insan oydu, ki bunca yıl sonra pazar düşüncelerimde bir o var. Her cumartesi gecesi odamda incili, tafta yorganımı açıp masif ceviz karyolama girdiğimde, yarın pazar, gençliğimin günlerine, yitik sevdama dönüş saatleridir, diyemezdim. Ben ki artık ihtiyar bir kadınım, kadınlığımın özsuyu damarlarımdan akmıyor nicedir: Kanım ağır ağır pıhtılaşıyor, duyuyorum. Bacaklarımda onca özene, onca bakıma karşın kılcal damarlar birbirine dolanıp düğümleniyorlar. Bitmenin, tükenmenin belirtileriyle dolu her yanım. Gene de o hain pazarlarıma can katan Rüştü Şahin niçin beni dinlemedi? Yaşasaydı bana hak verirdi. Dediği gibi olmadı ki hiçbir şey, yanıldı. Üstelik yanılmasını göremedi. İnançlı öldü. Yani, aldanarak. Öfke içimi kavuruyor. Mutsuz etti beni. Hakkı yoktu buna.

Ondan ne umacağımı bilmeden gene de onu sevmiştim.

Son buluşma gecemizdi Yunanlılar gelip İzmir'i aldığında. Ailecek İstanbul'a gidememiştik önceden davranıp. Öylesine ona tutkundum ki, düşmanların girmelerinden, İzmir'i almalarından bende ve konaktakilerin gündelik yaşamalarında bir değişme olmamıştı. Salt annemle babamda yatıştırılmış bir korku

duygusu sezmiştim. Gene de korkuları can pahasına bir şey değildi. Anlaşılıyordu dışardan bakınca İzmir'de Yunan ordusuna karşı çıkanlar, ayaktakımından olay yaratanlar olmuştu. Hemen bastırılmıştı bunlar da valilikçe.

Babam, "Harekâtımızı akıllıca, iki yanı da kuşkulandırmayacak gibi ayarladık" diyordu annem Perran Hanımefendi'ye, "mallara el koyarlarsa zaten pek bir şey bulamayacaklar. Ama sanmam. Eşrafla iyi geçinmek isteyeceklerdir."

Babamın bu sözlerini Rüştü Şahin'in babası ellerini ovuşturarak dinliyor, annemin aşağılayan bakışlarını görmezlikten gelerek, istenmediği halde söze katılıyordu:

"Nasıl uygun buldunuzsa öyle yaptık, beyefendiciğim" diyordu. "Zaferi bizimkiler elde edeceklerdir. O günleri de sağlama almalıyız, haklısınız."

Babam davavekiline bakmadan, yüzü şamdanlara çevrik, "Bizimkileri de bilemiyoruz. Türlü söylentiler çalınıyor kulağımıza, kıyıcıdırlar, Bolşeviktirler deniyor. Tedbiri elden bırakmamalıyız sonuna kadar" diyordu.

Hiç Rüştü Şahin'e benzemez bir adamdı babası. Ezik, biraz sinsi, hep yere bakan, arada elleriyle yüzünü sıvazlayan. Bunu babama işleriyle ilgili bilgileri verirken sık sık yapardı.

Karanlık, Kadifekale'yi görünmez yaptığında inmiştim bahçeye.

Aysız bir geceydi.

Limandan Rumca şarkılar geliyordu. Bağırma, şamata sabahın ilk ışıkları belirene kadar sürdü. Arada silahlar atılıyordu. Savaşa nispet, o yıl ağaçlar, çiçeklerle deliler gibi donanmıştı. Edadil kalfa bunaklığına bir de sakarlık katmış şuraya buraya çarpa çarpa dolanıyordu. Kan kırmızı topaklar halinde açmış sardunyalara bakıp, "Genç kanı aldı bu çiçekler. Alıp açtılar. Yiğitlerin yürek kanları suladı bu ağaçları, çiçekleri donattı" diyordu.

Tam deliliğe dalmıştı artık, biliyordum.

Oysa bizim konakta değil savaşmak, elini kanatan yoktu. Kameriyede bir süre öyle oturmuştum. Gece, kalın bir duvar koyuluğundaydı. Çimenler alçak seslerle doluydu. Oturduk-

ça türlü canlıların yanımda bana sürünürcesine yaşadıklarını sanmaya başlamıştım. Konağın cadde yönünden birkaç fayton geçmişti art arda. Sessizlik, büyük gürültülerden sıyrılıp gene o yerlerden gelen hışırtılara bürününce ilk gençliğimin geçtiğini, çocukluğumun ağır ağır uzaklaştığını anlamıştım.

Rüştü Şahin o sıra karanlığın yumuşaklığını bölmeden yanıma gelmişti. Birden sıkı sıkıya sarıldım ona. Gözyaşlarım kirpiklerimin ucundaydı. Titriyordum. Çocukluğumdan ilk tutkunluğuma kadar her istediğim olmuştu. Beni sarandan, öpenden ayrılmak, dokunulup zedelenmemiş bir genç kızın yaşayabileceği sağlık dolu sevdamı, her şeyime denk düşen sevdiğimi kaybederim korkusuyla titriyordum. Aynen şöyle konuşmuştuk:

— Gitmeyin Rüştü Şahin, n'olur gitmeyin! Hem bir sizle savaş kazanılmaz. Gönlümü yaralıyorsunuz. Ya yitirirsem sizi? Sanırım anlatamıyorum bağlılığımı. Geceleri konakta ses soluk kesilince süzülüyorum yatağımdan. Gözlerimin olanca gücüyle karanlıkları aşma çabasıyla Kadifekale'ye bakıyorum. Orada bir yerlerde olduğunuzu bilmek yetiyor bana. Giderseniz hangi yöne bakarak size yakın duyabileceğim kendimi? Havalara saçılan kol, bacak parçaları savaş alanlarını sarmış. Şarapneller bahar topraklarını deliyormuş. Gitmeyin n'olur! Beni seviyorsanız kalın.

Güldüğünü anlamıştım.

Sesine geçmişti gülmesi konuşurken.

Daha çok sarılmıştım. Göğüslerim eziliyordu ona bastırmaktan. Yüreğinin vurduğu yeri dinliyordum, canlı atan yüreğinin.

İçim acıdan kavruluyordu. Daha on yedi sularındaydım.

— Gitmeliyim Mesaadet, sevdiğim, gitmeliyim. Babamın, annemin ezilmişliğine, yoksulluğuna, ikiyüzlülüklerine karşı koymak için, seni savaşın sonunda elinden tutup götürmek için gitmeliyim. Sen çocuksun. Üstelik zengin kızısın. Bu daha da çok çocuk olmaktır. Anadolu baştan aşağı savaşıyor. Bizim gibiler katılıp da dövüşmezse neyi hak edebilirler? Yepyeni, yoksulların arka kapılardan savulmayacağı bir yurt kuracağız. Katılmak gerek. Uğrunda savaşılmayan kazanılmaz.

— Sen gitmesen de olur, demiştim, yeniden "Sen" diyordum ona. Gene de dövüşenler olacaktır. Acılarımı kimselere açamadan cılız omuzlarımda nasıl taşıyacağım? Koltukların kadifeleri yattı, lekelendi gözyaşlarımdan.

— Hak etmeliyim, demişti inatla. Babamın, annemin yaltaklanmalarını, annenin, babanın ikiyüzlülüklerini sana anlatmaya, ortaya dökmeye ondan sonra gücüm yetecektir. İzmir dağlarında vuruşanların canlarını koydukları savaşın içinde benim de payım olmalı.

— Seni çok seviyorum Rüştü Şahin.

Bunu dediğimde yüreğim yırtıldı sanmıştım; yırtılıp kanlarım içimde her bir yanıma sıvanmıştı sanki. Gitme diye üst üste diretiyordum. Her söyleyişimde ağlayışım acılaşıyordu.

— Mesaadet, demişti, böylece kaçsan evlensek, zengin kızı yoksula kaçtı olur. Eğer savaştan sonra asıl hak sahipleri yerine gelirse, sevdiği adamla evlendi, doğruyu yaptı diyeceklerdir. İlk söz gerçi önemli değil ama, ikincisi çok önemli. Bunu dedirtmeliyiz. Anca sevilenle yaşanılacağını da öğreteceğiz bilmeyenlere, birçok yapacaklarımızla birlikte. İzmir'in dört bir yöresinde dağ ateşleri yanıyor. Orta Anadolu'da kadınların, çocuklarının ölümüne ağlamaya vakitleri yok. Sen bir beni tutturmuşsun. Canının çektiğine, her şeyin hemen olmasına alışmışsın. Bekleyeceksin, herkesle birlikte mutlu olacağız.

"Kokusuz çiçeklere benziyorsun" demişti kocam bana, kokusuz ve gözalıcı.

Bacaklarımın arasında otuz beş yıl ağırlığını taşıdığım, her kilo alışını sevişirken izlediğim adamın bu sözleri ilkten beni üzmüştü. Şapkacımda kanotiyen bir İtalyan hasırı yazlık şapkayı denerken, "Matmazel Nina, bu yıllarda bende bir yaşlanma, eskime görüyor musunuz?" demiştim.

Her yanı koca kauçuk saksılarıyla çevrili, duvarları sahici Hollanda goblenleriyle süslenmiş salonda, üçlü aynanın içinden birbirimize bakmıştık:

"Siz mi, Madam Mesaadet?" demişti. "Siz ki, ilk oğlunuzun doğumundan bu yana aynı jartiyer ölçüsünü kullanmaktasınız. Hayır, janti ve çekicisiniz. Nerden çıktı bu? Yoksa yeni bir aşk acısı mı?"

Kocamla sırt sırta yaşadık diyebilirim özetle.

Öleli on beş yıl oldu.

Hiçbir anımı onunla dolduramıyorum. Oysa öylesine boş vaktim var ki... Pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi... Düşüncelerimin arasına, birinden ötekine geçerken, ek olarak giriyor. Atlamak olmuyor tabii... Her şey durulduğunda, ölümünden sonra, karyolada yatarken ona değmemek için uçta uyuma alışkanlığımdan öte bir şey bana onu hatırlatmıyor. Şimdi ortasında uykuya dalsam da, sabahları kıyısına ilişik uyanırım yatağımın. Ardımda ölen kocamın iriliğini kapsayan genişlik durur öylece. Otuz beş yıl aynı yatakta iki insan, dile kolay.

Uyuma alışkanlığından öte hiçbir şey bana onu hatırlatmıyor artık.

Kocan yok Mesaadet, diyorum. Öldü. Seni elli beşlerinde dul bırakıp öldü. Daha önce hani, "Kokusuz çiçeklere benziyorsun" dediğinde öleydi ya!

Acımasızlığı bana, oğlum, gelinim, torunlarım, annem, babam öğretti. Tam istedikleri gibi oldum. Ölçülü, her şeyini içinde saklayan. Buna alıştırılan duygular zamanla çekilmeye, tartıya vurulmaya başlıyor. Ve gerçek kibarlık budur. Beni kemiren şeylerin içinde kocamın kapatmalarının üzüntüsü hiç olmadı. Metresleri demiyorum. Tuttukları, kenar mahalle dilberleriydi. Metres diye tanımlamak çok güç o kadınları. Hep aşırı boyanan, hiçbir şeyi yakıştırmasını bilmeyen, dar etekler giyip kalçalarını sallayarak dolaşan birileri, cahil ve görgüsüz.

İlkini öğrendiğimde neyin tehlikeye girdiğini düşünmüştüm. Kocamla mal beraberliğimiz vardı. Eşitti para, mülk paylaşmamız. Büyükada'daki yazlık köşkü bana bırakmıştı bütünüyle. Merdiven trabzanlarını, Boğaz'daki yıkılan bir yalıdan söktürüp satın alarak taktırmıştık. Elini şöyle ucuna değdirerek merdivenleri inerken, büyüklük ve görkem duygusu kaplar insanı. Nazlı, buyurucu tavrı daha artar, alt basamağa vardığınızda. Köşkte, her şey uygunluk içindedir. Bu değerli merdiven üç kat boyunca baştan sona dönerek süsler orayı. Oğullarımdan biri İsviçre'deydi, bana en çok benzeyeni. Vakıflarımız benim soyumdan geliyordu. Küçük oğlum İstanbul'da Galatasaray'da

okuyordu. Dediklerimden dışarı çıkmazlardı, biliyorum. Yeni bir kadının belirmesiyle durumumuzda neydi tehlikede olan?

Telefonla o günkü sözleşmelerimi bozdum. Girip banyo aldım. Suyun çok sıcak yapılmasını istemiştim. Bacaklarımdan boynuma dek gömüldüğümde sulara, banyoya katılan özel kokum azar azar üstüme geçmişti. Güzelliğimi kimseye harcatmamıştım, kendime bile. Kalçalarımın, sırtımın duyarlığı sıcakta gevşeyip kan dolmuştu. Kocam gene de erkek olarak değerlenmemişti gözümde, beni isteklendiren sıcağa karşın. Sonra saten sabahlığıma bürünmüştüm. İpek, İzmir'deki ilk gençliğimden beri beni yatıştırır. Kapatmalar evliliğimin bir parçası olacaktı. Bunu görmezlikten gelecektim. Başka bir tehlike yoktu.

Kocam harcamalarını kendi parasından yapabilirdi. Böyle olmalıydı, olacaktı da. Çünkü gelir-gider hesaplarını bana göstermek zorundaydı. Evlilikteki paylaşmalarımızı bir Batılı iş kafasıyla anlaşıp yapmıştık. Gene de bilmezlikten gelmek zararlı olabilirdi. Hileli harcamaları, kaçamakları önlemek için durumu açıklamak gerekiyordu. Kocama karşı suçlu olduğumu ya da onun bana başı eğik olması gerektiğini düşünmemiştim. Evliliğimizin kuralları bunlardı. Uygun evlilik dedikleri, annemle babamın yaşadığı ve benim oğullarıma öğrettiğim.

Akşama kadar dört aşağı beş yukarı gezip, asıl korkulacak tehlikenin kesinlikle engellenmiş olduğunu anladım. Ucu renkli sigaralarımdan bir tane yakarak divana bıraktım kendimi. Öylesine uzun kalmıştım ki banyoda, saçlarımın dibi ensemden doğru hâlâ ıslaktı.

Evliliğimizin derinliği, acısı yoktu.

Onun için kocama ihtiyarlığımın yalnızlığında vakit ayırmak gereksizdi. Nasıl ki ben kokusuz bir çiçek olmuşsam ona, kocam da benim ailemin buyruğu gereği başeğdiğim, bir soyluluğun sürmesi kaygısıyla evlendiğim adamdır. Anamın, babamın, alışkanlıklarımın savunulmasıdır. Kısa, kesin konuşmuştuk:

"Hayır" demişti. "Uyduruyorlar. Sizin gibi erdemli, çeşitli değerlere sahip, çok güzel bir karısı olanın yapacağı iş değildir bu."

Kanmamıştım. Kanmış görünmem gerekiyordu. Durumu sağlama almak için sorguda üstelemiştim. En karşı konmaz

bilgileri sunmuştum peş peşe. İlgisizliğim, sevgisizliğim, ihanetine öfkelenmişim, üzülmüşüm gibi zorlandıkça daha da kesinleşiyordu. Evliliğimiz işti, işse şaka kaldırmaz. İçimdeki ufak da olsa açılmış eski yarıklar kapanıyordu, karşımda sahici bir üzüntüye düşen adamı gördükçe. Yağ bağlamaya yüz tutmuş gövdesini olduğundan ince gösteren usta işi elbisesiyle ayakta durmuştu konuşma boyunca. Güzel adam derlerdi. Bana sorsalardı soğuk adam derdim, gülmesi bile değişmeyen, tıpkı benim gibi. Bağışlamasız olduğuma inandırınca konuşma bitti. O yaşlarımda şimdiki duyarlığım depreşseydi yetmişimi bulamazdım kolay kolay. Kocamı ummayacağı sertlikte cezalandırmıştım. Seven ve acı çeken kadın olmuştum gözünde. Oyundu oynadığım. Bizim gibi büyük bir ailenin sürmesi, gereken her şeyi yapmakla olur.

Mehmet Ali Bey'in İzmir Marşı'nı ne zaman duysam gözlerim yaşarır.

Yirmilerimdeydim İstanbul'a yerleştiğimizde. Akdeniz'in sevecenlik dolu ılık iklimini yaşamamışlar İzmir'i bilemez. İstanbullulara sorarsanız, sıcak, üstelik bunaltıcı bulduklarını söyleyiverirler. Anlamazlar. En sadesinden, bir şeyi iki insanın tam paylaşması, sanıldığından daha da zordur. Anlamazlar.

Biz Rüştü Şahin'le kısa da olsa aynılaşmıştık. "Gideceğim" dediği gece onun karısı olmayı kurmuştum.

Korktum sonra, yapamadım. Ne de olsa bu çok ileri gitmekti. Körpe yüreğimin baskılarına, isteklenmelerine, korkum, kuşkum engel oldu. Ne aptallık değil mi, Mesaadet? Sunacağın şeyin, ona değil kendine olduğunu, şimdi buruşuk, bükülmüş, işe yaramaz bir kadınken mi anladın?

Ama seni hadım etmişlerdi Mesaadet.

Kadından da hadım mı olur deme, şaşkın. Büyük bir aile için, bir hanımefendiliğin savunulması için yaparlar.

Haklıdırlar da.

Başıboş giden toslayıverir duvara. Tehlikelidir.

Torunum Nedim alabildiğine gidiyor.

Oğlumsa beni bile unuttu.

Bugün pazar.

Kimse uyanmamıştır daha.

Gece eğlencesinin, içkilerin yorgunluğu kemiklerinden çıkmamıştır. Gün ışıyıncaya kadar tepiniyorlar.

Gece kulübüne, bir yerlere gidiyorlarmış. Karısı kuyruk sokumunu açıkta bırakan tuvaletleriyle, süsleriyle salınıyormuş ortalarda, görgüsüz.

Beni apartmanda elin köylüleriyle, Alman şvesterle baş başa bırakıyorlar tasa etmeden. Yalnızlığımın içinde en ufak sesleri dinliyorum. Asansörü çeken elektriğin çoğalan gürültüsünü, kat anahtarlarının çabuk dönüşlerini, duvarlara çarpıp bana ulaşan gece yarısı kahkahalarını birer birer ayırıp dinliyorum. Bu benim apartmanım. Kiracılarım para ödeseler de, gülmelerini, gürültülerini tutmayı bilmeliler. Burada, odada yaşamlar boyunca rastlamadıkları değerde gün ve umur görmüş bir hanımefendi yaşıyor. Kızlar kazık kadar oldu. Şvestere ne ihtiyaçları var? Gâvura harcanan parayla bana bir hemşire tutabilirlerdi. Kasabada bir hastane bakıcısı istememiştim. Evet işin başlarında hemşire vardı. Ne o, ben hoyratmışım! Aşağılayıcı şeyler yapıyormuşum kendisine. İş olarak hemşireliği seçmiş birisinin bu alınganlığına şaşarım. Doktor da onlarla birlik:

"Mesaadet Hanımefendi, sadece yaşlılık. Maşallah turp gibisiniz yoksa. Şimdiki gençleri cebinizden çıkarırsınız" diyor.

Anlaşmışlar biliyorum. Ben beton apartmanlarda oturtulacak kadın mıydım? Benim gördüğüm düzen, el üstünde tutulma, saygı, sevgi, bunların birleşip yüz yıl yaşasalar elde edemeyecekleri değerdeydi.

Dolmabahçe'de bir kabule gittiğimizde tirşe rengi Fransız kadifelerimle, sırf boynumda ve kulağımda taşıdığım elmas yakut taşlarımla, kraliçe topuzumla anca rüzgârlandırıcı bir adım atışla dağılan amber kokumla, Fransız sefiresinin Fransızcasına denk konuşmamla büyük Gazi'nin unutulmaz kutlamalarını almıştım. Ne güzel bir bedenim vardı! Yüksekte başlayan kalçalarım, kollarımın ince, saydam yuvarlaklığı, gözlerimin bebeklerindeki menekşe koyusu noktalar, davranışlarımın sekmeyen rahatlığı, yıllar da geçse unutulur şeyler değildir. Erkeklerin bana çevrik tutkun bakışlarını kıskanan öteki kadınlara, onları bağışlarcasına küçülterek davranırdım. Bir kabule gitmem, bir gün hazırlanmamı gerektirirdi. Koltuk altlarıma, oyluklarıma özel

kokumu sürdükten sonra sıcak havlular bastırarak tenimin kokuyu emmesini sağlardım. Seviştiğim yerlerde günlerce havam kalırdı. Kocamla paylaştığım yatağımda demek istiyorum. Yanağımdaki ben'in kışkırtıcılığını bildiğimden, saçlarımı onu yarı kapar biçimde taratıp ara sıra küçük baş silkişleriyle açılmasını sağlardım. Çok erkek bundan ötürü beni en yakınında sanmıştı, ama bu onların kendi tasalarıydı. Az kovmamışımdır nicelerini. Aşırı düşkünlüklerine ilgi gösterdiklerim vardı aralarında. Bana sarıldıkları zaman sigaraların bastırıldığı küllüklere bıraktığım, dudak boyalı, yarı içilmiş artıkların açık saçıklığına takılırdım çoğunluk. Zengin bekâr katlarının havalandırılmamış, günah, istek dolu gizliliğini görmek için giderdim. Hep vaktim vardı. Gerektiği gibi geçmesini istiyordum. O katlar, eşyalar, köşeler ayrı kişilerin olsa da birbirinin eşiydi bence, kösnül, sönüveren.

Günahlarım oldu ama, çok değil. Üstünlüğümü unutup başeğdiklerim vardı içlerinde.

Kocam, "Kokusuz bir çiçeksin" dedikten sonra, koltuk altlarımın gizli, isteklendiren koyuluğuna elbet bir başını gömen olacaktı.

Rüştü Şahin'le evlenip yaşasaydık gerçek bir karı koca, kadın erkek olurduk. Ama o bunu tepti. Düşüne bile giremeyecek güzellikte, soylulukta bir kızı tepti. Savaşa gitti, deli saçması şeyler olacağını umarak. Evet, sedirli, ak patiska yastıklı, elle işlemeli perdeli bir evin oğluna yaraşır bir davranıştı yaptığı. Bana o zaman sorsaydı bulamazdım bu sözleri. Yo, yıllarla öğrenilmiş şeylerdir. Param, mallarım, ikimize de yeterdi. Her yıl artarak büyüyen bu varlık kaç Rüştü Şahin'e yetmez!

Gene de bırakmaz, gitmez diye ummuştum hep. Çılgın gibi titriyordum kollarında. Göğüslerimi açtığında elleri ateş kesilmişti. Daha ileri de gidebilirdi. Uyanmışlığımın isteklenmenin doruğundaydım, anlamıştı. "Hayır, hayır" dediğimde, dudaklarını değdirmişti kısacık iki göğsümün arasına.

— Hanımeli kokuyorsun Mesaadet, demişti. Mis gibisin. Savaş bitsin, döneyim, seni cumbalı evimde seveceğim. Uyandığında ikindi güneşini göreceksin. Anca doyarım belki sana.

O yıllarda daha göğüs uçlarım belirmemişti ama, onun ellerinde her şey yolundaydı.

— Eğer beni dediğin gibi seviyorsan sana yetmeliyim. Benim dışımda bir şey aramamalısın, demiştim.

— Her gerçek erkek gönülden, kanıyla canıyla bir kadını sever kopmamacasına. Ama görev saydığı bir şeyleri varsa, var sanıyorsa yurduna insanlarına... ya da bunu biliyorsa, yapması gereken, o işe başlamaktır. Babam da gördüğün gibi değilmiş eskiden. Bayağı kafa tutan yanları varmış haksızlıklara. Arkadaşlarıyla yenik düşmüşler. "Biz işi yanlış anladık Rüştü Şahin, oğlum" demişti. "Bilemedik. Sizler de aynı yanlışa düşmeyin. Doğru olmayana üç beş kuşakta bir yeniden dönülürse insanlarımıza sonunda yasaymış gibi gelir bu." Babam gene inançsız olabilir. Yıkımı yaşamış. Çünkü amansızca kaptırmış yenilgisini hazırlayan düşüncelerine kendisini. Dönmek güç oldu der, yanlışımızın yerine, doğru bir şey koyamadık bizler. Doğru kolay bulunmaz. Bulunca değerini bilmeli. Yenilgiyi yaşamış, yorgun. Ama ben diyorum ki, savaş gerçek bir kurtuluş getirecek, kanımızla canımızla girmeliyiz bu savaşa.

Yunanlıların İzmir'e yerleşmesinden sonra, konağa alışılmadık, bitmez bir kargaşa yer etmişti.

Kimse girip de yatak odama, var mıyım, yok muyum diye bakmıyordu bile. Sevda alazı acımasız bastırmıştı beni. Saatler gecenin yarısını geçtiğinden ay batmıştı. Karanlık inanılmaz bir koyulukta, ellenmekten korkulacak bir kalınlıktaydı. Onun yanımda olduğunu bilmek de bu zevkin, tadın bitmemesini, uzamasını, çoğalmasını isteyişimi çılgınlık çizgisine vardırıyordu. Her an öpmem, sarılmam gemlenmez bir hale gelmişti. Unutuyorduk çevremizi.

Ama tam bir unutma diyemem bugün bile. Çünkü beynimin içinde kertikleriyle kakılmış duran iki göz vardı sanki, coşkumu ilk gençlik yaşlarımın engel tanımaz, kopan, devinen çağıltısını en beklemediğim anda kesip durduruyordu. Gecemin denetçisiydi o iki karanlık, hayvansı bakış. Dur, diyordu. Gövdendeki değişmeye tanıklık edecek bozulmalara kadar gevşeme... Oysa n'oldu sonraları? Hiç tamamlanabildim mi öteki erkeklerle? Hem de değiştirilip kadın edildikten beri? Ne yapmalıydım?

Konakta bahçeye bakan odaların birinde ışıklar yanmıştı.

Bize uzanan aydınlığın soluk sarı parçasında yaprak yığınlarının seçilmez karışıklığını aşan ışıkta Rüştü Şahin'in mert, durgun yüzünü görmüştüm. Gözlerinde ağlamaya yakın bir bakış vardı. Yakalarını bilmem ne zaman çözdüğüm frenk gömleğinin açıklığında boynu dimdik çiziliyordu. Durmamacasına öpüşmekten artık en tanıdığım yeri olan ağzının kıvrımları belirgindi.

— Seni çağıracaklar, git artık, demişti küskün bir sesle.

— Yok, dedim, onlar paralarının derdinde. Herkesleri uyudu sanıp kim bilir karı koca nerelere saklıyorlardır. Bu dönemde bankalara güvenilmezmiş. Sonrası için de başa geleceklere güvenilmez diyorlar. Bırak, paralarını gömsünler ikisi de. Gitmeyeceğim, seninle olacağım.

— Hep mi?

— Hep, çok bağlıyım sana. İlk sevdiğimsin. İkimiz de çocuğuz deme. İlk sevdiğimsin. Bırak gömsünler paralarını.

Bunları söylerken birden Edadil kalfanın annemle babamı gözlediği sanısına kapılmıştım. İlk ve son utanmam olmuştu bu babamla annem Perran Hanımefendi'den. Çocukluk.

— Ben çocuk değilim. Doğru söyledin. Hep bağlı kalmayı becerebilecek misin bana? Bu, paralarını dört bir yana it enciğini taşır gibi ağızlarında taşıyanlardan kendini koruyabilecek misin?

Sesi duymadığım sertlikteydi. Küfür yüklü vurgularla konuşmuştu.

Limandan gelen düşman ordusunun gürültüsü duyulmuyordu artık.

Konak karanlığa gömülmüştü yeniden.

Kameriyenin kanepesinden inmiş, çimenlerin üstünü kaplamış kuru yapraklarla örtülü yere yan yana uzanmıştık. Yüz yüze boylu boyunca sarılmıştık birbirimize.

Hâlâ şaşarım düşündükçe, insanın yüreği nasıl olup da sevdadan nasıl çatlamaz diye. Çünkü bu şaşkınlığı bana duyuracak güçteydi sevda. İlkin o benim üstümdekileri çıkarmıştı. Gecenin aşırı sıcaklığında çıplaklığıma yaprakların batışını duymuştum. Sonra nasıl utanmadım bilemem. Çılgınlığımın insan duy-

gusunun varabileceği en yüksek isteme noktasının başdönmesi içinde, ben de onu soymaya başlamıştım. Sıcaklığımız buğulaşıp birbirimizin etine karışıyordu Hiç direnmedim ona. Beni incitmedi, kokladı. Çocukluğumun arılığını koruyan ağzımı kimseye bir daha öyle sunamadım geçtiğim yılların içinde. O gece en sona gitmedik ama onun vardığı yere kimse varamadı bir daha. Kimse kanımda kor olup duyabileceğim uçtaki tadı veremedi bana. Hem de en sakınmaz yaklaşmalarımda bile. Savaşların hepsine düşmanım. Herkes elindekiyle yetinmeli. Beş parmak bir değildir. Bir Fransız düşünür ne demiş: "Gençlik bilebilse, ihtiyarlık yapabilse."

Savaşlar sevilenleri heder ediyor.

Konuşmamış, aramızda ölüm gibi kurulan ayrılığı yaşamıştık.

O zaman öyle mi duymuştum, yoksa yıllar sonra bana şimdi her şeyden değerli görünen şeye, o sevdaya katkılar mı yapıyorum yeniden... Her neyse, tek Rüştü Şahin anılarımın coşmasına yol açabildi. Hoşgörüsüzlüğünü, acımasızlığını korunak yapmış, çökmüş, buruşuk kadına aynadan doğru çıkıp dirilmişse, sahi olan bir oydu yetmiş yıllık varlıklı, kalabalık geçen ömrümde, kuşkum yok bundan. Öylesine bir sahicilik ki onunki, yirmi iki yıllık yaşantısı gerçek erkek olmasına yetti onun.

Tan atarken horoz seslerini belli belirsiz duyabilmiştik. Oysa, herkesler bilir, Çobanyıldızı kaybolmadan öter sabah horozları. Korkuyla sevginin karışması beni yorgun düşürmüştü. Tatların acıya dönüştüğü bir gevşemeyle kendimi bırakmıştım. Günün ilk ışıklarının yavaş yavaş her yönü sarmasını izlemiştik. Artık kaynağımızın durulması gerekiyordu. Çıplaklığımız sabah aydınlığında fildişi gibi duru, günahsızdı. Çocuklukla genç kızlık arasındaki, henüz dolan çizgilerle beliren gövdemi yabancılamıştım. İç kararlamalarım gün geçtikçe artıyordu. Rüştü Şahin yan kemikleri çıkık, ince kalçalarının üstüne kavuşturmuştu ellerini. Geri kalan gövdesinin ayıp saydığım yerine bakmıyordum. Söğüt dallarını anımsatan gergin kolları yorgun gibi duruyordu. Karnından koyu bir kıl tabakasıyla gölgeler daha koyulaşarak iniyordu. Öylesine gençti ki, şimdi bu denli ihtiyar bir kadının düşünmekten utanacağı bir gençlik-

teydi. Kalkıp giyinmiştik. Kameriyenin çiçekleri bize yağmamış çiğlerin ıslaklığıyla parlamıştı. Kadifekale'nin uzaktan görünen sivriliğine bakmıştık Rüştü Şahin'le. O dalgındı.

Canım benim, seni şu ihtiyarlığımda üstümden bütün yükleri atıp anmıyor muyum, aynı o zamanki dünya güzeli sevdiğin oluyorum, inan. Yükler dedimse sözgelimi değil, bu yük sözcüğünü seçmem, bilinçledir. Yakınmadım. Gerçek soylu bir hanımefendi yakınmaz, buyurur. Ama artık yoruldum. Belkemiğime güvenim yok. Tartmıyor beni. Takma dişlerimi inatla tutuyorum ağzımda. Yatarken yıkayıp takıyorum gene. İnsanların sertliklerini, dirençlerini yitirmemesi bazı şeylerine sıkıca bağlı kalmasıyla yürür ancak. Uykuda bile dişsiz bir çene kemiğinin göçüklüğüne yenik düşmemek gerek. Sabah uyanır uyanmaz aynaya baktığımda burnumla ağzımın birleştiğini görmek istemem. Eh ne de olsa yıllar geçtikçe karşı koymanın yorgunluğuna alışıyor insan.

Geceleri gardırobumu yiyen tahta kurtlarının sivri, sabırlı tıkırtılarını dinliyorum. On yıldır süren bir çalışma bu. Hiç yılmıyorlar. Ama en sert yeri seçtiler: Ayakları. Öteki gürültüler çekildiğinde açığa çıkıyor tahtadaki kemirmeler. Kocam öldüğünden bu yana sesleri iyice seçilir oldu. Kemirgenlikleriyle benim ihtiyarlığımı çoğaltıyorlar sanıyorum.

Yaşlılığın getirdiği önemsiz yanılgılardan biri. Çerçevede açtıkları ince iğne topuzu deliğini andırır yerleri izliyorum koltuğumda. Tahta tozlarını, becerebildiğimce yükselip, şimdi yakamda takılı olan topazlı şapka iğnemle çıkarıyorum. Saçılıyor tozlar seccadelere. Tebriz seccadelerini odama aldım diye gelinim az dertlenmemişti. Bunların ustalıkla örülmüş motiflerini seyretmenin beni nasıl oyaladığını bilir mi ya! Şimdi çocukları, kocası, berberi, bezik partileri var onun. Genç güzel diyorlarsa da... Teninde kendiliğinden bir kızıllığın dalgalanmadığı kadınların güzel olmadığını bilirdi eski erkekler. Gelinim şimdi koşturuyor, avuntularla dolu. Paralarla dolu yaşantısından çekileceği günler geldiğinde çocukları onu da bir yere doğru sürükleyecekler, bırakıverecekler. Üstelik gelinim çabuk çirkinleşecek. Karnı ikinci doğumunda çatladı. Gözlerimle gördüm. Yüzünde, boyadan öte bir renk olmayan kadının güzelliğine güzellik mi

derim ben. Gerçek bir erkek, anlar çekiciliğin yatağa dönük o kızıllığını.

Rüştü Şahin'le kameriyede kalkıp ayakta durduğumuzda zedelenmiş dudaklarım, incinmiş yüreğimle acılar içindeydim.

Yürümüştük kameriyeden, bir korkusuzluk, aldırmazlık sarmıştı beni.

Annem Perran Hanımefendi görseydi, sığıntı kılıklı davavekilinin oğluyla, tan vakti bahçedeki ayrılmamızı düşündeki en inanılmaz şey diye kazırdı aklına. Bendeki çocukluğu tüketen, içimi bitiren gerçek sevdayı yitirdiğimi ne bilirdim o sabah?

Sonraları yıllar süren gürültülü, başkalarının kıskanarak izlediği yaşamamda, unutulmuş, çok gerilere itilmişti, ama geldi işte, gene buldu beni. Ayrılırken yüzündeki hüzün arınıvermişti Rüştü Şahin'in. Boynuna uzanıp boynumu sürmüştüm yeniden. Çocukluğuma uygun düşen bir sevişme ayrıntısıydı bu. Çayırlarda koşturan kıvanç dolu tayları anımsatıyordu bana bu davranışım. Gergin ve gepgençtik. O öyle, güzelliği, gençliği yitmeden öldü.

Rüştü Şahin'i ilk kez, babası babamın işleriyle ilgili kâğıtları iletmek için onu bize yolladığında, üst sofadan geçerken görmüştüm.

Havuzlu bahçeye salıncak kurulsun diye direttiğim günlerdeydi.

Bana bakakalmıştı. Bahriye yakalı lacivertlerim vardı üstümde. Saçlarımı, isteğim yapılmadığından, dadıma kıvırtıp toplatmamıştım. Merdivenlerin bitiminde duruşu sıkıntılıydı. Ceylanı andırır kara gözleri vardı. Azıcık batık şakakları yüzünün gençliğine aykırı düşüyordu. Bir an önce odalarla, sofalarla, zenginlikle yüklü bu yerden kaçmak istiyormuş, bana sonra söylemişti:

"Taşbebek gibiydin. Beğenmeyen bakışların vardı. Öylesine güzeldin ki bizim semtte senin güzelliğinde hiçbir şey görmemiştim o güne kadar" demişti. "Ne ağaç, ne çiçek, ne insan, ne de bir eşya."

Gülüvermiştim.

"Hiç insan güzelliği ağaçla, eşyayla karşılaştırılır mı Rüştü Şahin!" demiştim.

"Burnu kitaptan çıkmaz" demişti babası birgün babama. "Ama fırsat olmalı ki Darülfünun'a gönderebilelim."

Babam elindeki kâğıtlardan başını kaldırmadan, "Hayatını kazansın efendim, hayatını kazansın! Mekteb-i hayat, pek mühim ve elzem tecrübelerle doludur. Biz Darülfünun bitirdik mi? Yooo! Şimdi ise meydandayız" demişti.

Rüştü Şahin'in babası bir an, tanımadığımız bakışlarla bakmıştı babama, sonra pencereleri örten perdelere... Yeniden gözlerini çevirdiğinde bakışları bildiğimiz gibiydi.

Rüştü Şahin'le yakınlığımız hemen kurulmuştu. Çevremden çok sıkıldığım, odalardan odalara, yön anlam veremediğim sevinmeler ve hüzünlenmeleri iç içe yaşadığım dönemimdi. Yıllardır sevince öyle alıştım ki şimdi duymuyorum bile. İlk gördüğümde beğenmiştim. Gözlerime yansıdığını söylediği şu beğenmemezlik, doğduğumdan Rüştü Şahin'e rastladığım güne dek yerleşmiş bakışımdı. İlk beğenme, sevme duygum, o kısacık anda, aşağılayan, horgören bakışımı silememişti.

— İnsan güzelliği seninki gibi olursa Mesaadet, her şeyle karşılaştırılır. İçimi yaşama isteğiyle dolduruyorsun. Bizim denizimizi bilirsin. İzmir'in denizini. Sabahları uyandığımda gürültüsüzce pencereye yaklaşırım. Ses etmekten sakınırım. Çünkü annem hangi saatte kalksam çıtırtımı duyar. Başka çocuğu olmamış ya, ben onun için binlerce çocuk değerindeyimdir. Nasıl sezer uyandığımı anlayamam. Sedirden geniş çıkmalı camın önüne yaslanırım. Şehre sıcağın yavaş yavaş yayılması, sanki gözle görülür, günün erken saatlerinde. Yokuş aşağıya inen fayton atlarının sürçen nal sesleri duyulur. Çarşı esnafı o saatlerde yola çıkar. Koyu dindar adamlardır. Her yanlarına sinmiştir bu. Yüzlerinde, davranışlarında çabuk vazgeçen, asıl saydıklarına yönelik fani olduklarına inanışlarının kesin anlamları vardır. Yol boyunca karşılaştıklarıyla selamlaşırlar. Önemsedikleri günlük olayları söyleşiverirler kısacık. Bazılarının, ahşap küçük evlerinin saçak altlarında kuş evleri vardır. Türlü oymalarla özene bezene yapılmış bu kuş evlerine ayrı bir değer verirler. Güvercinler, kumrular, küçük kuşların çeşidi tüneklere yer edip de bakımları gerekince evin kadınları onların beslenmesini unutmazlar, gündelik işlerinin içine katarlar. Ezanları ve sabahları

dem çekmeleri duyulmaya başlar kumruların. Küçük kuşların şen sesleri mahallenin yaşamasına karışır. Tulumbaları kuyu yanlarında olan komşular kovalarla suyu sabah, ezandan önce, çekip taşırlar evlerine. Pencere saksıları ince dikkatlerle sulanır, alt katın camlarına sıçramasın topraklanmış sular diye. Arada genç kızlardan birinin tıkırtılı adımları duyulur bahçelerden.

Evler geceleri uykuya vardığında bir süt çocuğu ağlaması gelir kulağıma. Sonrasını ben kurarım yarı uykulu. Genç bir anne bükülüp alır gövdesiyle, onu tertemiz salıncağından. Sağlam, katkısız sütünü aktarır çocuğuna, bölünmüş uykusunun içinde. Yarım, yumuşak bir ninni duyulur. Direnen, yılmayan insanlardır hepsi. Ben kalkıp bıkmadan yaşadığım sokağı, o sokağın insanlarını, düşüncelerimin savrulmaları içinde izlerim, dinlerim. Benim kişiliğime büyüklerim fazla el atmadılar. Babamın annemle uzun söyleşileri olmaz. Gene de davranışları geçimlidir. Annem tanıdığı herkesle baştan uzlaşmaya razıdır. On beş yaşıma vardığımda kendimi annemden daha büyük, daha olgun buluyordum; şimdi ise, daha yaşlı. Tek tutkusu benim sağlığım ve yaşamımdır. Sızlanmaz ama telaşlıdır. Çevremizde döner durur. Babamın sizin eve kapılanmasının onca değeri çok fazladır. Babamsa en mutlu olduğu yıllarda uğradığı siyasi ve insani yenilgiyi, bir yana geçmek, kişiliğini silmek diye almıştır, geçmiştir de. Silinmesiyse yok olmaya dönüşüyor.

"İnsana kolay kolay değerinin karşılığını vermezler, oğlum" der. "İstesen de alamazsın."

Başarısızlıklarının nedenini yüklediği, içinden çıktığı halktır. Şimdilerde utanır oldu buna benzer açıklamalar yapmaktan. Tek tek almaya çalıştılar, ya da bir gruptular. Uzun anlatmaz, bilemem. Sanki geride kalan Ahmet Şahin'i, kökten kazımak istercedir tutumu. Kendini gerektiğinden çok aşağılıyor. Sanırım cezalandırmaktadır zayıflığını. Gençliği yokmuşçadır. İhtiyarlığı seçişinden yakınmaz. Hiçbir şeyden uzun söz açmaz. Kısaca özetler. İşin tuhafı benim eğilimlerime engel olmuyor. Ama yüreklendirmez de. En kızdığım, beğenmediğim davranışlarına bile zamanla acımışımdır. Yoksa sizin eve kâğıtları başka türlü getiremezdim. Babama acıyorum Mesaadet. Ellisine varmadan ihtiyarlığın kolaylığını seçmiş bir babaya acımak ters ve zor bir

iş. Delikanlıyken insanlara, dünyaya korkusuzca bakarken... Ha ne diyordum? Kopuk konuşmak huy olacak bende zaman kıtlığından. Anneme duyurmamayı becerdiğim sabahlar, İzmir'in kıyısındaki köşesindeki insanlara bakarım hep. Sabahların silinmez sanısı veren umut dolu arılığı içinde derinlemesine işleyen düşüncelerimi olgunlaştırırım.

Neden sonra annem kuşkulanmış, parmaklarının ucuna basarak kapının önünde bir süre dinledikten sonra sabrına engel olamayacak duruma gelir, açıverir kapısını odanın. Bakışırız. Hemen rahatlar yüzü. Bakır tepsiye hazırladığı kahvaltımı getirmek için döner. Yer yatağımı toplayıveririm. Tepsiyi getirdiğinde, "Ah oğlum, hiç havalandırmadan çarşaf, yastık toplanır mı? Ola ki gözümden kaçan bir pire, bir tahtabiti vardır. Üreyiverirse ne yaparız?" der.

Ben yememi bitirene dek işler uydurup odada gezinir. Getirdiklerinden kıymık artsın istemez, "Delikanlısın benim yavrum, bol ye. Bu yaş yeme yaşıdır" der, biraz da utanarak.

Küçücüktür bizim ev. Benim yattığım odada bilmem nereden, kimden kalmış duvar süslemeleri vardır. Ağzında zeytin dalı tutan, yuvarlak karınlı bir güvercinin çevresi asma yapraklarıyla bezenmiştir. Boyaları zamanla solarak, duvarın badanasına yakın bir renk almıştır süslemelerin. Her yıl badana yaparken annem onlara dokunmaz:

"Hazreti Nuh'un kuşudur. Tufanın bitmesini müjdeleyendir."

Sonra birden ellerini açar: "Yarabbi ne zaman bu savaşlar, dertler bitecek?" der. "N'olursa bu yurdun gencecik yiğitlerine olmakta. Babanı yarı yarıya verdi sayıyorum, artık hiçbir şeyi ben yaparım diyor mu? Yetmez mi bu kadar kurban? Hadi yavrum, hadi" der, "yemeğine başla. Sofrada melekleri bekletme."

Bizim evin küçüklüğüne öylesine alışmışım ki, size ilk gelip döndüğümde, nasıl yaşarlar bu bitmez odalarla dolu yerlerde dedim. İyi ki birbirinizi anıp, arayabiliyorsunuz. Hangi odada kaldı acaba aradığım kişi, diye dönenmiyorsunuz."

Anlattıklarının çoğunu bilmezdim, tanımazdım. Ama sözleri içimde döner durur, sıcaklık verirdi bana.

Gitti.

Dinlemedi.

İzmir'e giren zafer ordusuyla gelemedi.

Sakat da, yorgun da olsa gelenlerin arasında dönseydi, yaralarını sarardık, sever okşardık anasıyla birlikte onu.

Toz duman yatışınca İzmir günlerce bayraklarla donatıldı.

Yunan kuvvetleri İzmir'e çıkıp içerlere yürüdüklerinde, köylerinde durmayı ar sayanlar savaşa katılmışlardı. Şimdi yorgun, günlerce gecelerce silinmemiş çapaklarla örtülü gözleriyle olanları görmüyormuşça bir yürüyüşle dönüyordu sağ kalanlar. Cahildiler. Kazanılan zaferin dışındaymış gibi sürükleniyorlardı. Unutulmuştular. Kendileri de hasımlarımızı denize döktüklerini unutmuşlardı.

Karşılayıcıların seçkin kalabalığı içinde olan babam ve arkadaşları, günün unutulmazlığını, büyüklüğünü, başımızı göklere eriştirenlerin önemini anlatan konuşmalar yaptılar. Büyük tarihi görevler üstlenmiş olan komutanlar bu konuşmaları hak etmenin doğal gururu içindeydiler. Fener alayları yapıldı gecelerce. Dağınık, kopuk insanlar bir yanlarda yok olup gittikten sonra anlamıştım. Rüştü Şahin gelmeyecekti. Küçüklüğümde kaçtığım çatı arasına merdivenlerden çıktımdı. İki yuvarlak pencereyle aydınlanan çatıyı açtığımda gözyaşlarım boşanıvermişti.

İnsan çok küçükken, masallarla, korkularla dolu düşünceleri seviyor. Ve ben bunun için kimsenin uğramadığı çatı katını seçmiştim kendime. Eşyaların atıldığı, kullanılmadığı bir mekândı bizim çatımız. Benim düşler kurmam için yapılmıştı sanki. Konakta yaşça benden küçük kimse olmadığından bir ben kaçardım oraya. Herkes dış dünya ile malla, mülkle uğraşıyordu. Kimsenin hayallere, korkulara ayıracak vakti olamazdı büyüyünce. Elimde tereyağlı, reçelli ekmeğim, tırmanırdım yukarı. Boyum zor yetiştiğinden ayaklarımın ucunda yükselip, cam kapı tokmağını güçlükle çevirirdim. Tokmak çivit mavisiydi. Yuvarlak iki pencereden aydınlık, kapıyı açar açmaz, yayılmadan, doğruca gözlerime dolar, kamaştırırdı. Tozlaşarak biriken ışık kümelerinin içinden süzülüp gene ayaklarımın ucuna basarak camlardan birini açardım. Camın hoşuma giden küçüklüğü içinden bahçeye bakmaya başlardım. Baştan sona ağaç-

la kaplı bir yeşillik çizilirdi hemen. Salt iki palmiye, yeşilliğin eşit yüksekliğini aşıp püskül püskül camların boyunda biterdi. Kuşların karışık ötüşünü duymazdım. Öylesine aralıksız öterlerdi. Sessizlik için boşluk kalmadığından yitip giderdi gürültü insanın kulaklarından. Ağustosböceklerinin arada beliren gürültüleri uykuyla uyanıklık arası alacalanan duygular verirdi bana. Reçelli ekmeğimi yerken perili cinli, bildiğim masalları, karmaşık dizerdim düşünceme. Korkulu bölümlerinde ardıma dönüp çatının yarı karanlığına bakmazdım. Korkum çoğalsa da, canavarları, cadıları, cinleri çatıda yardımsız düşünmek, onların gerçekliğine iyice inandırırdı beni. Oysa yatağımın ipek çarşafları içinde her inadımı, her nazımı çekmeye hazır dadımın anlattığı en korkulu şeyler uykumu getirirdi hemen.

Küçüklüğümün tek serüven sayılabilecek anılarını çatıya çıkıp yaratabiliyordum ancak. Hiçbir yerde, bahçede, salıncakta, lando arabamızda, uyurken, mağazaları gezerken yalnız bırakılmazdım. Yanımda her şımarmamı, her öfkemi karşılaması için tutulmuş insanlar vardı. Kimse kızar gibi olsa da bunu belirtmezdi bana karşı. Gülümseyen, "evet" demeye hazır kişilere emretmenin alıştırılması içinde büyütüldüm. Nasıl olmam doğruysa onu öğrettiler. Beni nasıl görmek istiyorlarsa öyle göründüm. Büyük bir ailenin savunulması başka türlü yapılamaz, bunu biliyorum. Haklıydılar.

Çatının eşyalarla tıkışmış doluluğuna sığınmıştım yeniden, Rüştü Şahin ölünce.

Son geçen köylü kalıntılarının içinde de yoktu. İğrenti verecek gibi kokan, boz paçavralara bürülü, yaraları irinli kabuk tutmuş insan artıklarından gözüme takılanlar olunca gene de iğrenmemi engelleyen bir umutla bakınıyordum, o var mı aralarında, diye. İzmir'in en seçkin semtinden geçen bu şaşkın, yolunu kaybetmiş insanlar yüzünden bazı konakların bahçesindeki bekçi köpekleri huysuzlanıyordu. Havlamalardan anlıyordum, gene savaş artıkları geçmektedir. Köpekler, yabancılar sokak bitimlerinden yitene dek huysuz ulumalarını sürdürüyorlardı. Bahçe kapılarına kadar süpürülüp parlatılan bu sokakların ucundan dolanıp nereye gidebileceklerini anlayamıyordum. Onların oturduğu yerlere nasıl bağlı olabilirdi bizim yerleri-

miz? Uzaktan da olsa bu ilintiyi kesinlikle kuramıyordum. Suçlu gibi, çabucak kayboluyorlardı pırtıllaşmış görünüşleriyle bu yabancılar.

"İşte o öldü artık" dediğimde çatıya son çıkışımdı.

Yayları fırlamış koltuklar, atılmış solmuş perde püsküllleri, çerçevelerinden ayrılmış bir iki kır manzarası resmi, demir altlıklı, içleri çiçekli porselen lavabolar, modası geçtiğinden kaldırılmış orta salonun basık mor kadife berjerleri, eş biçimde alınıp sonra 'güzel değil' diye kullanılmayan uzun bacaklı saksı sehpaları, bitişik konmuş dört ceviz sandık, sandıkların üstünde kalın örtülere sarılıp naftalinlenmiş halı kümeleri, zamanla bükümlerinden çatlamış, üst üste yığınak gibi duran hezaren sandalyeler, annemin küçüklüğümde kullandığı, 'mektupluğum' dediği, sedir ağacından yapılmış komodinle yazıhane arası bol çekmeceli masası, karanlığa doğru uzayıp giden bir yığın eşya.

Masanın çekmelerini amaçsızca açıp kapamıştım. Beni hayranlık içinde bırakmış, elleme tutkumu zor önlemiş olduğum o masaya acımıştım. Yıllarla cilası solmuş, ön yüzüne kakılmış pirinç ince işlemeler donuklaşmıştı. Her çekmenin tutamağı kabartma madenden yabangülü çelenkleriyle bezeliydi. Açıp kapadıkça içimi dayanılmaz bir hüzün, bitiş duygusu sarıyordu. Rüştü Şahin de gençliğiyle, yakışıklılığıyla ölümün elinde böyle unutulup, kullanılmaz olarak paslanacaktı. Başımı göğsüne dayayarak dinlediğim taptaze yüreğinin morarışını görür gibiydim. Camlara yaklaşmamıştım bile. Dışarıyla ilgim kalmamıştı. Dünyaya yeniden bakmanın gereği yoktu. Hışırtısı dinmez ağaçlar, aptal geveze kuşlar, çakıllı gezinti yollarını kuş pisliklerinden arıtma çabasıyla her gün süpüren bahçıvan, bunlar elimde reçelli ekmeğimle çatıya çıktığım günlerin bildiğim şeyleri değillerdi artık.

Her şeyimin değişişini gönlüme yüklenen ölüm acısıyla anlayabilmiştim.

Evet, ben ve gördüğüm, dokunduğum hiçbir şey aynı değildi.

Üstelik anlayamamışsam bile sezmişimdir o gün bütün bunları. Mutsuzluğumun onmaz acılarıyla yüklüyken bir kıyıda katı, rahat bakan biri vardı: Bu yeni Mesaadet'ti. Ellerinde de-

vekuşundan yapılma balo yelpazesiyle bekliyordu. Saten, taşlı iskarpinlerinin tekinin topuğunu sinirli sinirli vuruyordu yere, dövünen, gözleri ağlamaktan şişmiş çatı arasındaki Mesaadet'e bakıyordu alaylı.

Annemin İngiliz çimiyle bezettiği kameriyesiz bahçeye kaçıp çimlerin arasına serpiştirilmiş gül fidanlarındaki koncalara yetişmeye uğraşırken yakalanışımın, çıngır çıngır bahçeyi dolduran bağrışımın günleri değildi. Yandan bağlı rugan iskarpinlerimin durmadan sürtüp derilerini açtığım günlerim değildi. Dadımın bahçeye açılan kapıda demir bükümlü merdiven tutamaklarında dengelenmeye çalışarak inerken:

"Yapmayın, küçük hanım. Bu kaçıncı fotininiz!"

diye yükselen sesini, suçlu bir insanmış gibi duran kapanık yüzünü yitireli yıllar vardı. Hem ağlıyordum, hem içimdeki bana aykırı, ama beni çok sevindiren, mutlu kılan şeylerin çekilip yok olduğunu anlıyordum. Ne yapabilirdim kurtarmak için kendimi Rüştü Şahin?

Gidip atılmış koltuklardan birine oturuvermiştim. Konakta yeniden yerleşme sesleri başlamıştı. Nerelere toplanıp saklandığı belirsiz, altın suyuna batma değerli sofra takımları; mercan saplı çorba kaşıkları; cam sanısı verecek gibi inceltilmiş, bağadan işlenme, sedef kakmalı tatlı kaşıkları, gümüşler; Venedik aynaları; artırmalardan alınma en seçkin vazo ve şekerdanlıklar; Halep ipeğinden otuz altı kişilik masa örtüsü ve peçeteleri; billur el yıkama tasları...

Babam muzaffer büyüklerimizi karşılama konuşmalarına katılıp daha sonra birtakım şeylerin danışılması için çağırıldığından beri, saklanmış değerli eşyalar azar azar, özenle eski yerlerini alıyordu. Annemi sık görmüyordum. Eskiden de çok görmezdim. Ama bu öyle gerektiğinden, kendi işlerine, güzelleşmesine ayıracağı saatlerin öteki uğraşlarına pek zaman bırakmamasındandı. Koltuğun gevşek yaylarına, tozların sindiği kolluklarına dayanıp gömüldükçe annem Perran Hanımefendi'yi görmeyişimin isteyerek olduğunu anlamıştım. Üzüntülü insandan, hasta insandan nefret ederdi. Üstelik, "Rüştü Şahin vuruldu anne, dönemedi, çok üzgünüm!" mü diyecektim? Daha neler! Böyle bir sözü değil duymak, düşünce olarak bile sezmek

istemezdi. Haksız mıydı? Değil tabii. Ama o zamanlar bunu anlayamazdım, sevdalıydım, ilk gençliğimi sürüyordum. Dertleşecek tek kişim yoktu, yarı deli Edadil kalfadan başka. O da söylenenleri anlar mıydı? Hiç sanmam! Sevdiğim adam ölmüştü. Onunla bir gece sabahlamıştım bile. Her şeyimle uyandırmıştı beni. Çatının kuytusunda bekleyene kaptırmak istemiyordum kendimi. Eşleşince iki görüntü, eli yelpazeliyle koltuktaki, yaşlanıverecektim. Korkuyordum öbür Mesaadet'ten.

Kıpırtısız otururken yanımda sanıyordum Rüştü Şahin'i, öylesine etini etime yakın, gözlerini üstümde duymuştum ki... Gün dönmüştü. İki yuvarlak camdan artan alacakaranlık görünüyordu. İzmir'de yıldızlar gökte kocaman dururlar, hep görünürler. Ay istediği kadar büyüsün yıldızları solduramaz. Sıcacıktırlar. Koltukta yıldızlar çıkana dek kıpırdamamıştım. Bir karar almıştım. Annemi görmemiş gibi davranacaktım bundan sonra. Bir küskünlüğüm olduğunu anlasın, tedirgin olsun istiyordum. Bana sorduğunda bir şey diyecektim. Telaşlansın, üzülsün istiyordum. Ne de olsa anadır diyordum. Karanlık koyuldukça anneme daha çok öfkeleniyordum. Hiç sevmezdi Rüştü Şahin'i. Birgün bahçeye gelip (pek çıkmazdı bahçeye, yalnızca bahçıvanı azarlamak için inerdi, "Soylu bir ailenin bahçesi, ilk gören için tesir açısından çok büyük önem taşır" derdi) kameriyedeki yerimde oturuyordum yanımda durmuştu. Elimle hemen uzanıp en yakınımdaki bir çiçeği koparmıştım. Yanıma yaklaşana kadarki yürüyüşünü adımları yüzümdeymiş gibi duymuştum.

— Niye durup dururken kopardın kamelyayı, deyivermişti birden.

Çiçeğin ak taçyapraklarını hızla ezmiştim, annemin yüzüne bakarak. Oralı değilmişçe eklemişti aradığı konuşmasını:

— Öğle sonu uykularını uyumuyormuşsun. Bu çok zararlıdır. Tenin bozulur, bir. İkincisi, solar tenin. Evin küçük hanımefendisi, her zaman, çalışanların gözü önünde olmaz. Bu onların saygı ve çekinmelerini azaltır, üç. Ben şu sıra seninle pek ilgilenemiyorum. Büyük bir badireden geçiyoruz. Dikkatli olmamız gerek. Sen de düzene girmelisin.

Her zamanki gibi yapmacıklı, özentili sesiyle konuşmuştu.

Kararsızlıklar içindeydim. Ona açılmamı kesinlikle engel-

liyordu annemin duruşu. Bağırmak istiyordum anneme, yapamıyordum. Oysa, deseydim düşündüklerimi, onu yıkıp öfkemi alabilirdim. Annemin gergin yüzü balon gibi sönüverirdi. Elimdeki çiçeği ince parçalara bölüyor, kırpıklarını ayaklarımın üstüne atıyordum, anneme nispet verircesine. Kameriyeyi sarıp kapatan çiçekler öğleyi geçen saatlerin ağır sıcağıyla gevşiyorlardı.

— Fransızca derslerinde dikkatli değilmişsin. Bu çok kötü. Çünkü her şey yatışınca İstanbul'a gideceğiz. Orada seçkin bir topluluğa gireceksin. Yani buradaki gibi birtakım davavekillerinin eften püften çocuklarıyla konuşacak değilsin, Fransızcana dikkat et.

Öfkem tiksintiye dönmüştü. İlk kez Rüştü Şahin'e değiniyordu.

— Niçin eften püftenmiş, o okuyor, akıllıdır Rüştü Şahin.

— Rüştü'nün sonunda bir de Şahin'i mi varmış?

Konuşmasının burasında durmuştu.

Ben başımı kaldırıp ona bakmıştım yeniden hınçla. Güzel, renkli gözlerinin bebekleri irileşmiş gibiydi. Eliyle çenemi tutup başımı yukarıya, tam kendi yüzüne yaklaştırmıştı. Çocuklukta içime sinmiş olan anneliğini ummadığım güçte canlandırmıştı yüzünün yakınlığı. Eğilip yanağımı öpmüştü. Sevecenlikle sarmıştı beni. Öpmesi gergin yüzündeki pudralarını tenime geçirmişti.

— Mesaadet, yavrum, dediklerimi yapmalısın. Gereken terbiyenin senin için ne rahatlıklar hazırlayacağını bilirim gelecekte. Annenim. Benim kızımsın, çok gençsin henüz. Akşamüstleri de çıkabilirsin buraya. Hem fazla güneşte kalmak tenini karartır.

Kolunu sırtıma dolamıştı. Yenik düşmüştüm gene anneme. Birlikte kameriyeden çıkıp eve yönelmiştik. Düşünceli görünüyordu. Gövdesinin ılıklığı sırtıma geçiyordu. Merdivenlerin son basamağı da bitmişti. Camlarla bölüntülü büyük kapılardan geçtikten sonra, içteki maun kapılara geldiğimizde benden uzaklaşmıştı. Boyu birden uzamış gibiydi. Her günkü yüzünü takınmıştı yeniden. Halılarla kaplı basamaklardan çıkarken yanımızdan geçen aşçının ikinci yamağına şöyle bir bakmıştı. Genç bir çocuktu yamak. Kalakalmıştı.

— Arkadaki kapıdan işlemiyor musunuz siz? demişti annem.

Büyük pencerelerden aydınlık, benim, annemin ve aşçı yamağının üzerine geliyordu. Bahçedeki öfkeyi yeniden duymuştum anneme. Nedenini bilmiyordum. O hiç kimseyle sesini yükseltip konuşan biri değildi. Keskin bir yanı vardı davranışlarının. Bunun nereden geldiğini bilmiyordum. Bilemezdim de o zamanlar. Genceciktim, sevdalıydım. İç merdivenlerin büyük camları kocaman bir manolya ağacına açılıyordu. Manolyalar koyu yeşil yapraklarıyla, gözalıcı aklıklarıyla dolduruyordu camları. Öncekine göre onlar da değişmişti baktığımda. Bayıltıcı havalarını camların ardından duymuyordum. Ama seviştiğimiz gecelerde uzakta da olsa biliyordum onları.

Manolyalar da Rüştü Şahin'di artık; İzmir'deki her şey gibi.

İzmir güzeldir ya, o günlerde daha güzel, solunduğunda duyulur, tadılır gibiydi İzmir. Beni odamın kapısına kadar götürüp bırakmıştı annem.

Kapımı kapadığımda annemi bir tek şeyle mutsuz edebileceğimi birden anlayıvermiştim, yanılmıyordum. Rüştü Şahin'le olan sevdam onun karalara bürünmesine yeterdi. Ferahlayıvermiştim. Doğruca camı açıp kameriyenin üstünü seyretmeye başlamıştım. Duygularım kabarıyor, durmadan devinen ışık parçaları dönüyordu yüreğimde. Sevdiğim yeniden dirilmişti çünkü. Onu savunmayı kurmuştum. Varlığından söz açacaktım. Gerçekliği kat kat artacaktı. Yapamadım. Ellerim yanıma düşmüştü. Güçsüz müydüm, yoksa çok mu gençtim? Rüştü Şahin yaşasaydı ondan vazgeçmezdim, evet. Ama yaşamıyordu. Boş yere gidip dövüşmüştü. Gitmese savaş kaybedilmezdi. Annemler kazandı, o kaybetti, suç bende mi?

Çatının iki yuvarlak penceresinin yerleri tam kararmıştı.

Dertliydim.

Yoğunlaşan karanlığın içinde silik bir düşünce beliriyordu. Gidip soyunarak kameriyedeki, yapraklarla örtülü yerimize yatacaktım. N'olursa olsun bu yaramı daha çoğaltacak, acıları en kanırttığım yerde boşalıp ağlayacaktım. Bana yararı olacaktı acılarımı deşmenin. Yerimden kalkıp el yordamıyla kapıyı ara-

maya başlamıştım. Duvarlara dayalı, hiç fark etmediğim birkaç kornişe çarptım. Paslanmış olduklarından korktuğum gürültüyü çıkarmadılar. Sürtünmeleri pürüzlü bir hışırdamaydı. Madenlerin bozulmuşluğu burkmuştu içimi. Çevremi karanlık bir uçurumla çevrili sanmaya başlamıştım. Ne yöne gittiğimi kestiremiyordum. Koltuktan kalktığımda pencerelere mi, yoksa kapıya doğru mu olduğumu bilemiyordum. Yumuşak perdeler tiksinti veriyordu, dokununca. İpeğin tozlanıp eskimiş yüzünde oluşan küf gibi katılık parmak uçlarıma bulaşıyordu. Dönüp durdukça, ilk bakışta göremediğim bir sürü eşyaya çarpıyordum arasız. Çıkışı bulamıyordum. Abajurların boş iskeletleri bacaklarıma dolanıyor, her adımımı fırlayan, düşen şeylerin arasında atmak zorunda kalıyordum. Bir ara bastıklarım çıtırdadı, kırıldı. Eş kırılma seslerini sürdüren şeylere basıyordum durmadan. Kırdıklarımın ne olduğunu merak etmiştim. Bir parçasını almaya çalıştım. Alınca eski gramofonun plakları olduğunu anladım. On yaşındayken bana, oynamam için bırakılmıştı gramofon. Borusu koyu yeşil, çevresi turuncu çizgiliydi. Plakları da yukarı atmışlardı demek. En sevdiğim parçalardan biri olan İvanoviçi'nin 'Tuna Dalgaları' da vardı içlerinde, kırdıklarımın. Tümünün modası geçmişti plakların, atmışlardı tavan arasına. Plakları her adımda yeniden parçalıyordum. Her şeyi deviriyor, dolanıyor, karmakarışık ediyordum. Bana dünya yıkılıyormuşçasına aşırı gelen bu gürültüleri, kimsenin duymamasına şaşıyordum. Kaybolmuştum çatının içinde. Eski eşya artıkları, duvarlar gibi örülmüştü yanımda yöremde. İttikçe bana doğru yıkılıyorlardı. Öylesine çaresiz olmamışımdır bir daha yaşamım boyunca. Gerçi şimdi, bırakıldım burada. Ama hazırım. Yıllar beni öylesine başkalaştırdı ki, geçmişin dal gibi duyarlıklı Mesaadet'i nerede! O hallerim yirmi beşime kadar arada depreşmiştir. Sonra ne yaptığını bilenin biri oldum. Duruldum, akıllandım, gerçeklere yöneldim.

Ne çok eşyaydı bu, ne bitmez tükenmez eşya!

Çatının en dar ucuna dek sığdırabilecek bir şeyler bulmuşlardı.

Hiç boşluk yoktu.

Sonra da yenilerden bıkınca, onlar da buraya tıkıştırılacaktı.

Bunalmanın koyuluğu karabasan gibi bana abanmış, neye tutunacağımı şaşırmıştım.

Rüştü Şahin serin bir dağ tepesinden bakıyordu sanki.

İzmir'in ovalarını yumuşacık çeviren o güzelim dağlarından birindeydi belki ölüsü. Gülümseyerek yatıyordu, topraklı yılan yuvalarının yanında. Eh, yanıldığını bilmeyen, gülümser, ölürken.

Bacaklarıma floş perde püsküllleri sarılmıştı. Küçüklüğümde aradığım korkunun katmerlisiydi, karanlıktaki çırpınmam. Sonunda elime geçen tutamağı kıvırdım, açıldı. Serin havayı duydum, yıldızları gördüm. Aranırken yıldızları bile nasıl yitirivermiştim? Pencerelerden biriydi açtığım. Saçlarıma takılıp kalmış devekuşu tüylerini attım bahçeye, başımı pervaza dayadım, dinledim. Korkum bıçakla kesilmiş gibi yok olmuştu. Yorgundum, bitkindim... Konaktaydım. Eşyalar yerlerindeydi. Geceydi. Ter içindeydim. Tenimin kokusu ağırlaşmış, burnuma çarpıyordu. Aşağı kattan gelen konuşmaları duymaya başlamıştım. Demin tek başıma yaşadığım kargaşalığı kimsenin duymadığı belliydi. Sevdamın kutsallığını koruduğunu düşünmüştüm. Hiç olmazsa, insanı aşağılayan o şeyi Rüştü Şahin'le yapmamıştım. Ben kız'dım. Görme isteğimi en büyük çabayla zorlayarak karanlıklardan Kadifekale'ye bakmıştım. Hiçbir şey görünmüyordu. Saat kulesi çalmıştı. Serin, temiz hava dolmuştu her yanıma. Beklemiştim sessizliğin içinde. Sonra bıkkınlıkla dümdüz yürümüştüm pencereden dönüp. Kapının önünde bulmuştum kendimi hiç zorluk çekmeden. Telaş, korku, şaşkınlık bitmişti.

Kapıyı açıp inmiştim aşağıya.

Merdivenlerin bitiminde geride kalanların dönülmezliğini, benden bir şeylerin, geri gelmezcesine kopuşuna, yabancı gibi tanıklık ettiğimi anlamıştım.

Rüştü Şahin'in ölümü gerçekleştikçe değişerek ben de öbür Mesaadet'e karışacaktım. Sevdiğimin ölümüne kesin olarak inanamayan bir yanım vardı gene de. Capcanlıydı vedalaştığımızda. Ölü düşünmek güçtü Rüştü Şahin'i.

Sessizce bahçeye geçip kameriyedeki yerime oturmuştum. Sevdadan delirecek gibiydim.

Bana şimdi, "O kimseyi sevmedi" derler. "Çocuklarını bile." Çocuklarımı, annem beni nasıl sevmişse, öyle sevdim, korudum. Büyük, soylu bir aileye yaraşır çocuklar olmalarına çalıştım. Yaşım yetmişi geçti. Benim için kazılan çukur bitmek üzere. Bu evde, bu odada, bu apartman parçasında, kendilerinden başka kimseleri düşünmeyen yakınlarımın arasından ayrılmak, beni çok üzmez. Öyle çok yaşadım ki, öleceğime inanamıyorum. Mirasın hepsi benden kalacak bunlara. Ölüp de bir an önce çarçur etmelerini istemem. Büyük oğlum bir halt etmez. Küçük daha kavrulup pişmedi. Yaşı bir otuzuna varsa! İkinci oğluma gebe kaldığımda ne kadar şaşmıştım. Yıllarca sonra gebe kalmak, hem de hiç tat alınmayan bir adamdan. Dölyatağının, bu duygusuzca yaklaşmaların birinde açılıp tohumu tutacağına inanası gelmiyor kişinin. Yatakta her şey bittikten sonra yeniden öpüşmek isteği duyulmayan bir adamdan, gülümsenmeyen bir geceden, karnımdaki ağırlaşmanın artması bile uydurma gelmişti bana aylarca.

Hayat hiç kimse için kolay yaşanmıyor. Bir yoksulluk mudur korkulacak olan? Torunum Nedim bu sözü dolamış ağzına:

"Başkalarının yoksulluğu üstüne şato kurulmaz" diyor.

Budala.

Dünyadan haberi var mı onun? Yaşı daha yirmiye varmadı. Hem ne bilir yoksulluk üstüne.

Zenginliği sürdürmenin, soylu ve varlıklı gibi davranmanın zorlukları, gündelik ekmek, iki parça çul düşünmekten kat kat güçtür. Hayır, kolay değildir! Kurallarımızın sayısı binleri aşar bizim. Bunları titizce uygulamayı becermek, her davranışında kişinin kendini gözetmesi, acımasız savunması kolay değildir. Benim gencecik yaşımın kaynağını kurutmam kolay mıydı? Biz ayaktakımı gibi olabilir miyiz? Azla yetinmek zorunda kalanların çektiği neymiş? Gülerim böyle sözlere. Soylu, adı bilinir, varlıklı yaşamak için taşınılan yükün, vazgeçilen şeylerin her birini saymaya benim yetmişi aşan yıllarıma, yeni bir yetmiş yıl katılsa yetmez. İşte bu saçma düşünceler beni öldürecek. Oysa yaşayacağım. Bu evin oğlummuş, torunummuş, gelinimmiş diye bana yakın sayılanlarını üzmek, bunaltmak için yaşayacağım.

Kalbim daralmaya başladı. Sütümü getirmediler. Saat dokuzu geçiyor. Haydi çalışanların çoğu izinli, ya o köylüye n'oluyor? Ben vaktiyle onun gibilerini, değil odama sokmak, sokakta görmezdim. Şimdi onur, irfan görmüş bir koskoca hanımefendiye hizmet için böylelerini yeterli buluyorlar. Gene sıkıntı basıyor, damlamı almasam komodinden.

Ceviz, cilalı, cam kapı açıldı. Elinde ak örtülü bir tepsi taşıyan genç kadın, eşyaların çokluğundan dolanma zorluğu duyduğu odaya, her zamanki çekingen adımlarıyla girdi. Hemen ardından kapıyı itti ayağının ucuyla.

— Ayakla kapı itilmez, dedi, büyük, yüksek, çok güzel bir ceviz karyoladan çatlak bir ses. Hâlâ öğretmedi mi sana, bu evin hanımı olacak gelinim. Önce tepsiyi servis masasına bırakırsın. Sonra dönüp elinle kaparsın kapıyı. Bu görgüsüzlük, bu kabalık, dayanılır şey değil.

— Hanımefendiciğim, geçende öyle yaptımdı, sen bağırdın: "Kapa! Kapa! Beni hasta edeceksin" diyerekten. Şimdi tez kapayayım dedimse de ona da kızmaktasın...

Gülkurusu rengi, kabarık işlenmiş, dikişlerinin her köşe atımında bir inci gömük olan yorgan yığınının altından ihtiyar kadın birden doğruldu. Damlasını içmek için koltuktan kalktığında, ayak sesini duyar duymaz yatağa girip yorganı çekmişti üstüne. Etlerin içinde yumulmuş gözlerini, hiç ayırmadan hizmetçiye dikmişti. Saçlarını firketelerle belirsiz yerlerden tutturduğundan, açılanlar ince tutamlar halinde dökülüyordu dantelle çevrili sabahlığının yakasına. Boynu bir et yığınının belirsizliği içinde kaybolmuştu. Taktığı iki sıra incinin ilk sırası görünmüyordu. Buna karşın yüzü aşırı zayıf, küçücüktü. Teninin aklığına düşen gölgelerde külrengi akçıl benekler vardı. Gözleri, ağzı oynamasa, kinle dolu canlı bakışları bile onun ölü duruşunu engelleyemezdi. Başını çevirmişti hemen hizmetçiden. Odadaki tül perdelerin yumuşattığı aydınlık, karyolanın özenli oymalarını en ince ayrıntısına dek açığa çıkarıyordu. Ortada elinde tepsiyle kalakalmıştı hizmetçi. Robalı, yeşil üstüne sarı çizgili pazen giyiminin belini, ipleşmiş bir kuşakla sıkmıştı. Yüzünde alışılmaz bir güleçliğin, korkusunu bastıran izleri vardı. Tepsiden tüten sütün sıcağına, tereyağının hasından başkasında olmayan, yeni çalınmış yayık ayranı kokusu karışıyordu.

Oda, özellikle duvardaki dibi dibine asılmış fotoğraf çerçeveleriyle, olduğundan küçük görünüyordu. Cama yakın bölümdeki tek boşluktan sarı üstüne şarap rengi çizgili duvar kâğıdının yüzünde eskiden asılmış, yenilerde çıkarılmış iki çerçevenin yeri, belirgin ve koyu kalmıştı. Saçaklı ipek örtüyle örtülmüş piyanonun üstünde çeşitli biblolar; iki saat; kırmızı karpuzlu, altı pirinç bir lamba; pembe çizgili, kıyıları bükümlü, çiçeklerin taçyaprakları gibi açılmış çeşmibülbülden tabağa bırakılmış, yapma, açık mor bir orkide; eskiden hokka altlığı olan, içindeki mürekkeplikleri çıkarılmış, kristal bir dikdörtgenin hokka boşluklarına doldurulmuş değişik uzunlukta süslü şapka iğneleri; çivit mavisi ve koyu yeşil, kristalden, yuvarlak topu andırır kâğıt bastırıcılar; ortası sedef, çevresi fırdolayı dönerek akik taşıyla doldurulmuş, mor kadife kaplı bir kutu; tuvalet takımından artakalmış, üstünde öpüşen bir kız ve erkek çocuk resmi olan porselen pudralığın eşi el aynası; kalın, maroken kaplı, ucu küçük bir altın kilitle kapanan fotoğraf albümü; yan yana konmuş, kapakları mineli üç enfiye kutusu, saatlerin dibinde sandık lekesi olmuş, bitişleri pilili, saten, kadın eldivenleri; ucu devekuşu tüyünden, püskürtme yapılmış, bileğe altın zincirle asılan bir yelpaze vardı.

Karyolanın dayandığı duvara, boydan boya halı gerilmişti. Duvar halısının üstünde, sabah alacasında bir orman, ormanın kuytularına doğru koşan kızıl kahverengi av köpekleri görünüyordu. Ata binmiş bir erkek, sürek avı giyimiyle çalımlı duruyor, ardındaki, av boruları çalan, kadife yelekli uşaklarına bakıyordu. Uzayıp giden koyu yeşil çimenlikte tek bir kızıl çiçek vardı ve halıya işlenmiş her çizginin içindeki en canlı görünümü taşıyordu.

Karyolanın ayakları aslan pençeleri gibi oyulmuştu. Arka ve önü kapayan ceviz sırtları bütünüyle ağacın kendinden gül, dal işlemeleriyle donatılmıştı. İhtiyar kadının başucundaki komodinin üstünde duran abajurun altlığı gümüştü. Işığı perdeleyen üstü, kalın dokumlu Hollanda danteliyle çevriliydi. Dantellerin epridiği bölümlerden iplikler sarkıyordu. Oysa karşıda bitişik duran sehpaların üstünde porselen gövdeli, kırmızı saten kumaşla ışıklığı kapatılmış, uçları altın sarısı püsküllerle süslü iki yeni abajur daha vardı. Odanın yeri, duvarları da aşan bir kapanıklık içindeydi. Tabanı hiç görünmüyordu. Yan yana örtülmüş beş seccade, ince, özenli işlemeleriyle kıyılarındaki suların uyumlu, soylu desenleriyle ipek gibi, kabartısız yayılı duruyorlardı,

yerde. Gelininin ikide bir gelip bunlara hasetle bakması ihtiyar kadını keyiflendirirdi. Zenginliğin, soyluluğun gerektirdiği gerçek bilgilerden, görgülerden gelinin yoksun olmasının tadını çıkarırdı: "Ne güzel halılar, efendim. Değil mi?" derdi gelini, sesini alabildiğine sevecenleştirerek. Sinsi gülerdi ihtiyar kadın. Kaç kez onu böyle konuşturduktan sonra birgün: "Onlara halı değil seccade derler. Halıdan farkları, daha özenli, basılmayacak yerlerde kullanılmaları için yapılmalarından gelir. Bir zamanlar değerli tablo yerine asılanları vardı" deyivermişti. Gelini, taşırdığı göğüslerini arsızca sallayarak, "Ağız alışması, haklısınız. Tabii seccadedir" deyip geçiştirmeye, bilmemesini önemsemez görünmeye çalışmıştı.

Karyolanın tam karşısına düşen duvara bir giyim dolabı dayalıydı. Dört kapısının yüzünü aynalar kaplıyordu. Aynaların kesme kristal dönüşlerinde, pencereden giren ışıklar kırılıyor, sarı, mavi, turuncu, pembe renklerle birikiyordu. Dolabın kapı kulpları gümüş kadın elleri biçimindeydi. Bileklerden kesik bu ellerin dar yüzleri aşağıya sarkık duruyordu. Dolabın ayakları da aslan ayağı oyultusundaydı. Pencerenin dibinde iki koltuk vardı, karşılıklı duran: Şarap rengi kadife kaplı, kol dayama yerleri, ayakları yaldızlı, incecik koltuklardı bunlar. İşçilikleri öylesine ağırlıksız, el değmemişçesineydi ki, üstüne oturulmaz kanısını veriyordu görenlere.

İhtiyar kadının demin kalktığı koltuk bunlardan başkaydı. Sırt dayayacak bölümü yüksek, kol yerleri geniş, kısa ve kalındı. Yaşlı bir gövdenin güvenlikle kendini koyuvereceği yumuşaklık ve sarıcılıktaydı oturma yeri. Koltuğun önünde küçük, şarap kızılı kadifeden ipek floşlarla çevrili ayak koyma iskemlesi duruyordu. İskemlenin dibinde, yere atılmış işlemeli bir mendil vardı ve biraz ötesinde de ipek bir örtüyle kapatılmış oturak duruyordu. Bu örtü, oturak için, özel olarak dikilmişti. Bükümleri, üst yuvarlağın biçimini tamamlıyordu. Komodinin üstünde değişik boylarda koku şişeleri diziliydi. Aralarında cam kavanozları, elleme duygusu verecek denli güzel yapılmış kremler, değişik madenden sapsarı olan saç fırçaları vardı. İnce deliklerle işlenmiş, açık duran bir gümüş kutudan birbirine girmiş firketeler, tokalar görünüyordu. Cam tükürük hokkasının kapağı kopmuş, kapağın bağlantısı olan gümüş uçlar kalmıştı yalnız. Üstüne yere atılmış mendilin eşi örtülmüştü. Mendilin çevresi, fırdolayı ayrık, dökme dantellerle süslüydü. Hemen göz alıyordu.

Karyolanın önünde terlikler sıralanmıştı. Yaşlı bir kadını kesinlikle çağrıştırmayacak görüntüdeydi terlikler. Kimi ponponlarla, kimi sırma işlemelerle bezenmişti, topukları yüksekti, renkleri pembe, uçuk mavi arasında değişiyordu. Pencerenin altında duvarı kaplayan kaloriferin çıkması süslü bir yüzeyle gizlenmişti. Bunun üstüne olağanüstü yumuşaklıkta uçucu renklerle üç tane haşhaş çiçeği çizilmişti. Perdeler koyu sarı ipektendi, tüllerle dönerek sarı, pirinç tutmalıklardan yere doğru uzanıyordu. Giyim dolabının üstüne dört şapka kutusu konmuştu. Kutuların birinde 'Marcel, Paris' yazılıydı.

İhtiyar kadın, ilk öfkeli tavrını bırakmış, bitkin, ölecek denli hastaymışça başını yastığa gömmüştü. Kuştüyü yastığın kabararak örttüğü kafasından, salt burnu ve etleri yitmiş yanağının aklığı görünüyordu. Kapalı gözkapakları maviye çalan, saydamlaşmış bir deriyle örtülmüştü. Yorganın dışına yorgun, terk edilmişçe uzattığı elleri, kemikli yüzüyle çelişen bollukta etlerle örtülüydü. Orta parmağındaki eşkenar dörtgen kesimindeki yüzüğün iri elmas taşları sarıya dönük çakışlarıyla pembe taftanın üstünde hemen beliriyordu. Ellerinin bilek bölümünde sabahlığın dökülüşü, kolların, gevşek, yaşlı etlerinin görünmesini engelliyordu. Eller, yaşlı kadının yüzü görünmese, küçük, tombul, hiç zedelenmemiş duruşlarıyla bitmemiş bir gençliği düşündürebilirdi bakana. Perdelerin dışındaki kış güneşinin buzullu aydınlığı, öteki elin yüzük parmağındaki pembe yakutun içinden geçip solduruyordu taşı.

Tepsiyle ayakta durmasını sürdüren hizmetçi, ihtiyar kadının bitkinlikle gözlerini kapamasından sonra büyük bir çaresizlik duygusuna kaptırdı kendini. Uzun süredir aynı yöntemleri kullanan ihtiyar kadının davranışlarına kendini uyduramayıp kalakalıyordu ne yapacağını bilemeden. Olanca çabasıyla kıpırdamamaya çalışıyordu. Bunu yaparsa ihtiyarın taşacak öfkesini birazcık engelleyebileceğini sanıyordu: Sessizliğin sınırları, bu evde, onun yönünden kesin olarak aşılamazdı. Beklemek zorundaydı. Tepsideki reçele, beze sarılmış yumurtalara, yan yana dizili incecik çatallara, kaşıklara, iki küçük bıçağa baktı.

Çay demliği, sıcak su, süt bardağı hâlâ tütüyordu. Büyük Hanımefendi kalkmaz da bir süre daha yatarsa soğuyabilirlerdi. Ve sütün üstündeki kaymak alınıp da katılınca Büyük Hanımefendi içmezdi bunu kesin olarak. Kafasındaki kıt sözcüklerden ördüğü üzüntü kavurdu içini yeniden hizmetçinin. Giyim dolabının aynasına başını döndürüp

baktı. Ürktü. Rastgele bir baş çevirmesiydi. Beklemediği şeydi kendini görmek. İrkiltti görüntüsü onu. Odadaki uyumlu, yumuşak renklere; durağan, yerleşik eşya kümelerine aykırı düşen yansıması aynalara yapıştırılmış yanlış bir resim gibiydi. Döşemenin üstünde her adımını korku, suçluluk içinde atarak, büyük koltuğun yakınındaki yuvarlak masaya tepsiyi bıraktı. Halıların ipek yumuşaklığı, yürümesindeki güvenliği yitirtirdi ona. Her gün dipten doruğa cilalanıp temizlenen bu evde, bu sekiz odalı apartmanın içinde kayma, düşme korkusunu üç yıldır yenememişti. Üç yıldır çarpıp devirivereceği sanısıyla alışık olmadığı şeylerin arasında geziniyordu. Düşlerine giren, dolaplar dolusu süslerle bezeli camdan, gümüşten yapılma kapların üstüne basıyor, eğriltiyordu. Eteğine, hırkasına takılıp duran eşyalar yerlere düşüp parçalanıyorlardı. Düşlerinin bunlarla dolu tükenmez baskısını gündüzleri de hiç unutmuyordu. Konuşmalarını, ölümcül hastalarla dolu odaların önünden geçermişçe zor duyulur gibi yapmak için çok uğraşmış, becermişti de. En alt sesiyle anca duyulacak gibi söylüyordu sözlerini şimdi. Ellerini önünde kavuşturdu. Karyolaya baktı. Yaşlı kadının gözlerinin açık olduğunu gördü. Kendisine çevrik gözler, o aşağılayan bakışla bakıyordu. Deminden beri yaptıklarını, aynada kendinden ürkmesini, tepsiyi koymasını, acemi adımlarını izlediğini belirten kesin bir bakıştı bu. Yüzüne vurmasını engelleyemediği sıkıntı ve bıkkınlığı da görmüş müydü acaba? Başını önüne eğdi.

Masanın bütününü kaplamıştı tepsi. İncecik bacaklarıyla sevdalı düşüncelere dalınacak bu geçmiş zaman masasının ardında aykırı, ezik duruyordu hizmetçi.

— Kaldır beni yataktan, dedi ihtiyar kadın. Salak salak durma öyle. Otırağım temiz mi?

Fırladı öne hizmetçi. Sevinmişti. Ya hep böyle sussaydı. Her şey soğuyup gidiverecekti.

— Ne savsaklanıyorsun? Kaldır beni, dedim. Yardım et. Görüyorsun ki çok hastayım, kıpırdanamıyorum. Söyledin mi, dün sabahı dayanılmaz sancılarla geçirdiğimi, cumartesi günümü? Gene bu gece konukları mı gelecek? Torunlarım kalktılar mı?

Hizmetçi rahatlamıştı, yürüdü karyolaya doğru. Alışkanlığı olan güleçliği açıldı yüzünde yeniden. Kaşı gözü duruldu. Saf, düz bakışıyla yatağın içindeki kadını toplayacağı yeri tasarladı. Tuhaftı Hanımefendi. Ne zaman onu kucaklayıp indirmeye davransa (üstelik kendi çağı-

rırdı, "gel beni kaldır" diye), karyolanın duvar yönüne belli etmeden kayardı.

İhtiyar kadını hiç incitmeden alması gerektiği için kadının arkaya kayması, işini adamakıllı zorlaştırırdı. Bu sabah da, "Gel kaldır" der demez çabucak koşmuştu.

Karyolaya karnını dayayıp erebildiği uca dek uzandı. Cevizin sert tahtası, pazen giyimini aşıp karnını acıttı hizmetçinin. Aldırmadı. Yataktan çişle kolonya karışımı, ılık bir hava doldu burnuna. Ellerini açtı, parmaklarına, ellerine topladı olanca gücünü.

— Söyledim Hanım'a da, Bey'e de. Bey dün vardı ya yanınıza, görmeye sizi.

Bir yandan da, ne zaman yaptığını gene kestiremediği bir anda duvar yönüne kaymış olan hanımefendiyi sırtından mı, yoksa belinden doğru mu kavraması az azar işitmesini sağlar diye düşünüyordu.

— Geldi ha? Elinde paltosunu tutarak, boynunda gece eşarbı takılı olarak. Sanırsın ki adam, odamdan çıkıp doğru sokağa uğrayacak. Sanki arada iç içe iki salon, koridorlar, kapı girişi, ayrıca benim tuvalet, banyo bölümüm yok. Evet, sokağa çıkacak sanırsın. Öyle diyorlar, değil mi? Evet, biliyorum, öyle diyorlar. "Ona bakıyoruz. Hiçbir şeyini eksik etmiyoruz." Sonra odama uğradılar mı hep sokağa çıkmak üzere oluyorlar. Bana bakıyorlarmış, hah! Paralar bende. Tabii bakacaklar. Korkup çekinecekler. Asıl sorun bu değil. Daha yaşayacağım. Mirasçılara paralarım, artık dişleri döküldüğü, beyinleri dümdüz olduğu zaman kalacak. Zenginliği kolay sanıyorlar; nelerle yürütülür bilirler mi? Senin gibileri bu evlere soktular. Torunlarım öğrendikleri dilleri ertesi gün unutacaklar. Nedim çocuğa gelince, pisliği, ütüsüz gezmeleri ne işine yararmış sorarım? Tanımadığı, bilmediği şeylere özeniyor. Oğlum gelmişmiş. Elinde paltosu asılı, ceket cebinden ikide bir çıkardığı piposu, dişlerinde çevirdiği, üstelediğimde ısırdığı piposu. Durmadan baktığı parmak uçları. Her sözümde parmaklarını birer birer ayırıp bakıyor. Niye? Verecek karşılığı, direnecek gücü yok. Torunum Nedim, örnek bir baba görmüyor karşısında. Şirkete her sabah on buçukta giden, koca bürosunda yirmi beş tane pipoyu doldurmakla vakit geçiren biri, ne olabilir ki? Her şeye gülen kızları. Ola ola tüccar kızı olmaktan öteye bir şey olamayan karısı. İnanmıyorlar değil mi hasta olduğuma?

Omuzlarından bir de dizaltı bükümünden tartıp kollarına aldığı

ihtiyar kadını taşıyarak koltuğun önünde durdu hizmetçi. Genç güçlü gövdesi, ihtiyar kadının sonuna dek koyverdiği ağırlığı altında ilkten biraz sarsılmıştı. Her geçen gün daha mı ağırlaşıyordu ne? Şimdi bir süre öyle duracaklardı. Tıpkı kahvaltısı, yemekleri geldiğinde yaptığı dalgınlığı andıran davranışlarının yinelenmesine boyun eğmek zorundaydı hizmetçi sessizce.

— İnanmıyorlar değil mi, hasta olduğuma? Niye susuyorsun? Söyle!

Sesi öfkeyle doluydu. Pencerenin aydınlığına yaklaştıklarından ihtiyar kadının yüzündeki çizgiler olabilecek en ince uçla üst üste çizilmişçe beliriyordu. Keskin burun kemiğinin gergin derisinin üstündeki kırışıklıkları, neden, hangi yüz devinmesinden oluştuğunu düşünmek olanağını kimse bulamazdı. Beklenmez kesişmelerle aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya inip çıkıyordu yüzlerce çizgi. Kulak memelerindeki küpe delikleri de gevşeyip uzamış, yırtılacakmışça uca doğru yarılmıştı.

— İnanıyorlar Hanımefendiciğim. Doktorunuzun, geldiğinin devrisi gün çıkıp geliyorlar. Konuk salonlarının uğrundaki odaya doluşup vıdır vıdır konuşuyorlar. Herhal senin derdinin devasını sormaktalar birbirlerine.

Yaşlı kadın kendini tutan dinç kolları ezmek isterce boşalttığı ağırlığıyla hızlı bir devinme yaptı. Genç hizmetçi, taşıdığı yükten gittikçe kızaran yanaklarıyla, telaşla daha iyi kavradı kadını.

— Sıkma! diye bağırdı. İhtiyar kadının buyurmaya alışık sesi tavandaki avizeye çarptı, kristaller çınladı. Sıkma! İnsan gibi tut! Odalara kapanıyorlarmış ha? Hem bana bir daha sen deme. Üç yıldır hizmetimizdesin, hiçbir şeyin düzelmedi. Demin adım atışlarına baktım, deve gibi yürüyorsun. Kendi hizmetçilerini, sofra valelerini yollayamazlar, değil mi, bu odaya? Ne yapsalar aralarında yaşıyorum. Bunu unutamazlar. Seni bile gönderseler hizmetime hiçbir şey yapmış sayılmazlar.

— Beni şartlı aldılar ya, Hanımefendiciğim, her türlü pisliğiyle uğraşacaksın diyerekten.

— Sus! Terbiyesiz! Ben güller gibiyim. Daha, o senle şartlı konuşan kadın çakıldaklarını temizlemeden, benim için ölenler, kendini içkiye vuranlar vardı. Evet, odalara kapansınlar, konuşsunlar. İçlerinde filizlendirsinler ölümümü. Ben doktorun verdiği üç ilaçtan ötesini alır mıyım sanıyorlar! Gülerim onlara.

Hizmetçi, ezilmiş kollarından gittikçe yiten gücüyle, beliren yorgunluğa yenik düşmemeye çabalıyordu:

— Öyle demediler belkim? Ben çıkaramıyorum. Kusurumu hoş görün siz.

— Oturt beni koltuğuma! Sonra oturağımı hazırla. Büyük aptestimi yapacağım.

Koltuğa eğilerek, yavaşça, bir küçük bebeği oturtma özeniyle kadını bıraktı, doğruldu.

— Canımı acıttın kemikli kollarında gene bugün. Terliklerimi ver çabuk, ayaklarım üşümesin.

Kadın, ortadaki, ponponlu mavi terliği gösteriyordu. Hizmetçi, suskunluğa bürünen yüzüyle, hemen aldığı terlikleri kadının ayaklarına teker teker geçirdi. Ellerinin içinde kaybolacak küçüklükteki ayakların üstünde derinin gözenekleri genişlemiş, uzun izler oluşmuştu. Oturağı açtı. Geceden ovulduğu için porselen temizdi. Kullanıldığı işin getireceği en küçük bir sarartı yoktu içinde. Oturak örtüsünü bir yana koydu. Yaşlı kadına doğru yöneldi. Kadının kuru ayakları dolduramadığı terliklerin içinden çıkacakmış gibi duruyordu. Ayaklarının sert, sarıya kaçan, uzamış tırnakları terliklerinin kapalılığında görünmüyordu.

Hizmetçinin bu kez daha kolaydı işi. Koltuktan kaldıracaktı Hanımefendiyi. Gene de titiz davranmak zorundaydı. Omzuna tutunarak kayardı oturağın üstüne. Zor olan, sabahlığının eteklerini sıyırıp tam oturağın yuvarlağına kalçalarının ayarlanmasını hizmetçiye bırakmasıydı. Oturağın yuvarlak kıyısı kadife bir kabartıyla çevrilerek oturulacak yerin acıtmasına engel olunmuştu. İhtiyar kadını yerleştirene dek onun çıkardığı inlemeyle söylenme arası sesleri dinledi. Şişman bacaklarını açtı kadın. Aşırı aklığın damarlarla çizildiği etler iç içe geçmiş, bükülmüş yağ yığınlarından oluşuyordu. Dizkapaklarının üstünde çoğalan yığışmadan ötürü küçük et çukurlukları belirmişti. Baldırların belirsiz dış çizgileri ayak bileklerinde, oyuntusuz, kesin bir kalınlıkla bitiyordu. Şişman kadınlara özgü ayak bileklerindeki kemiklerin görünmeyişi aşırı bir tıkışmaya dönmüştü kadında. Dizkapaklarının üstünde kalınlığı alabildiğine artıyor, en küçük devinmede yağlar kayarak yer değiştiriyordu.

— Sırtını dön kapıya, dedi ihtiyar kadın. Çabuk!

Hizmetçi, her yanı aynalarla çevrili sayılabilecek bu odada, tek

yansıma, görüntü alamayacak olan kapıya yüzünü verdi. Hizmetçinin sırtından görünüşü olduğundan daha kalın ve kabaydı. Elörgüsü yün çoraplarının, büyük erkek terliklerinin, başına doladığı örtünün tarazlanmış kumaşının görünümü, oturaktaki ihtiyar kadının öfkesini yeniliyordu baktıkça. Ne giyse önlenmez bir kabalık akıyordu üstünden. İhtiyar kadın bir süre sonra sıyırdığı geniş ipek donunu sabahlığının uzun eteklerini çekerek kapadı. Hizmetçi yeniden, demlikteki çayın, sütün soğumasına artık engel olamayacağını düşündü. Bıkkınlıkla buzlu kapı camının pürtüklü yüzeyine alnını dayadı. Camın serinliğini duymak hoşuna gitti.

— Hadi, dedi kadın, gel. Tamam.

Yürüdü hizmetçi, sırtına tutunan ihtiyar kadına eğildi, kaldırdı. Koltuğa taşıdı. Hanımefendi, ayaklarına basmıyordu. Sürüyordu kendini. Öylesine ağırdı. Hizmetçi, gözlerinin ihtiyara kaymasını istemiyordu. Yüzünün yakınındaki hizmetine koşulduğu insanın görüntüsü, iyicene bakarsa daha da iç kararması verecekti ona. Öğrenmişti bunu artık. Masaya baktı. Giyim dolabının kıyısına iliştirilmiş duran masanın, eski, ince işlemelerinden bazıları kopmuştu. Sonradan onarılan çekmelerin kulplarındaki gümüşün güzel görünümü hiç zedelenmemişti. Kaplamasında düzeltilememiş bozulmalar vardı. Küçük çıkmasında, mineli boyun saatiyle, gümüş örgü bir çanta duruyordu. Dün gece bunlar orada olmadığına göre, demek isteyince, ihtiyar kadın yalnız başına yürüyor, gezebiliyordu odada. Kadını zor seçilebilir, atmaya benzer bir hızla bırakıverdi koltuğa.

— Dikkat et, densiz! diye çıkıştı ihtiyar kadın. Dikkat et! Bel kemiğim sarsıldı. Oturağa dokunmadan masayı önüme çek çabuk. Ellerini bulaştırma pisliğe.

Hizmetçi, masayı çekip koltuğa yanaştırdı. Neyse sıcaklıklarını yitirmemişti tam tamına süt ve çay.

— Peçeteden yumurtaları çıkar bakayım, dedi, ezici, sivri sesiyle ihtiyar kadın. Hadi sallanma! Bilirim, söylemesem şimdi gidip oturağa saldırırsın, midemi bulandıracağını düşünmeden. Çabuk kapat üstünü, yüznumaraya götürmeden. Hayır, hayır, şimdi peçeteyi aç bakalım!

Hizmetçi, oturakla kahvaltı tepsisinin arasında şaşkın bir iki adım attı. İhtiyar kadının sıraladığı isteklerinin hangisini yapacağını kestiremiyordu. Deminki hıncı basılmıştı şaşkınlıktan. Kadının bakışından neyi istediğini çıkarınca oturağa ellerini değdirmemesi gerek-

tiğini düşünerek masayı önce yaklaştırdı. Çünkü inatla karıştırıyordu buyurmalarını, isteklerini ihtiyar kadın. Yanlış bir iş yapmasını istiyordu onun ve yapınca, öfkesinin dinmez coşkunluğuna kaptırıyordu kendini, inanılmaz bir güçte. Hizmetçiyi azarlayıp aşağılıyor, gelinini çağırıp onun yanında da sürdürüyordu gözdağı vermeyi. Bir an bakıştılar. İhtiyar kadın, hizmetçinin, düzgün, yerinde davranışına şaşmış gibiydi. Kendini hemen toparladı.

— Kahvaltı tepsisini almaya geldiğinde, portakal suyumu da getir. Serince içeyim. Yok yok içmeyeceğim. Vazgeçtim. Çok hastayım. Kimse inanmıyor bu evde.

Karşılık ister gibi bakıyordu. Eğilip oturağı alan hizmetçi yürüdü, hızla kapattı oda kapısını. Kapının çarpışı odadaki kristal parçalarında yeni tınlamalar yaptı. Yaşlı kadın kemiksizmiş izlenimi yaratan parmaklarının ağır devinmeleriyle, kızarmış, ince bir ekmeği ucundan tuttu. Eline aldığı gümüş bıçakla bir topak tereyağını üstüne sürmeye başladı. Kapıya baktı.

— Dağdan inmeleri yanıma sokuyorlar. Benim mahremiyetime girecek insan mı bu? Şu kapı kapamaya bak!

Konuşması bitmeden içeriye girdi hizmetçi. Yerine koyup örtüsünü örttü oturağın. Komodinin üstünden büyük bir kolonya şişesini alıp ucundaki takılı püskürtücünün yanına basarak odanın önce tavanına sonra dört bir yanına sıkmaya başladı.

— Camı açacaksın ilkten, dedi ihtiyar kadın. Hep unutuyorsun... Sesi sevinçle çınladı. Hizmetçiyi yeniden boyunduruğuna almıştı. Çıkar benim kürk etolümü dolaptan, sırtıma koy. Camı aç havalansın iyice. Bu pis kokunun içinde mi yemek yiyeceğim? Öğrenemedin hâlâ bu işi, yazık senin aklına.

Hizmetçi, aynalarla bezeli kapakların birini açtı. Tüyleri yerlere dek uzanan, ipekten, sim işlemeli kumaşların, kadifelerin, bürümcüklerin, incecik yünlülerin asılı durduğu yığının arasından kemik rengi, şal kesimi bir kürk çıkardı.

— Astarından tutma! diye sertçe üsteledi yaşlı kadın. Ellerinin kabuklu, sert derisi pürüzlüyor ipeği. Çabuk ol!

Sırtına kürkü dolayan hizmetçinin yakınlığından bunalıyordu. Gençliğin doldurduğu gövdesinin sağlıklı kan dolaşımını duyar gibi oluyordu. Bir kıskançlık, tiksinme nöbetine kaptırıyordu kendini. Şimdi gene burnunun dibindeydi. Günde en aşağı üç kez başkasının gü-

venli adımlarla gidiş gelişine tanıklık etmek çok fazlaydı ihtiyar kadın için. Gerçi doktoru, "İyisiniz gene de Hanımefendi" diyordu hep. "Eski topraksınız. Bir yakın gözlüğünden öte gereksindiğiniz şey olmadı elli yaşınızdan bu yana. Damarlara gelince, evet, damarlar tembelleşiyor, daralıyor. Yaşlanmak mutlu bir son. Uzun yaşamanın kaçınılmaz belirtisi, değil mi efendim? Damarlar, evet, çeperleri yağ birikimleriyle örülüyor. Gençlik için, damarların uygun çalışması diyebiliriz. Yapacağımız şey, yağdan kaçacağız. Izgara etler, tavuk haşlama, bol meyve, beyaz peynir, kaymağı alınmış süt, kızarmış, ince iki dilim ekmek yirmi dört saatte. İğnelerinizi, kan sayımlarınızı sık sık yapıyoruz. Kuşkulanmayın, Mesaadet Hanımefendiciğim."

Elleriyle bir şeyi iten işaretler yaptı ihtiyar kadın. Gözlerini camdan dışarı çevirdi.

— İyi, çekil, dedi. Ben sarınırım. Aç pencereleri.

Ekmeği çıtırtıyla ısırdı, dişetlerini kaplayan, takma dişlerini tutan damak bölümünün ötesine kaydırdı, çiğnedi lokmayı ağzında. Damağına değen yağın, ekmeğin doyumsuz tadını duydu. Tereyağını çok severdi. Bir kaşığın alacağı büyüklükteki parçanın hemen bitmesini engellemek için ağır ağır öğütüyordu. Sütün bulunduğu bardağa baktı. Sarımsı inek sütünün görünümü çekiciydi. Mutluluğun, şimdi epeydir yaşadığı, karşı konmazlığa dönüşmüş hayvansı mide isteklenmesiyle sarsıldı.

Tüller esintiyle dalgalanarak giyim dolabının aynaları önünde kıpırdıyorlardı. İçeriye, soludukça soğukluğu duyulan hava doluyordu. Açık pencere kanatlarından birinin iç kıyısındaki karlar eriyip bölünüyor, parçaları yere düşüyordu. Hizmetçi, camın önünde yüzü sokağa dönük, karlarla yığılı gözalıcı bir güzellikle görünen çam ağaçlarına bakıyordu. Hizmetçide uzaklaşmış, unutmuş bir insanın iyilikle çevrili dalgınlığı vardı.

— Bizim oralarda, Allah bilir kış her yanı örtmüştür. Kurt, kuş köylere iner, zamanıdır. Her hayvan kendi sesiyle ürüyüp duruyordur. Kürklü koca ayılar inlerine varıp uyumuşlardır. Kar, in cin duymadan yağıp durur. Hele karlar çözülmesin, pınarlar çaylar gürüldeyerek odunları katıp önlerine iner yarlardan aşağıya. En direngeni de bu çamlardır. Suyun tepmesini hiçe sayarlar.

Yaşlı kadın ekmeğinin son lokmasını da yutunca süt bardağını aldı. Buruşarak toplanan yüzeydeki kaymağa baktı.

— Bunun kaymağını iyice temizlememişsin, dedi. Anlaşılan benim ölümüme çalışıyorsunuz elbirliğiyle.

Korkuyla irkildi, yaklaştı hizmetçi.

— Vallahi üç kez almışım, her kaynamada. Has süt bu. Adam tembihli. Apartmanınızın aileleri çok yüksek olduğundan, diyor, bizim için iyi hizmet gerek. Üç kez...

— Kapıcılarla kapılarda gülüştüğün yetmezmiş gibi sütçülerle de dedikoduya vakit var ha? Kapa camı hadi!

Dışardan gelen havanın, çam ağaçlarının, kentin pahalı semtlerinde erken başlamayan sabahların sessizliğiyle bürülü dinlendirici sokakların, bu sözleriyle, hizmetçiye kapandığına inandı.

Çay kaşığıyla zarlaşmış kaymağı aldı, tabağın kıyısına koydu. Süt boğazından geçerken kuru kıkırdaksı şeylere takılıyormuş sanısını vererek midesine indi.

— Götür bunları, dedi. Öğleye yemek yemeyeceğim. Söyle evdekilere. Yemek yemeyecek, hasta de. Akşama, bonfile, komposto isterim. Biraz kaymak katın kompostoya, belki yerim, belki yemem, belli olmaz. Damlamı ver çayla alayım. Yumurtam yarın sabah biraz daha katı olsun. Bu sabahki, kaşığa zor toplanıyordu. Oğluma söyle, torunlarımı istemem, gelmesinler. Oğlum da öyle paltosunu koluna asıp dikilip durmak için gelmesin. Huysuzmuşum, hep yakınıyor, bağırıyormuşum. Acaba biri beni dinliyor mu? Oysa ne ayrılığım var onlardan. Aynı bana benziyorlar. Susuyorlar bağırdığımda. Kolay olan sessizliktir, bilirim. İyidir oğlu, desinler istiyor. Sözlerimi dinlemiyor ki... Susması ondan. Beni gerçekten dinleyen, ölü olsa konuşur. Yok, ihtiyar bir annenin yalnızlığını çoğaltmayı hak edecek üstünlükleri yok hiçbirinin.

Hizmetçi anlamaya çalıştıkça daha da anlayamadığı bu kadına, çekingen, bir an önce kaçma isteğiyle dolu bakıyordu. Demin bıraktığı kolonya şişesini yeniden alıp püskürtmeye başladı. Odaya dolan temiz havaya serinletici kırçiçeği kokusu katışıp yayıldı. Şişeyi koydu, tepsiye yöneldi.

— Çağırdığımda, zili çaldığımda savsaklanma, çabuk gel.

Tepsiyi alarak çıktı hizmetçi. Yaşlı kadın, bir süre yüzü kapıya dönük, inceden inceye ayak seslerinin kaybolmasını, kendi bölümünü ayıran ara kapının çekilip kapatılmasını dinledi. Kulaklarında çatırtısız durgunluk gerilir gerilmez koltuğundan kalktı, sırtından kürkü kaydı, yumuşacık yığıldı yere. Küçük bebek adımlarını andıran denge-

siz yürüyüşüyle kapıya gitti. Anahtarı çevirdi. "Kapıyı kimse çalmadan giremez bu odaya. Alıştırdım yıllardır hepsini. Yoksa hastalığıma inanmıyorlar, beni yatakta görmezlerse. Şimdi zaten gelmezler. Daha on ikiye kadar uyur reziller" diye düşündü. Aynı titrek adımlarla, ipek sabahlığının iki yana savrularak bacaklarındaki et yığınlarını incitme korkusundanmış gibi özenle yere basarak yürüyordu. Tüm gövdesi en küçük devinmeyi kaçırmıyor, titreyip kaymalarıyla katılıyordu yürüyüşüne. Giyim dolabının önünde durdu. Karşıya düşen resimlerin arasında duran Venedik aynasının kıyısındaki çerçeve görevini gören kesme ayna parçaları, sarı altın yaldızlı dönüşlerle birçok rengi, aydınlığı yeniden dolabın aynalarına yansıtıyordu. Parıltılara bürünen yaşlı kadının görüntüsü, mavi ipek yığınlarının uçlarına eklenen ek, ender rastlanan iplik geçmeleriyle örülmüş dantellerin arasında, alçıdan yapılmış gibiydi. Küçük kafasının altında birden büyüyerek inen şişman gövdesi, henüz silip tazeleyemediği boyalarla çevrili gözlerinin uçuk aka dönüşen renkleri, dokunulsa dağılacakmış gibi duruyordu. Gözpınarlarındaki kara sürme birikintilerini, parmaklarıyla çıkardı. Salgının sıvılaşmış bulaşıklarını parmak uçlarında yeniden izledi. Sonra iki elini de sabahlığının eteklerine sürerek temizledi. Saçlarındaki firketelerin yerini değiştirmek için gövdesini sağına kaykıltıp kalçasıyla öne çıkıntı veren çekmeli masaya dayadı kendini.

Saçlarını değişik yönlere çekiştirdi, sarkanları tepesine toplamaya çalıştı.

Boynunun katlarına gömülmüş incisinin ikinci dizisi, sarıya kaçan iri düzgün taneleriyle belirmişti.

Saçlarıyla uğraşırken, kirpikleri dökük gözlerinin solukluğunu apansız görüverdi. Sabahlığının cebinden bir sürmedanlık çıkardı. Önce sağ, sonra sol gözünü yumdu. Yılların getirdiği bir ustalıkla ince süreceği çekti kapalı gözkapaklarının birleşen çizgisinden. Gözlerini açtı. Çevreleri, kara, belirgindi şimdi. Kendine sevgiyle baktı. Turuncularla yeşillerle yalancı bir ebemkuşağı çizen kesme aynadaki görüntüsüne tutkunlukla yaklaşıyordu. Aynayla yüzü arasında burun açıklığı kalana dek yaklaştı, gülümsedi. Boynundaki incileri boyun katlarının arasından çıkardı, ağırlıklarını tutup elinde tarttı. Odadaki varlıklı bağdaşmayı görüntüsünün artırdığına bir kez daha tanık olmak içini aydınlattı. Dönüp her bir parçayı tek tek görmeye kalkmasının bütünlüğü zedeleyeceğini öğrenmişti. Aynalarda ışıkların, renklerin, durup

kalakalmış anını yakalamanın gizemli tanıklığını, yıllardır yapıyordu. Bu odanın eşyaları, onun onurlu, ünü sarsılmaz ailesinin görkemli parçalarının en seçmeleriydi. Gelininin paha biçilmez bu eşyalara nasıl içi giderek baktığını, her zaman istekle kavrulan gözlerinde görmüştü.

Yaşlılığını güzelleştirip yüreğine çarpıntılar salan ışık oyunlarının dolaştığı aynaların üstünde ellerini gezdirdi.

Eşyalara sırayla tutunarak odayı dolaştı.

Serinledi elleri.

Saatin dibinde duran saten eldivenlerden birini aldı.

O otuz beş yaşındayken, dudakları dolgun, çekiciyken, dirsekleri ipekler gibiyken, bu eldiveni de koyu yavruağzı rengindeydi.

Kadranı sessizce tıktıklayan, iki pirinçten tekenin ayak görevi yapması için ayrıntıyla işlendiği cam fanuslu saat ise kocasına vardığında İsveç'ten özel olarak armağan getirilmişti.

Gerdek gecesi yatak odası karanlık olsun, dediğinde Mesaadet kız, saatin sesi daha çok duyuluyordu.

Eldivenlerle koltuğuna gitti.

Brokar ipek perdeleri çekti, uca dek dayadı iki yanında camın.

Komodinin üstünden fildişi sırt kaşıyacağını aldı, sapını gümüşle kapatıp fildişini açıkta bırakmışlardı.

Koltuğa oturdu.

Eldivenleri dizlerinin üstüne koydu.

Sırt kaşıyacağıyla tülleri dürteledi oturduğu yerden.

Tam o sırada kar yumuşacık uçuşarak yeniden yağmaya başladı.

Gece kar dinmişti; sabah erimişti, ama işte yeniden başlamıştı yağmaya.

Aynaya baktığından beri yüzünde beliren yumuşaklığı andıran anlam bir süre sonra yağan karlara dönük gözlerine de yerleşti.

Dalgınlıkla hüzün arası bir acıyla büküldü dudakları.

Eldivenlerin birini, bakmadan, alışkın, ellerine geçirmeye kalktı. Parmak uçlarında daralıp dertop olup kaldı eldiven.

Bıkkın bıraktı kucağına.

Okşar gibi gezdirmeye başladı parmaklarını dizlerinde.

Odanın kimsesizliğini dönüp bir kez daha gözden geçirdi.

— Of Mesaadet, of dedi. Sustu.

İzmir'de kar görmemiştim hiç. İstanbul'a yerleştikten sonra sevinçle karşıladığım karları... Ama sonraları bana hep hüzün veren karlardır belki de beni mutsuz eden. Bilinmez ki...

Yok, eskiden, olanlardan ilgiyle ya da öfkeyle söz ederdim, sonraları, otuzuma vardığımda, öfkemde taşmamayı öğrendim; sevincimde de durulmayı.

Çok işim vardı.

Büyük evlerde yaşamayı, çeşitli buyruklarla insan yönetmeyi bilmeyenler hanımefendiliği kolay sayar.

Şimdi işler bir bakıma daha kolaylaştı.

Kaloriferler, otomobiller, sinemalar, dümdüz beton yapılar, sandviçle karın doyuran bir kalabalık; floresanlı aydınlıklarda yüzleri kabuklanan, kemikli kadınlar, cılız erkekler ve artık kapanmış olan Sirkeci'deki yağcılar geçiti. Vekilharçların yağların haslığına bakmak için baştan sona soktukları tahta kamışlar. Özenle çakılmış tahtadan yağ fıçıları... Şimdi yalnızca tereyağı kullanılıyor. Sindirimi kolay, sağlığa elverişli. Konuk günleri, ak boneli, fırfırlı önlüklü hizmetçiler, yemek çağrılarının koşuşturan garsonları, Beyoğlu'nun yıkılan levanten yapıları. Şimdi Maçka'ya yöneliyor güzellik ve rahatlık.

Yani iyice pekiştiriyoruz adamakıllı düzenimizi.

Bunların içinden ayrılalı en çok on yıl oldu, diyebilirim. Şu garip yoruluverme, başdönmeleri baskınlaştığında. Serin bir suya elimi sokmuşça titredim ilkten. Caddelerden, konuk günlerinden, salonlardan çekiliyorum. Candamarım saydığım yaşama koşulları değişirse ölürüm sanmıştım. Günlerimizi bizler öylesine düzenlemişizdir ki, içinde herkesin bir işi vardır ve size hazırlanmışlardır; uşaklar, terziler, berberler, şoförler, manikürcü kızlar, masörler... Bunlardan birinin aksaması, şaşkınlığa, za-

man artımına boğar kişiyi. Bir odaya sürüldüğümde kökten değişmiş gibiydi her şey. Düpedüz sürdüler beni, böyle oldu! Üstelik benden hiçbir üstünlükleri yok, eksiklikleri var. Yaşamaları daha yavan. Hem de hep aynı harcamaları yapıyorlar, şaşılacak olan da bu. Onların düşüncelerinden çıkmamaktayım. Bunun için gerekeni yapıyorum. Daha yaşayacağım. Yaşamım pekâlâ yüz yıl sürebilir. Odama uğradıklarında sıkıntı, bıkkınlık içinde kalsınlar, kesintisiz. İstediğim de bu benim. Uğramadan yapamıyorlar ya. Gerçi köylüleri, töre bilmezleri ağızlarının suyu akarak konukların yanında konuşulanları dinleyen hizmetçileri soktular evlere. Bu da onların para tutkusunun daha çok olduğunu gösteriyor. Soylu birer hanımefendi ve beyefendi olmayı beceremediler. Çünkü para onların gözünü iyice bağladı. Ben de her istediğimi yapabilirim ve yapıyorum. Geçimsizliğimi, aşağılamalarımı ölümümden sonra mirasımla ödeyeceğim kendilerine. Daha ne isteyebilirler!

Elbet para çok önemli! Parasız kalmış bir soylu, sirk palyaçosuna döner. Davranışlarına herkes keyifle, tadını çıkararak, kıskıs gülerek bakar. Konuşma incelikleri, tuluat yaparmışça, alaya alınır. İnsan kendi katının kurallarına sıkıca bağlı kalıp savunmazsa, yenilgi kesindir. Davranış üstünlüğümüz, harcamalarla, buyurmalarla pekişir.

Oğullarım büyüdü. Erkek suyu yürüdü damarlarına, evlendiler. Mirasçılarımdan ikisi. Onları ister istemez herkesten üstün tutarım. Bunun sevgi olduğunu bilirler elbette.

Büyük konaklarda, yalılarda çocuk çığlıkları duyulmaz.

Merdivenlerden koşarak inenler, camları aşan gülmeler yoktur.

Sevgi ölçülü olmalıdır.

Savrukluk, sonunda alışkanlığa dönebilir.

Ben beni sevdikleri gibi sevdim çocuklarımı.

Şimdi odama uğrayıp ilgisiz bakışlarıyla çıkışmalarımı dinlerlerken, aynı yıllardan, aynı koşullarla geçip benim olduğum noktaya varacaklarını daha henüz bilmemelerindendir öfkeleri.

Çünkü ben, Rüştü Şahin'e deliler gibi tutkunken, annemle babamın arasındaki tartışmasız, ruhsuz düzenden sıkılırdım. Oysa o düzenin ne denli sağlam olduğunu, neleri koruduğu-

nu biliyorum şimdi. Bize, aktarma görevimizi eksiksiz yapacak soğukkanlılığı, bilgiyi verene kadar az çabalamadılar. Benim mirasım, Dürrüzadelerin mülkleri. Bankadaki paraları, sağlam, bilen ellere bırakılmıştır, gene öyle olacak. Yüz elli yılı aşkındır bu kalıtımın gelişi. Onu perçinleyen şeylerden biri olabilmem az onur verici değildir. Evet, beni sürdüler bu odaya. Ama hep düşünüyorlar. Gece kulüplerinde en içkili durumdayken, hesabı öderlerken, kürkler satın alırlarken, her yıl değiştirilen otomobillerin radyolarını açarlarken, adadaki köşklere yeni ekler yaparken ben varım kafalarında. Babamın, annemin, kocamın, dedelerimin, ninelerimin kalın damarı zedelenmeden benim elimden onlara geçiyor. Unutmaları kesinlikle engellenmiştir. Gücüme, geçimsizliğime, hoyratlıklarıma duydukları bıkkınlıklarıyla aşağılayamazlar beni. Aynı yollardan kaloriferli, fayanslarla kaplı gömme banyolu, hizmetçili, uşaklı bir sona varacaklardır ihtiyarlıklarında. Beni aşamazlar. Kolay değil.

Torunum Nedim:

"Siz burjuvaların dramı yoktur" dedi geçenlerde.

On dokuzunu süren yakışıklı bir şaşkın.

Bak budalaya! Sanki kendi bu aileden değilmiş gibi. Benim Rüştü Şahin'e olan aşkımın bir başka türlüsünü mü buldu ne, dışarda? Ama çabuk geçer. Odama girip ufak tefeğin yerini amaçsız değiştirir. Sonra on dokuz yaşında çekilmiş fotoğrafımın önünde durur. Düğün hazırlıklarının yapıldığı yıldır o yıl. Son kızlık fotoğrafım... Abdullah Frére'de çekilmişti. Üstümde pembe muare takımım vardı. İlk kostüm-tayyöre benzeyen biçimleri giyenlerdendik annemle ben. Pembe rengi oldum bittim severim. Rüştü Şahin, bana, "Bu renk teninle karışıp bir rüya perisine çeviriyor seni" demişti. Unutmam. Fotoğrafçı ardında selvili bir şato dekoru olan bir markize oturtmuştu beni. Elimi çeneme dayayıp yana doğru bakmıştım. Boynumda şimdiki incilerim vardı. O zamanlar bu inciler göğüslerimin arasına iniyordu handiyse. Dallar gibi, söğütler gibiydim. Saçlarımın lülelerinden tutamlar omzumdan kaymıştı. Rüştü Şahin'in kederi yavaş yavaş yatışıyordu. Dibe çökelen acı, köşelere sığınarak ağladığım anlarda gene büyüyordu. Annem Perran Hanımefendi'nin kızlığımın kamaştırıcı, şaşırtan güzelliğine artan ilgisi,

beni birlikte her yana götürmesi, konukluklar, ağırlanmalar, sızıyordu içime bir yerlerden. Uzun sürmüş bir yolculuğun verdiği kesikliğin, yorgunluğun içinde gibiydim. Geceleri yatağımda uykuya geçiş alacasında, Rüştü Şahin'in adını söylüyordum. Çökelmiş acı depreşip beni, karanlık, dinlendirmeyen bir yok oluşa itiyordu. İştahsızdım. Lokmalarımı ezip eritemiyordum ağzımda. Ölümle kim savaşabilmiş ki, on dokuzunda narin bir genç kız direnebilsin? Beklenmez saatlerde sarsıntılar geçiriyor, yeniden yeniden ağlıyordum. Ne acılardı Tanrım! Tek yakınacağı olmayan insanın acılarıydı onlar. Annem anlamamış olamaz. Ama hiç sormamıştır.

Benim konuşmaz, konuşunca da deli saçması söyler torunum Nedim, bu resmime tutkundur. Oysa daha olgunluğumda çekilmiş olan, zamanın artistlerine taş çıkartan güzellikteki şu dört fotoğrafımın yanında nedir ki acemilik, hattâ taşralılık akan on dokuzluk fotoğrafım. Boynumu, bedenimi, kalçalarımı tanımayıp kullanamadığım zamanların dökülen oturmamışlığı, sakarlığı vardır onda. Çünkü seviştiğimiz erkekler bize güzelliklerimizi öğretirler. Bu böyledir. Rüştü Şahin:

— Senden umudum var, Mesaadet, derdi. Daha akan çayların gürüldüyor. Güzelliğin bu yüzden içime işler ya! Güzel bile olmasan, olduğun gibi görünmen, kendini koyvermen yok mu, yetip artar her güzelliği aşmaya...

Evet, Rüştü Şahin'e hep neysem o oldum. Sonra kapattım içimi. Çünkü bizim katımızdakiler kapanarak yok ederler zayıflıklarını. Çevremizde sinir boşalmalarına uğrayanlar, en kısa zamanda, doktorlarının ve arkadaşlarının yardımıyla toparlanıp eski durumlarına dönerler. Yaşamanın gerçekliği, derine inmekle değil, derinliklerin bizim elimizde olduğunu savunmakla güçlendirilir.

— Nineciğim, demişti Nedim çocuk, demek ki on dokuz yaşınızdayken bir üzüntüye düşmüştünüz. Fotoğrafınızda öylesine belli oluyor ki bu, anlatamam. Yüzünüzde hüzünlü anlamlar dolaşıyor. Yana kaçırdığınız gözlerinizde, küsmüş, bir yolcuyu uğurluyormuşça acı dolu, dönmeyecek olana, sevilene adanmış bakışlar var. Evet, eskiden bir dramınız varmış sizin. Oysa burjuvaların dramı yoktur.

Bakıyorum, zamanla kahverengileşti fotoğraf. Üstelik camlatılmıştır ve çerçevesi altın suyuna batma rokoko stilidir. Belki de çerçevenin süsü aşırı kaçıyor bu resme. Genç kızlığımın saf, düz anlamı acı çekiyormuşça kalakalmış orada.

Nedim çocuğun on dokuz yaşı bana çekti sanırım. Kestane rengi saçları düzene girmiyor. Burun kemiği sivrilmeye başladı. Arada düşen sesinin incelmelerine öfkeleniyor hemen. Koyulaşıyor her davranışı öfkelenince. Torunumdur. Bazı sözleri yerli yersiz kullanır oldu. Fransızca eğitim görüyor benim gibi. Kızlar İngilizce... Evde Alman şvester var. Ne karışıklık! Ne yersiz bir gösteriş merakı! Dramımız yokmuş. Nedim'in solgun yüzündeki arayış geçicidir, sezinliyorum. Çünkü hiçbir şeyin zorunu yaşamadı daha. Umudum kırılmıyor. İşleri oluruna bırakmak gerek. Yoldan çıkamaz nasıl olsa. Erkek torunumu kızlara yeğ tutarım. Salaklığa varan bir kabul ediş içinde değil hiç olmazsa.

İlk gerçek sevdamın adamı da öyleydi. Yaşadığı dünyayı, yurdunu araştırıyordu. Değiştirmek istiyordu. Gücüne inanıyordu. Yanlış düşünceleri vardı ama düşünüyordu.

Kız torunlarım, kurulu bebekler gibi odama geldiklerinde, sırıtarak mücevher kutuma saldırıyorlar. Elbet gardırobumda kilitli olana değil. Hiçbir zaman çıkarmam ortaya bütününü, takacaklarımın. Benekli opal yüzüklerimi alıp gülüşüyorlar. Ağızlarını, arada kapamasalar herhalde salyaları akacak. Ellerim şiş olduğundan anca serçe parmağıma takabildiğim yüzüklerim onların yüzük parmağına zar zor giriyor. Elleri ve ayakları iri, çirkin. Saçları yüzlerini kapıyor. Birer ucube oldu bunlar. Nerde benim o yıllarımın sedef tenli kızı.

Ellerimi birleştirip avucunda kilitlerdi Rüştü Şahin. Sokaklardan son geçen hırpani, zayıflıktan çökmüş, halsiz adamlar da bitince köpekler uluyup huysuzlanmalarını bırakmışlardı. Köşk bahçelerine girip kâhyalara, satacak mallar üstüne bilgi getiren çarşı esnafının çıraklarına isteksiz, üşenik havlamalarla yetiniyorlardı gene. Fransızca romanlar, şiirler okuyordum. Hoşlanmıyordum çoğundan. Çok süslüydü anlattıkları. Benim acıma benzer şeyler getirmiyorlardı bana.

Birgün kameriyede otururken çakıl taşlarını sarsak sarsak

aşan ayak sesleri duydum. Annem beni nicedir kendi başıma bırakıyordu. Büyük zaferin kutlanmasına katılmamız, evcek günlerdir, haftalardır, aylardır bitmemişti. Babamın arada görebildiğim yüzü pırıltı, canlılık doluydu. Annemin davranışlarında ilk rastladığım bir şuhluk, bir fettanlık vardı. İstanbul'a ısmarlanan tuvaletleri geciktiğinde bile tatlı görünmeyi beceriyordu. Konağın hizmetçi ve uşaklarıysa ben çağırmadıkça yanıma gelemezlerdi. Bitkinliğe yaklaşan üzüntümden sıyrılıp ardıma, gürültüye bakmıştım. Yeldirmesinin önü açık, başörtüsü kaymış, yarı kır saçları alnına dökülmüş bir kadın görmüştüm. Bana yaklaşıyordu. Gözlerinin akıyla karası karışmış, kan oturmuştu. Dişleriyle bastırdığı dudaklarında zor duyulan bir inleme vardı. Elindeki, halktan kişilerin çarşı pazar için kullandığı zembille torba arası çantanın boşluğu ta uzaktan anlaşılıyordu. Oysa kadın sıkıca tutmuştu çantayı. Üstten atkılı ayakkabılarının bağlarından biri kopuktu. Bana yaklaşan, bu garip, anlaşılmaz perişanlığıyla içimi kanatan kadını tanıyordum, ama nereden? Doğru üstüme yürümüş, tuttuğu çantayı sanki farkına varmıyormuş gibi bir yana atarak beni kucaklamıştı.

— Yavrum benim, kızım benim, gördün mü başımıza gelenleri! demişti. Nah bak, mektup çantada. Oğlum Rüştü Şahin ölmüş. Günlerce, aylarca İzmir'i boydan boya tarayıp belki yaralandı da zar zor yürüyüp evine varamadı diye aradığım oğlum ölmüş. Her sokağın, her sebil çeşmenin başını yoklamıştım. Çeşmelerde aradım. Çünkü kurşun yarası adamı susatırmış diye duydum. Her sokakta aradım. Belki yorgunluktan yolunu şaşırır diyeydi. Veriverdiler bu sabah elime ölüm haberini. İşte içinde.

Çantayı göstermişti bana.

Kollarından sıyrılıp koşarak çantayı açmıştım.

Bomboştu. İçinde buruşmuş bir kâğıt duruyordu yalnız. Almıştım kâğıdı. Kadın hıçkırıklarını koyuvermişti ben kısa açıklamalı yazıyı okurken. "Mülâzım-ı evvel Ahmet Şahin oğlu Rüştü Şahin Efendi'nin cansiperâne dövüşmesinden sonra şehitlik mertebesine ulaştığı, vuruştuğu cephede bir tepeyi sarıp alan bölüğünün önünde, gösterdiği yiğitçe savunmada aldığı yara-

lardan kurtulamayarak öldüğü, ihdas edilen...” ailesi efradına verileceği bildiriliyordu.

Kâğıt elimde kalakalmıştım.

Rüştü Şahin’in annesi beni unutmuş gibiydi. Ağladıkça ufalıyordu gövdesi. ‘Şehitlik mertebesine’ bölümünü yeniden okumuştum.

Silme bir acının vurmasını duydum her yanımda. Katıksız, sarsıcı bir sertliğin itmesiyle gövdem göçüyordu, acının elinde. Saniyelerle sürmüştü bu. Daha uzun sürseydi inme inerdi bana o gün, kuşkum yok.

Gerçekten ölmüştü artık.

Ölümüne tanıklık edip imzalamışlardı.

İçimdeki amansızlık, salaklığa varan bir duygusuzluğa dönüştü birden.

Koca çarşı çantasına konmuş, gülünç denecek kadar küçük, ezik bir kâğıtta bana ölümünü getirmişlerdi sevdalandığım adamın.

Adam bile denemeyecek yaşta ölmüş genç bir delikanlının.

Çırılçıplak sarılıp, gece kuşları susup, çobanyıldızı kaybolana dek sevişerek geçirdiğimiz gecenin ikinci kişisi yoktu. Beni kavuran öpüşleri, her yanımı ısıtan sarılışı yoktu.

İçimdeki kocaman bir çığlık donup kalmıştı.

Dışımdan kıpırtısızdım.

Kadına, onu doğurana sarılmıştım.

Başımı dizine dayamıştım sert eziyet çekmiş elleriyle saçlarımı okşamaya başlamıştı.

Birlikte ağlamıştık o gün.

Konuşmamıştık.

Kadın, kederinden, acısından eriyordu.

Oğlunun ölümünün kesinliği onu, anlatılmaz bir inanmazlığa itmişti.

Okuduklarının yalan olduğunda diretiyordu durmadan.

Oysa gövdesi inanmıştı; her yanından beliriyordu bu.

Dizinden başımı kaldırdığımda yüzüne bakmıştım. Buruşukların, sabahtan ikindiye kadar çektiği acının etkisiyle, hiçbir dinlenmeyle, avutulmayla onmayacak gibi yüzüne oyulmasını görmüştüm.

Yanımdaki kadınla gürültüsüz ağıtımızı sürdürmüştük.

Akşam olmuştu.

Bir leylek sürüsü, eşit aralıklarla, uçuyordu gökte.

— Gideyim, yavrum, demişti. Daha babasının haberi yok. Kâğıdı alır almaz attım kendimi sokağa. Gezip durdum. Senin için söyledikleri geliverdi aklıma. Kızmazsın değil mi, bana dediklerine? "Evleneceğiz anne onunla, dövüşten döneyim" demişti. "Savaş bitsin, her şey değişecek anacığım, göreceksin." Ne güzel gürbüz çocuklarınız olurdu Mesaadet yavrucuğum. Ama biz ihtiyarlar yaşıyoruz. Nasıl olur bu? Babası madalyayı alıp da nasıl saklar, anlamıyorum? Yakışıksız bir iş. Analar babalar kalsın, evlatlar ölsün, anlamıyorum.

Aynı sözleri durmadan söyleyerek kalkmış, konağa bakmadan kaybolmuştu bahçede, koca çantasıyla.

Konakta şölen vardı gene, zaferle ilgili. Ben kaçıp hastayım demiştim. Katılmamıştım.

İki hafta sonra Rüştü Şahin'in babası işini bırakacağını haber vermiş babama. Bir daha da onlardan hiç söz edilmez olmuştu.

Yapayalnızdım.

Birgün Mehveş Hanım'ın şarkılarından birini piyanoda geçerken, annem kapıyı açıp içeriye girmişti: "Yavrum Mesaadet, ağlıyorsun" demişti.

Ağladığımı hiç bilmiyordum. Şakalaşıyor sanmıştım. Ellerimi yanaklarıma götürdüğümde ıpıslaktı yanaklarım. Gelip sırtımdan sarmıştı beni.

Başımı göğsüne gömmüştüm. Korsesinin balenleri katı katı değmişti yanaklarıma. İnce belinin üstünde göğüsleri dikti. Birden boşalıp ağlamaya başlamıştım, anneme yaslanarak. Saç tokamın taşlarına sürüyordu ellerini. Sarsılıyordum kollarında. Konuşmamıştı. "Ağlama" dememişti. İç çekmelerim hafifleyip dininceye yeniden sırtımı okşamıştı.

— Birden büyüdün kızım! Bazı şeylere karar verme zamanımız geldi, beybabanla konuşacağım.

Sormamıştı ağlama nedenimi.

"Ağlıyorsun" demişti.

"Niçin ağlıyorsun?" dememişti.

Ben varlık içinde hayatımı sürerek yaşlanacağım yaşamımın ikinci bölümüne, o günkü kısa konuşmadan sonra geçmiştim.

Rüştü Şahin'in bende neyi değiştirmek istediğini, hele şimdi kesinlikle anlamıyorum.

Piyanoma yıllardır el sürmedim.

Betonların içinde sesi düştü.

Akordu bozuldu.

Kaç kez söylemiştir büyük oğlum, "Anneciğim akordunu yeniletelim" diye.

"Yok, olmaz" dedim.

Mihran usta gibi kulağı ve eli olanlar öldüler. Değerli bir piyano, kuru, rutubetsiz yer ister. Diretip dursunlar istedikleri kadar. Apartmanımızın en iyi, en seçkin malzemeden yapıldığını, bizim daireninse yapının tek sahibi olduğumdan, titizlikle işlenip örüldüğünü, çakıldığını anlatsınlar. Değerli piyanolar beton bir yapının görünmez rutubetini sezer. Tellerine, tuşlarına, pedalına bile işler ıslaklık. Do, mi, re'deki ince ve kalın seslerin düştüğünü benim çağımın ustası, Ermeni Mihran Efendi ancak anlardı, o yıllar geçti.

İşte köşede karşımda duruyor, Rüştü Şahin'i anmamın nedeni olan kâğıt.

Şapka kutumda onu bulduğum gün, dört yıl önce, beni bu odaya, doktorla elbirliği edip sürdükleri yılın aralık ayıydı.

Yılbaşını bu odadan çıkmadan yaptığımın dördüncü yılını dolduralı bir hafta oldu. Beşin içindeyim.

Sandılar ki daha çabuk çözerler yılların Mesaadet Hanımefendisini.

Yanıldılar.

İşte yaşıyorum.

Nasıl olmuştu o kâğıdı bulmam?

Salıları şapka kutularımı indirtir, çiçeklerinin ezilmeyeceği, kalıplarının bozulmayacağı, tüllerinin katlanmayacağı duruşlarda yeniden yerleştiririm.

Çünkü pazartesilerim yorgunlukla doludur. Gider defterleri günüdür pazartesileri. Kuşkular içindeyimdir. Hile yapıldığını anlıyorum bana. Ama neyle?

Engel olmalıyım.

Hileyi şu günlerde bulacağım.

Şirketin muhasibi Selanikli Sami Bey de ellisini geçti. Gene de güvenilecek olan bir odur içlerinde. Otuz yıldır çantası elinde karşımda saygılı duran, "Oturunuz" denmeden oturmayan, yakalıklarını gömleklerine ilişik bir altın iğneyle bitiştiren.

Yoksa hileli olan Sami Bey mi? İkimizi de karşılıklı oyalıyorlar mı? Anlamalıyım.

Çünkü öylesine varlıklıyız ki, adama, hilelerine aracı ettiklerini sezdirmeden muhasiplik yaptırabilirler. Oyun bozulmasın diye. Beni avlamak için.

Araştıracağım hemen yarın. Nasıl da baştan savma davranmışım bugüne kadar.

Salıları şapka yerleştirme beni dinlendirir.

Ortalıktan çekilme yılımın bir salı günüydü. İndirttiğim şapka kutularımın birinde, şapkalarımdan tülden yapılma, inci çiçekleriyle işlenmiş olanını elime geçirmiş bakıyordum. Dik duruşunu sağlamak için şapkanın altından şişkinlik verecek gibi yerleştirilen ipek kâğıtların arasından sararmış, adi türden bir kâğıt topağı düşmüştü.

İlkin ilgimi çekmeyen bu kâğıdı alıp açınca eski Türkçe yazılarla resmi bir mührün soluklaşmış morluğunu görmüştüm. Gözlüğümü taktım.

Ahmet Şahin oğlu 1305 tevellüdlü mülâzım-ı evvel Rüştü Şahin Efendi...

Kâğıdın büküm yerleri yumuşamıştı. Yazılar tam değildi. Ben bir üşümeyle bu silik yerleri yaşlı, hasta gövdemin gösterebileceğini sanmadığım bir istekle okumaya, sökmeye çabalıyordum. İzmir kuzey cephesinde gösterdiği kahramanca... rakımlı tepeyi cansiperane... şehitlik mertebesine... efradına. Mührün yayında Miralay Kâzım Mü... imza ve adın tamı silinmişti. Miralay Kâzım Münir'di herhalde. Bir şeyler çıkaramamıştım açıkça.

Şapkaları, tülleri, taşları unutup aynaya yönelmiştim. Elimdeki ayrılıp dökülen soluk kâğıt, ince ipek kâğıtların desteğiyle dayanmıştı yıllar yılı demek. Aynanın önüne oturduğumda, kendi görüntümden yardım umuyordum ikinci bir kişi sayarak. Baklava yüzüğümden uzanan ışıklarla çakışan aydınlıkta dün-

ya yakışıklısı gencecik bir erkek belirmişti. Aklımın canlandıramadığı şeyi, ellerim canlandırıyordu.

Tutmuştum görüntüyü ellerimle. Eti, canı varmışça değmiştim ona. Güzel erkek boynunu, fidan, gergin gövdesini elleyivermiştim. Çarliston yılları, Lüks Hayat operetleri, Dolmabahçe rıhtımında kalkan motorlardaki geziler. Yemek müzikleri. Bataklı Damın Kızı Aysel filmleri, Arabacının Kızı Dunyaşka filmleri, Mavi Melek filmleri... Şehvet Kurbanı filmleri. Kontes Maritça'lar, Alabanda operetleri. Kürklerimi tutan iyi eğitilmiş erkekler, süslü havagazı lambaları yerine takılı floresanlar. Mercedes arabaların birden basılan frenleri. Boynu arkaya bükük bol kahkahalı, sahici dişli Mesaadet'ler... Bahariye'deki İngiliz çimi döşeli bahçelerin loş saatleri. Silinmesi için hizmetçilere verilen düzinelerce balo iskarpinleri. Bayramlar, Türkiye Cumhuriyeti İş Bankası, kutlamalar, Banko D'Ottoman, Tour D'Eiffel... Kocamın bildiği üç dil... Yüksek bir memurun karısı olmanın gözalıcı, oyalayıcı hızı kafamda sıkı sıkıya duruyorlardı. Etimle yüreğimle yaklaştığım şeyi engelliyorlardı. Gözlerimde aynadaki ihtiyar yansımam silinivermişti. Genceciktim. Narin bileklerimdeki olanca gücümle sıkı sıkıya tutuyordum Rüştü Şahin'i. Gövdemle yeniden buluyordum unuttuğum tek sevdamı, onun uyandırdığı ısıttığı gövdemle.

— Bugün 15 Mayıs 1919. Biliyorsun İzmir'e Yunanlılar girdi, diyordu. Hemen Anadolu'nun içerlerine geçmek gerek. Orda halk ayaklanalı çok oldu. Antep'te, Malatya'da, Erzurum'da, Trabzon'da, Sıvas'ta, Diyarbakır'da, Van'da, Bitlis'te, Elazığ'da ve İzmir'de daha bir sürü yerde ayaklandılar. Mesaadet, döneceğim. İçim öyle iyilikler, doğruluklarla dolu ki, dönmem sanma sakın. Böylesine güzelliklerle, iyiliklerle bürülü, korunaklı savaşan kişi ölmez, bilesin. Olacakları kötüye yorma. Bu, doğrudan, gerçekten kuşkulanmaktır. Asla da bağışlanmaz. Bizim doğrumuz katkısız, kunttur, yıkılmazdır. Bunu unutma. Seni bizim mahalleye gelin götüreceğim. Kurulacak yeni düzende her şey uyumlu, emekten gücünü almış olacak. Anlamadığın sözler bunlar, biliyorum. Görünce anlayacaksın. Sözden çıkıp da yapacaklarımızla insanın yaşamasına girince...

Oynaşan yaprakların dinlendirici hışırtıları, ta uzaklarda,

İzmir'in bağlarında, koyu, nemli toprakta yayılmış üzüm kütüklerinde sıcak çıtırdıyordu Rüştü Şahin'in göğsüne bastırdığımda başımı. Eskiden çiftliklerimizi gezmeye gittiğimizde beni öğlen uykusuna yatırdıkları bir bağ evi yaklaşıyordu bana, sevdiğim konuştukça, altın sarısı razakıların, buğulu misketlerin bakımlı kütüklerinden gelen şurup tadındaki çocukluk uykumun güvenliği taşıyordu sevdiğimin göğsünden, ellerinden. Evet, nicedir artık kitap okuduğum yok. Fransızcanın inceliklerine inmiş bir kadının düzgün yüksek konuşma biçimini yitiriyorum. Gemi İzmir'den ayrılırken de güvertede duruyordum. Tepelerin ardında sıcak iklim yağmurlarının sağanaklarından Kurtuluş Savaşı'nın yıkımından geçmiş bağ evinin yerle bir olabileceğini, kalmamışlığını düşünmüştüm. Sözlü bir kızdım. Evliliğime, yeni yerleşme yerime, İstanbul'a gidiyordum. Çekilen, durulan sevdamı didikliyordu İzmir'den ayrılışım. Mesaadet uzaklarda, bağ evinin kalıntıları içinde ağlayarak yarı deli dolanıyordu ben vapurda uzaklaşırken. Kıyı küçülüyor, palmiyeler ot dizileri görünümünü alıyordu. Saat kulesi çalıyordu kulaklarımda. Deli, tutkun Mesaadet, İzmir'de bırakılmıştı. Boş bir konakta, bakımsız, örümceklenmiş piyanosuna yaslanıyordu. Ben, vapurun güvertesinde, gözlerime basan yaşların buğuları ardında acıyla izliyordum onu. Kalan küçük Mesaadet'e yazık oldu diyordum kendime.

Ama on altı yaşım birden çıkıverdi. Ölümün iliklerime ustalıkla süzüldüğü bu yıllarımda. Yeniden sevdamın can kattığı sözcükler, açılan bir kapıdan, dökülüyor içime doğru. Bağ evinde uyuttukları gün de, uyandığımda yalnız bulmuştum kendimi. Evin tümü, tek, geniş bir odaydı. Altındaki ağılımsı çıkmanın üstünde yükseliyordu. Kalın, iyi yontulmamış odunlarla çevrelenmiş dış yüzünde gidip kopardığım yonga artıkları vardı hâlâ. Odanın kapısını örtmemişlerdi, korkmayayım diye. Gözlerimi açtığımda ilk gördüğüm kapıydı. Üzümleri olgunlaştıran sıcak, kalından inceye süzülüyordu kapının aydınlığında. Tepelere doğru yükselip giden bağ kütüklerinin yatık yeşilliği sarıdan turuncuya değişip sırt sırta yayılıyordu.

Annemler neredeydi, ne yana uzaklaşmışlardı bilmiyordum. Hiç insan sesi duyulmuyordu. Doğrulup daha iyi görme-

ye çalışmıştım kapının içinde toplanan güzelliği. Birkaç kelebek aynı yere konup yeniden dağılıyorlardı birlikte. Uçuşlarındaki yumuşaklık erimiş gün aydınlığında saydamlaşıyor, arada beliren kanatları beni hafifletiyordu. Merdivenlerin dibinde bir yalağa dolan suyun duru yüzünde biriken yosunlaşmaları görmüştüm. Bağ evini çevreleyen aşısız bir asmanın uzayan gevrek dallarından koparak birikintinin içine sokup karıştırmaya başlamıştım. Yosunlar yer değiştirirken köpüklenmeler beliriyordu, çözülen halkalarında. Aşağıdan eşeklerine binmiş geçen köylülerin karışık konuşmalarını duymuştum birden. Uzaklaşırlarken biri, sözleri anlaşılmayan türküsüne başlamıştı. Sıcağın üstlerini şekerleştirdiği üzümleri yakından görmek istemiştim. Bağın içinde her kütüğün yanına oturup damarları zarlaşmış kabuklarından içleri açıkça görünen değişik üzümlere yüzümü iyice yaklaştırarak bakmıştım. Gerginlikleri özsularının duruluğunu belirtiyordu. Üstümde dolaşan arıların uyumlu sesleri, çıktığım noktadan gittikçe uzaklaşmam, beni hiç korkutmamıştı. Tepede ayağa kalkıp görünen dağlara, yeşilliklerle bölünen ovalara bakmıştım. Uzayan ince keçi yolları, koyu yeşilleriyle yolları kapatan palamutlar, uymaz kesişmelerle yamaçlara işlenmiş tarlalar, ayrımları denk düşmeyen toprakların sürülüşü, bir bölümün kızıla çalan ekilmişliğinde duran ince gövdeli, bir top ağaç ve gördüğüm güzelliklerin yukarısında uzayıp giden Akdeniz göğü, iki yamacın içerlerinden tüten dumanlar. Küçüklüğümün bağ gezisinde yaşadığım coşku dolu bu duyguyu en çok Rüştü Şahin'e duyduğum sevdaya benzetebilirim.

Beni akşamüstü anca arayıp bulabilmişlerdi. Adamlarımız suçlandırılıyor, azarlanıyordu. Nasıl olup da gözlerinden kaçabilmiştim? Annem sinir içindeydi. Eteğime doldurduğum yapraklar, saçıma taktığım yabani bir kırçiçeği, ağzıma tıkıştırdığım kınalı yapıncak taneleriyle çevremdeki koşuşturmaya şaşıyordum. Ellerimle tuttuğum eteklerimin altından dantelli donum görünüyordu ki, annem bir feryat koparmıştı. Babam hoşgörülü gülmüş,

"Daha on ikisini sürüyor" demişti. "Siz onu şimdiden genç kız gibi görmektesiniz."

O zamanlar birbirlerine siz de deseler, daha iyi görünürlerdi yan yanayken. Belki ben öyle sanmaktaydım.

Demek ki Rüştü Şahin'in annesi benimle vedalaşıp ayrıldığında unutmuştu kâğıdı, acısının büyüklüğünden. Ben de alıp belki de yüreğimin üstüne bastırarak yukarı çıkmıştım ve saklamıştım. Ama nereye? Belki çalgılı kutuma. Belki eldivenlerimin konduğu maroken kaplı kutuya ya da ipek mendillerimin ufacık, akik kakmalı ceviz sandığına. Ne yapsam çıkaramıyorum bu yakışıksızca bir şey olan şapkalara tıktığım kâğıtların içine karışmasını.

Tıpkı annesi gibi yıkılmıştım, kuşkusuz. O nasıl unuttuysa biricik oğlunun şehitlik kâğıdını, ben de, o gün şaşkınlıkla kâğıdı nerelere koyduğumu bilemiyorum. Ama kesinlikle annem Perran Hanımefendi'nin gözünden ırak tutabildiğim ortada. Yıllarca benimle olmuş ve dört yıl önce sürüldüğüm bu odada karşıma çıkarak avunmama, tek sevdamı anmama neden olabilmiş. Evet, kâğıtsız da dirilecekti içimde derim. Çünkü nasıl olsa günlerden birgün, hain pazar günleri apartmanın içinde yaşayan pazarları hiç işi olmasa da gene öteki günlerdeki kadar bana vakit ayıran oğlumun utanmazca susmaları, ilgisizlikleri, içimi yaralarken, ben Rüştü Şahinimi bir yanlardan çıkarırdım diyorum. Çünkü onunla arama girenler, canlılık, mutluluk dolu gündelik yaşamımı almışlardı elimden. Yeniden kurabileceğimi sanmadılardı kendimi. Yanıldılar işte. Hesapları benim elimde ve imzamdadır. Gelirler giderler bana danışılır. İmzamdadır. Yoksa bana mı öyle sandırıyorlar? Hayır. Bensiz hiçtirler. Evdeki gözaltları şişmiş tembel oğlumun hırsla karşımda direnmesi, pazarları uğrayıp benimle oturmaması, beni daha çok biler. Oysa odamda altı kişilik konuk ağırlayabileceğim yer var.

Şu içerlerde hiç para pul kuşkusu olmadan uyuyanlar, kalkanlar, yiyenler, gezenler, yani benim kanımdan, kocamın kanından türeyenler var ya...

Onlar senin çocukların değil, diyorum.

Onlar senin dengin değil, diyorum.

Onlar dayanmayı bilmez, parayı bilir salt, diyorum.

Hayatın basamaklarını, senin gibi bir hanımefendi olarak tamamlayamaz gelinin, sakın unutma, diyorum.

Hani seni beğenmezlerdi ya, konuklarımıza kaba, aşağılayıcı davranıyor diye kınarlardı ya, bir hizmetçinin söze karışmasının evin sahibini ne denli küçülteceğini bilmezler, diyorum.

Benden hiçbir üstünlükleri yok. Bazı bağışlanmaz eksiklikleriyle, aynı tutkuları taşımaktalar diyorum ve biliyorum da üstelik.

Biz büyük bir aileyiz.

Ben İzmir'deki konakta doğdum; annem Perran Hanımefendi, İstanbul'da Divanyolu'nda yüzü poyraza çevrik, odaları sayısız, çalışanı sayısız, eksiksiz düzende kurulu bir konakta doğdu. Uyanık kalmaları gerek hep, bunu unutmamaları... Kestirmeden davranmaları gerek.

Yalnız paralı olmak yetmez, kasapların da parası var, tüccarların da...

Evet, kocam da yüksek memuriyetini bıraktığında Kadıköy'deki Asador'un mağazasını bile almaya kalkmıştı. Beyoğlu'nda babamdan kalanlar, altınlarımızı yatırdığımız öteki yerler yetmiyormuş gibi. Paralarımızı kâtiplerimiz taşırdı. Nerede görülmüş görgüsüzlüğün böylesine sıyrık olanı? Şimdi cüzdanlarına yağlı, morları kararmış, kıyıları çentiklenmiş banknotları tıkıştıranlar çalımla açıp çevrelerindekilerin burunlarına dayıyorlar paralarını. İğrenç, iğrenç! Hem de plastik, adi cüzdanlarda.

İncelikler nasıl da yitiriliyor...

Birlikte yaşamak zorunda kaldığım (ama bir de kendilerine sorsak, onlar benimle yaşamak zorunda kaldıklarını söyleyeceklerdir, çünkü utanmazlar; mallarımı, paralarımı tam alamadılar) bu insanlar, apartmanımı dolduranlar, bende beğenmedikleri her şeyi daha bayağılaştırarak yapıyorlar. Önemli olan kötülüğü bile güzel taşıyabilmektir. Bu da ancak soylulukla olur. Hayır, ben ölmedikçe bir kuruşumu bile bana danışmadan harcayamazlar.

Biz vakıflar yapmış bir aileyiz.

Dürrüzadeler'den olmanın koşulları vardır.

Öğrenilir.

Artık yapıları poyraz mı, lodos mu diye düşünerek yapmamaktalar. Ve bunu bir sen bilmektesin Mesaadet.

Kendi dairemi poyrazdan ayırttım.

Odamdaki eşyalarımın, öldükten sonra, seçkin bir açık artırma düzenlemesiyle satılmasını bildirdim avukatıma. Hayır, hiçbir şeyi, bana yakınlığı, yüz yıllık değeri olan eşyamı bırakmam onlara. Bunlardaki değer, üstün seçme yeteneği, beğeni, başkalarınca yıllar yılı anlatılmalı. "Dürrüzadeler'den Mesaadet Hanımefendi'nin açık artırmasından bu parça. Artırmanın sonunda elimde kalmayacak diye korkular geçirdim" demeliler. "Evet, bu gerçek Venedik parça tek çalışılmış. Yeşil ışıkların bazı yerlerde durakalmasına bakın."

Ve ötekiler, herkeslerin ne kadınmış diyeceği Bider Mayer'ler, öteki parçalar! İstanbul bir kez daha çalkansın istiyorum. Bu, gösteriş değildir. Mesaadet Hanımefendi'nin gençliğinin diriltilmesidir yeniden. Perapalas'ın döner kapılarından süzüldüğünde şöylece önü kavuşturulmuş Afgan astraganı kürküyle, ötelere bakan dalgın gölgeli gözleriyle, konuşmaları olduğu yerde kesiveren Maçka güzeli Mesaadet'in yeniden yürüyüşüdür bu salonlarda. Gözlerimin renklerindeki menevişlerin, tenime değen erkeklerin canlanmasıdır.

Taratılmamış sanısı veren güzel perişanlıklar taşıyan saçlarıyla Ankara Palas'ta Gazi'nin katıldığı baloya giden ve oradaki İspanyol kafası yaptırmış (hepsi bir örnek yapışık saçlar) kadınların hasetinden ayaklarını karıştıran, tangoyu yeterince dökük oynamalarına engel olan, kaşları su perileri denli yay gerginliğinde, dolgun yürek biçimi pembe ağzı nazla açılabilen Mesaadet'in gençliğinin dönüşüdür.

"Dürrüzadeler'in kerimesi Mesaadet Hanımefendi'nindir, bu değeri söze gelmez eşyalar" densin isterim.

Kocamın soyadını aldımdı elbet. Ama ben değil o bile kullanamaz olmuştu sonraları. Resmi işlerinin dışında kocamı da Dürrüzadeler'den sayarlardı.

İzmir'deki mağazanın tavanlarında, bana o zamanlar ayıp gelen resimli süslemeleri ilk ve son uğradığımız gün görmüştüm.

Gözlerim istemeden onlara kayıyordu.

Babam ve annem arada bana bakıyorlardı konuşurken.

Kâtip Saffet Hilmi Efendi babamın en alt perdeden verdiği

emirleri duyuvermiş, fırlamıştı dışarı. Annemde alışverişe çıkıp hiç aldanmamaya kararlı bir insanın duruşu vardı. Ben geçen uzun zamandan sonra Rüştü Şahin'in gencecik gövdemi acılara boğan sevdasını, hastalığa yakalanmadan önceki sağlıklı aydınlık günlerimde saklıyordum artık.

Yüreğim durulmuş, sevinçsizdi.

Kara haberi aldıktan sonraki aylarca bocalayışlarım, sinsi, kemirgen, ateşsiz alışılmış bir hastalığa dönüşmüştü. Büyük, zengin konağın dadılarla yetiştirilen kızı uzaklık yakınlık kavramını yitirmiş, kapı kıyılarına, eşya uzantılarına çarparak, dizlerini, omuzlarını çürüterek gezmişti odadan odaya, günlerce. Ve şimdi faytonlarda, caddelerde suskun, terbiyeli, annesinin yanındaydı.

Ve mağazamızdaydık.

Evet, yaşamayan bilmez.

Her şey sanki uzağımdaydı. En uzak derin bir yerdeymişçe duruyordum olanlara karşı. Sesler kulaklarıma ulaşmıyordu. Kameriyenin altında oturduğum saatlerde çok eskilerde kalmış birini acıyla anar gibiydim. Gençliğimin tazeliği, kaybolan delikanlının yanındaydı. Bakıyordum ikisine, uzaklaşıyorlardı. Yürüdükleri yolun, ağaçların, üstlerinden nedense dökülen yaprakların arasından geçip gidiyorlardı. Anlamıştım Rüştü Şahin'le birlikte yok olacaktı on altı yaşındaki Mesaadet kız da. Ben nicedir bakımsız bırakılan bahçenin, boyası geçen yağmur mevsiminde örselenip açılmış kameriyesinin altında oturup her gün yenilenen bu gidişlerine tanıklık ediyordum.

Ellerimi koyduğum sarmaşıkların dolandığı demir bükümlü yerlerin üstü paslanmıştı.

Çiçek tarhları bakımsızlıktan basan otlarla yok olmuştu.

Tohumlarını kendi başına salan yüzlerce çiçeğin her yandan fışkıran karmaşık uçları, pıtraklanan güller, yoluklaşan çimler birbirini kesiyor, durmadan üreyip büyüyorlardı. Temizlenmemiş yaban otları sıkışıp, katlı taçyapraklarıyla laleler, dalların zor taşıdığı leylaklar karışıyordu birbirine. Kameriyeyi saran sarmaşıklar saçlarıma, bluzlarıma takılıyordu.

Ellenmeyen bahçıvanını yitirmiş bahçe inanılmaz bir biçimde otların, çiçeklerin, tanımadığım çirkin bitkilerin baskınına

uğramıştı. Kanatlı karıncalar, çakıllı yolu saran ayrıkotlarının içinde yuvalarını kuruyorlardı. Her yıl bir öbek, yürek biçimi, dikilip büyütülen hercai menekşeler beklenmez köşelerden bitiyordu. Fışkırmalar, yayılmalarla dolu, toprağı delen başıboş tohumları şaşkınlıkla, hüzünle izliyordum. Annem Perran Hanımefendi'nin üstüne titrediği İngiliz gülleri azmanlaşmış, geniş yaprakları gonca olma dönemini aşmadan çatlayıveriyordu.

Bahçeyi anlatılmaz, gizemli çekici bir başıboşluk almıştı.

Ve delikanlı Rüştü Şahin'le genç kız Mesaadet el ele vermiş, İzmir'in bitmez gül mevsiminin içine doğru yürüyorlardı, beni kameriyede unutup. Bitkiler ellenmemenin özgürlüğüne kaptırdıkları çoğalmalarıyla iki sevdalıyı kavrayıp kapanıveriyorlardı üstlerine...

Çünkü İstanbul'a göçme, yerleşme hazırlıkları içindeydik. Konak da önemini yitirip özen görmüyor, değişmelere, bozulmalara uğruyordu.

Gerekli emlak alımları yapılmış, Bahariye'de alınan, bahçe girişi ak yağlıboyalarla boyalı ferforje demirden havagazı fenerleriyle süslü, mermer heykelli, çift fıskiyeli havuzu olan, camlı serlerle donanmış Fuat Paşalar'ın konağı onarılıp yenilensin diye, İzmir'den İstanbul'a adamlarımız gönderilmişti.

Mağazada oturup konuştuğumuz gün neyi düşündüklerini annemin en son cümlesinde anlamıştım. Durmadan sorduğu sorular, babamın karşılıkları daha çok yeni mağazalarımızla, hanlarla ilgiliymiş gibiydi.

Annem konuşmalarının yeterli olduğunu belirten bir tavırla ayağa kalkıp şöyle şapkasının kıyısına parmak uçlarını değdirdikten sonra eldivenlerini giymeye başlamıştı.

— Uygundur kızımıza, haklısınız, demişti babama. Ailemize bir de geleceği açık yeni devletimizin yüksek katlarında kalem oynatabilecek birinin gerekli olduğuna inanıyorum sizin gibi ben de.

Babam, birlikte durduklarında daha canlı, daha yakın görünürdü bana. Bu ayrım bence Perran Hanımefendi'nin sık sık kullandığı sözlerden geliyordu babamı anlatırken:

"Azıcık taşra havalıdır. Oysa aldanmamak gerek" derdi. "Dürrüzadeler bilinir ki Osmanlı eskisidirler. Yani iki yüz yıla

yakın bir aile kütüğüne sahiptirler. Yoksa Divanyolu'ndan, Arnavut Sadık Paşalar'ın kapı komşusu konaktan kız almak kolay olmazdı efendim. Yalnız bizler, Cumhuriyet çocuklarını artık başka büyüteceğiz. Serbest alışacaklar. Gerçi biz de pek kaç-göç değildik ya..."

Sözlerinin burasında, iniş çıkışları, o yıllarda bana, hesaplanmış gibi gelen, kahkahalar atardı. Oysa benim kahkahalarımın anneminkine eş olduğunu bilenler söyler.

Mağazadan çıkarken verilen kararı anlamıştım.

Evlendiriliyordum.

Hayır deme gücüm yoktu.

Hem niçin hayır diyecektim?

Güzel gerdanımı daha uzun ve alımlı gösteren dimdik duruşumla faytonumuza binmiştim. Babamın mağazasının dıştan görünüşü hiç de içi gibi şaşırtıcı değildi. Koyu kurşun rengi iki katlı gösterişsiz bir yapı boyundaydı. Büyük, bitmez varlığımızın kaynaklarından biri olduğunu bilmeyen, görse inanmazdı. Bizler göz kamaştırmayı yerinde ve zamanında yapmasını biliriz. Ha.

Hayır demedim, evlendim.

Gerekenler gerektiği gibi yaşandı.

Şimdi ihtiyar bir kadınım.

Yılların ardında kalmış insanlarımı çıkarıp tozlarını alayım onlarla yüzleşeyim diye sanki bu odaya sürdüler.

Sonra beni bir köylü kadınla baş başa bıraktılar.

Ne sanıyorlar yani?

Ben kolay ezilmem.

Bu kadınla bazı geceler yalnız kalmaktan korkuyorum. Çok konuşmaz susar. At gibi de kuvvetli. Elbet öyle olacak. Yaşaması, çalışıp didinmesine, kaba gücüne bağlı. Dediklerine göre, kavrayıp kaldırmadığı yük yokmuş. Mutfakta, buzdolabının yerini tek başına değiştirebiliyormuş. Gerçi kapımı kilitlerim, açamaz ama, ne de olsa apartmanın bir yanlarında yaşadığını biliyorum.

Onu iyice ezmeliyim. Korkmamak için korkutmak gerek.

Belkemiğime güvenim yok. Beni tartmıyor eskisi gibi.

Rüştü Şahin iki eliyle kavrayıp havaya kaldırırdı beni be-

limden. Belimin çevresinden kalın, sık bükülen yağlar iniyor şimdi. İpek sabahlıklarım yedi tanedir. Her gün birini giyerim. Tuhaf ama, boyları gittikçe biraz daha uzun geliyor. Kuşaklarını hiç bağlamıyorum. Ürküyorum. Dolamaz beni onlar. İyisi mi, bilmezlikten gelmeli.

Bazı şeyleri geçiştirmek, görmezlenmek çok yararlı.

Annem Perran Hanımefendi, "Ağlıyorsun yavrum" demişti. "Niçin?" dememişti. Önemli bir ayrıntıdır bu.

Evet, sevdiğim adam gepgenç öldü. Her yanı barut kokan bir siperde, şakağında kararmış, pıhtılaşmış bir kurşun deliğiyle. Zedelenmemiş ince esmerliğiyle şimdi bile aynı duruyordur sanıyorum.

Aynada kendimi hüzünle seyrediyorum. Gecikmiyor, geliyor çıkıp Rüştü Şahin. Beni genceltiyor, birlikte kameriyenin altındaki unutulmaz anlara dönüyoruz. O zamanlar oyun gibi sanılan sevdam (belki annen Perran Hanımefendi'nin sormayışı Rüştü Şahin'i geçici saymasındandı, haklıydı da, benim bulunduğum ailenin değerlerini karşılayacak güçte değildi babası davavekili Ahmet Şahin Bey ve annesi Besime Hanım), şehitliğini bildiren: "Madalyası ailesi efradınca alınacaktır" diye yazılı olan kâğıdın elime geçmesiyle bin bir parlaklıkla, şan ve ağırlandırmayla geçirilmiş yıllarımı yıkıp geldi, başköşeyi aldı. Acaba annesi, babası hayatta mıdırlar? Yok canım, kemikleri bile erimiştir!

Oğullarının kahramanlığını belgeleyen İstiklâl Madalyası'nı alabilmişler midir?

Çünkü kâğıt da bende kaldı.

Nasıl, ne zaman sakladım?

Onu bilemiyorum.

Ama daha çok vaktim var.

Birgün bunu da bulup hain pazarlarıma ekleyeceğim, oyalasın diye beni.

Çok vaktim var.

Ben kolay ölmem.

Bir de Rüştü Şahin'in neyi düzeltmek istediğini yeniden düşünüp anlayabilsem...

Bu sevdadır işte.

Ben yine on altımdaymışım gibi Rüştü Şahin'le besleniyorum.

Pazartesi gider defterlerimi; salı şapkalarımı; çarşamba gardıroptaki iskarpinlerin, tuvaletlerin, kostümlerin bakımını, perşembe odanın, kristallerin, halıların temizliğini, tozlarının alınmasını; tüylü süpürge ya da yerine göre ipekliyle; cuma yatak takımlarının, yastık yüzlerinin, sabahlıklarımın ütülenmesini; cumartesi doktorun gelip sağlığım için, gerekli iğneleri, konuşmaları yapmasını, kan sayımının değişmeleri ya da değişmemeleri üstüne sürdürdüğü açıklayıcı, inandırıcı sözleri denetliyorum...

Pazarlar Rüştü Şahin'indir.

Kar parçaları irileşti.

Akşam dönerken, ısı düştüğünden, daha da artacak kar demektir. Soğuk, camlara dayanıyor. İnce buzlanmalar sarıyor camla çerçevelerin bitiştirdiği çizgiyi. İzmir'de hiç kar yağmazdı. Yağmurlar başladığında kovalardan boşalırcasına iner, oluklara sığmaz, çevreye saçılırdı. Taşan seller sokakları yıkardı. Burnumu cama dayar, Kadifekale'ye bakardım, sulardan örülü duvarın ardından. O yıllarda, olayların yeni şeyler gizlediğini sanırdım. Yağmurların, çiçeklerin, odaların tahta oymalarında harelenen budak yerlerinin, zaferle sonuçlanan savaşın ve gelecek yıllarımın...

Bir de, sevdiğimin kahramanlık beratı olan kâğıdın, nasıl olup şapka kutuma karıştığını bulabilsem. Şimdi onu benekli opallerimin, Acem firuzelerimin, elmas patlarımın, pırlanta tektaşlarımın bulunduğu kutunun yanındaki ufak gözde saklıyorum. Şu günlerde katlarından ayrılan, silinen yerlerini koruma kaygısı içindeyim. Öldüğümde kâğıdı bulanlar ne çok şaşacaklardır... Yüzlerini düşündükçe, şimdiden, keyifle kıs kıs gülüyorum.

Kalkıp kapının kilidini açmalı.

Midemde ezilme var.

Zili çalıp hizmetçiyi çağırayım.

Beni yatakta bulmalı.

Karışık bir meyve suyu içmeliyim hiç olmazsa.

Gün hemen kararıyor.

Yılbaşına doğruyuz.

Kışın kısa, bitiveren günleri, iç karartıcı, güneşsiz öğleler.

Perdeleri çektireyim hizmetçiye.

Karların akşamüstleri maviye çalan buzlaşmasını görmek istemem.

Ben beni tüketen şeylerden kaçmasını hep bilmişimdir.

Yoksa mayamı nasıl korurdum.

Gençliğimde başkaydım.

Evet, gençliğinde herkes başkadır.

Karlar basacak İstanbul'u gene. Oysa hain pazarın sona ermesine az kaldı. İyi bir akşam yemeğinden sonra damlamı alıp hemen uyumalıyım, dinlenmeliyim. Çünkü yarın pazartesi. Önemli işlerim var. Kendimi toparlamalıyım.

Oh, yatağım ne kadar yumuşak! Camlara karların vuruşu sertleşti. Neredeyse doluya dönecek kar taneleri. Yılbaşına kadar İstanbul kefenlere bürünecek.

Oysa İzmir bizim için bitmez gül mevsimidir, değil mi, Rüştü Şahin'im benim?

Aralık, 1971
Mecidiyeköy

Gül Mevsimidir Üzerine Füruzan'la Konuştum

Erdal Öz

ERDAL. *Kuşatma* adlı öyküler kitabınızı 1985'te beşinci basıma hazırlarken, nasıl atlamışım bilmiyorum, kitabın son öyküsü olan *Gül Mevsimidir*'i ilk kez okuduğumu anladım. Olağanüstü bir uzunöyküydü. Önceki öykülerinizden ayrılan pek çok şey vardı bu kusursuz öyküde. Üstelik, bana öyle geldi ki, bu uzunöyküyü, belki de ilk kez, yaşamınıza bu kadar uzak ve bu kadar yabancı bir çevrede oluşturuyordunuz. Sizin 1972'de Kuşatma adı altında toplayıp yayımladığınız öyküleriniz arasından bu öykünün çıkarılıp tek başına ayrı bir kitap olması daha doğru olur gibi geldi bana ve biliyorsunuz açtım telefonu, bu konuda nasıl davranacağınızı öğrenmek istedim. Aldığım olumlu yanıt gerçekten sevindirdi beni. Oysa, kitaplarınızın yeniden basımları yapılırken, onları ilk yayımlandıkları durumlarıyla korumaya özen gösterdiğinizi de biliyordum.

FÜRUZAN. Evet. İlk basımların iç düzenlerini bile korumayı istiyorum. Düzeltmeleri, ancak basım yanlışlarını gözden geçirmek için gerekli buluyorum. Yoksa çoğunlukla cümleleri yenilemeyi ya da değiştirerek yazmayı yersiz sayarım. Siz *Gül Mevsimidir*'i on üç yıl sonra ilk kez okuyup beğendiğinizi söyleyince, üstelik düşündüklerinizi coşkulu, duru sözcüklerle bana iletip ayrı bir kitap yapalım önerisini getirince, bu konuda karar verebilmek için bir süre izin istedim sizden. Edebiyatçı bir arkadaşımın, 1985'in bunaltıcı, kısır, çekişmeli sanat ortamında, bir başka yazarın yapıtına gösterdiği bu açık sevgi,

Gül Mevsimidir'i bundan böyle ayrı bir kitap yapmayı kabul etmeme yetti. İlerde, iki edebiyatçı arasındaki dostça bir iletişimi göstermesi açısından da kanımca ayrı bir değeri olacaktır *Gül Mevsimidir* uzunöyküsünün. Ve her yeni basımında da yer alacaktır bu kısa konuşma. Bu benim için ayrıca önemliydi ve yazınsal birçok şey çağrıştırdı bana. Çehov'un Gorki'nin karşılıklı mektuplaşmalarını anımsattı konuşmanız. Arkadaşlık dolu sözler... Gorki'nin, "Sizin yazdığınız piyeslere ulaşabilecek bir şeyler yazabilmek, ah, değerli Anton Pavloviç, inanın benim düşlediğim bunlar" deyişi... Böylesine yazışmaları, söyleşileri anımsattı. Sonra Gorki'nin, Yasnaya Polnaya'da saygıyla ziyaretine gittiği Kont Tolstoy'un hırçın eleştirilerine, didiklenmelerine alaylarına karşı takındığı sevgi dolu tavrı ve hayranlığı... Dünya edebiyatında böylesi güzel örnekleri çoğaltabiliriz. Sanatın tükenmezliğini güçlü bir duygu olarak içlerinde taşıyan insanlar, dünyanın bu ağır yaşlılık günlerinde bile insana olan inancımızı pekiştiriyorlar.

ERDAL. Evet ama, asıl şu size yabancı olduğunu sandığım bir çevreyi oluşturma konusuna değinelim biraz da.

FÜRUZAN. Evet, bu konudaki saptamanız bir anlamda doğru. Genellikle yoksul kesimden ekonomik bir salgına uğramışların yaşamlarından yazan biriyim. Ancak, tam karşıtlar sık olmasa da benim dünyamda yerlerini alırlar. *Gül Mevsimidir*'de, yaşamındaki tek sahici şeyi on altı yaşlarında tanıyıp, ardından kurgulanmış ve ancak ve kesinlikle öyle olabilir'in içinde özü tükenip gitmiş varlıklı bir kadın anlatılır. Şimdi, konuyu işleyiş, yaşanılan tarihlerin seçilişi, elbette rastlantı değil. Sonuçsa acıdır. Kanımca, bizi sarsan da budur. Bir hainliğin çürüttüğü tanıklık hiç de iç açıcı değildir, ne yandan bakılsa.

ERDAL. Biliyorum, sormamam gerek, ama sormadan edemeyeceğim: *Gül Mevsimidir*'in başkişisi Mesaadet Hanımefendi'nin yaşamınızda bir karşılığı oldu mu?

FÜRUZAN. Siz de yazar olduğunuz için kesinlikle biliyorsunuz diyorum, somut olaylardan çıkarak yazılanlar da bir yazarın dünyasını oluşturabilir. Sözcüğün olanca boyutlarıyla pekiştirsem de, somut, benim için, yine de yaşadıklarımın özgeçmiş bölümüne birebir kaydı düşülenler değildir. Mesaadet

Hanımefendi, ana yanımdan eski bir İstanbullu aileden doğmamın damarında mı akıyordu? Bir şeyler aranıyorum, düşünüyorum: Belki, işte ancak bu olabilir. Hayır, bir Mesaadet Hanımefendi tanımadım. İzmir önceden seçilmişti. Kurtuluş Savaşı, ardından zafer, Türkiye'nin her yanı gibi İzmir'in yapısı içinde çok belirgin değişimleri taşıyordu. Ben İzmir'de en çok üç dört gece konaklamışımdır. İzmir'i içinde bunca az yaşadığım halde çok severim.

ERDAL. Peki, İzmir'de yaşattığınız o ortamı, bahçeleri, o köşkü de mi görmediniz?

FÜRUZAN. İzmir'de, Güney'e inerken, yol molası için dururduk. Hep otellerdeydi geçirilen zaman. Sıcağın Güneylisi beni büyülüyor. Bir de göğü görmek. *Gül Mevsimidir*'deki gepgenç Mesaadet ve ailesinin zaferden sonra terk ettikleri o güzelim köşkü de, o bahçeleri de görmedim. Ama sorunuzdaki 'sahiden mi'yi haklı çıkaran bir anıyı anlatmak isterim. *Kuşatma*'nın 1972'deki ilk basımını alıp o gün İzmir'e uçakla bir iş için yola çıkan dostlarım Gevgililer'den sayın Ali Gevgili, uçakta kitabımı okumaya başlamış. *Gül Mevsimidir*'i sürdürürken uçak İzmir'e varınca, otele gitmeyip, şimdi kaldırıldığını gördüğüm o güzelim Kordon'un kıyı kahvelerinden birine oturup öyküyü tamamlamış. "Bitirmeden otele gitmeyi istemedim. Okuyup bitirdim. Mesaadet Hanım ve ailesinin yaşadığı köşkü görmüştünüz sanırım. Uşşakizadeler'in köşküdür. Atatürk'ün İzmir'e gelişinde konuk edildiği ve Latife Hanım'la ilk tanışma yeri olan köşk. Güller, çiçekler, kameriyeler içinde. Yıllar yıllar sonra orasını ortaokul yaptılar. Benim öğrenciliğimin geçtiği yerlerden de biri oldu" demişti. *Kırkyedililer* romanımda da Doğu, Erzurum yöresi, yerel ağız çalışmaları vardır. Bu kez de Doğu'da, Erzurum'da geçirdiğim zamanlar ve tanışlar sorulmuştu. Ve ben de gülümsemelerle yanıtlamıştım çoğunlukla. Bu çekingenliğin, saklanma isteğinin içinde, açık yüreklilikle söylüyorum, yazdıklarımın büyüsünü bozmama isteği vardı. Oysa 'gerçek' kavramının sanattaki karşılığının 'kurabilme yaratabilme gücü' olduğunu biliyorum. Gerçeğin almaşığını, kucakladığı karşıtlıkları yansıtabilmek, sanatın gizemli gücüne kalmıştır. İnsanın tarihini bıkmadan kayda düşendir sanatçı-

lar. Yoksa sayılara inanmamayı nasıl öğrenebilirdik? Çünkü sayılar, insanları indirgerler. Duyarlığın yirminci yüzyıl sonunda uğradığı kütleşme, bildiğimiz resmi tarihlerin içinde bile rastlayamayacağımız ölçüde büyüyor. Yüreğimiz ve ben'imiz, gündelik şeylerin elinde yenip bitirilmekte. Sanat, bizi hep korumaya çalışıyor. Ne müthiş bir şey bu. Dikkati diriltmek, körlüğün izleyiciliğini, nesnelerle oyalanmasını engellemek istiyor.

ERDAL. *Gül Mevsimidir*'i özetlemek çok güç. Ne güzel bu. Tam istediğim gibi. Konusu bile özetlenip anlatılamaz. Anlatmaya kalksak da çok bilinenlerden birini yeniden konuşmak olurdu bu. İnce dikkatlerin, ustaca yakalanmış ayrıntıların, hemen hiçbir boşluk bırakılmadan eksiksiz tamamlandığı bir uzunöykü. Yakın tarihimiz içinde geçen, unutulmaz bir ilk aşkın unutulmaz öyküsü. Yanılmıyorsam, eleştirmenler, o yıllarda, "Füruzan romana geçiyor" diye yaklaşmışlardı bu öyküye. Nitekim sonra gerçekten roman da yazdınız ve yine uzunöyküler. Eleştirmenlerin bu yaklaşımının etkileri oldu mu çalışmalarınızda?

FÜRUZAN. Hiç sanmıyorum. Şimdi *İç Denizde* adlı romanım bitiyor. Bir başka roman da yürümekte: *Berlin'in Nar Çiçeği* (Frau Elfriede Lemmer). Konular roman boyutlarında geliştiği için bu iki çalışma da roman oldu. Eleştirilere karşı dikkatli ve hoşgörülüyümdür. Çünkü başka türlü bir tutumun niçin edinilebileceğini anlayamadığımdan olmalı bu yaklaşımım. Ama hiçbir eleştirmenin, "Artık şunu yapmak sırası geldi" gibisinden yol göstericilik yapabileceğine inanmıyorum. Sanatçı, yaşamını da yaptıklarıyla bütünleştirirse, ki çoğunluk böyle olduğunu sanıyorum, bu zaten onun kendisiyle sürekli tartışmasını da içeriyor. *Gül Mevsimidir*'i özetlemek, dediğiniz gibi elbette güç. Pek çok sanat yapıtı gibi. Sayıların buyurganlığı ve her şeye evet denilen bir zamanın insanlarıyız biz. Ve neyse ki sanatı özetlemek bunların hep dışındadır. Ancak sanat, olaydan çok, olayın etkileyip değiştirdiği insanı gösterebilir.

ERDAL. *İç Denizde* romanı da öyle olmalı.

FÜRUZAN. Özetlenemezlerden biri de o.

Mayıs 1985,
İstanbul

Max Frisch
Montauk
Mavi Sakal

Orhan Pamuk
Babalar, Analar ve Oğullar
Cevdet Bey ve Oğulları – Sessiz Ev – Kırmızı Saçlı Kadın
Şeylerin Masumiyeti
Balkon / Fotoğraflar ve Yazılar

A.N. Wilson
Tolstoy

Behçet Necatigil
Konuş ki Göreyim Seni
Vaktin Zulmüne Karşı – Düzyazılar 3
Dost Meclislerinde Kasideler

Camille Laurens
On Dört Yaşındaki Küçük Dansçı

Javier Marias
Berta Isla

Yıldıray Erdener
Kars'ta Çobanoğlu Kahvehanesi'nde Âşık Karşılaşmaları – Âşıklık Geleneğinin Şamanizm ve Sufizmle Olan Tarihsel Bağları

Franz Kafka
Şato
Ceza Sömürgesi

Amin Maalouf
Uygarlıkların Batışı

Hal Herzog
Sevdiklerimiz, Tiksindiklerimiz, Yediklerimiz – Hayvanlar Hakkında Tutarlı Düşünmek Neden Bu Kadar Zordur?

Nâzım Hikmet
Benerci Kendini Niçin Öldürdü
Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar

Ahmet Ümit
Aşkımız Eski Bir Roman

Metin And
Dionisos ve Anadolu Köylüsü
Kısa Türk Tiyatrosu Tarihi

Doğan Tekeli
Çebiş Evi'nden Hisar Tepe'ye

Doğan Yarıcı
Hodan

Abdülhalik Renda
Günlükler 1920-1950

Elif Sofya
Hayhuy

William Faulkner
Emily'ye Bir Gül – Seçme Öyküler

Elmore Leonard
Bücürü Ayarla
Rom Kokteyli

Emily Ruskovich
Idaho

Uğur Kökden
Unutmayı Bir Öğrenebilsem

Ömer F. Oyal
Gemide Yer Yok
Önceki Çağın Akşamüstü

Paul Signac
Eugène Delacroix'dan Yeni-İzlenimciliğe

Philippe Soupault
Görünmeyen Yönleriyle

Derviş Zaim
Ares Harikalar Diyarında
Rüyet

Ahmet Emin Yalman
Naziliğin İçyüzü

Romain Rolland
Jean-Christophe 3

Marianna Yerasimos
Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi'nde Yemek Kültürü
İstanbullu Rum Bir Ailenin Mutfak Serüveni

Ali Teoman
Yazı, Yazgı, Yazmak

Yüksel Pazarkaya
St Louis Günleri

Waller R. Newell
Tiranlar – Gücün, Adaletsizliğin ve Terörün Tarihi

Nursel Duruel
Geyikler, Annem ve Almanya
Yazılı Kaya

Oktay Rifat
Elleri Var Özgürlüğün
Perçemli Sokak
Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler

Oliver Sacks
Bilinç Nehri

Ali Özuyar
Hariciye Koridorlarında Sinema

İpek Çalışlar
Latife Hanım

Jean-Louis Fournier
Otopsim

Betül Tarıman
Maksatlı Makastar

Cemal Süreya
Göçebe
Beni Öp Sonra Doğur Beni

Arthur Schopenhauer
Aşkın Metafiziği

Haz. Sula Bozis, Seza Sinanlar Uslu
İvi Stangali – Ressamı Hatırlamak

Bella Habip
Kültür ve Psikanaliz – Sinema, Edebiyat ve Güncelin Psikanalizi

Benny Anderson
İşte Söyledim – Seçilmiş Şiirler

Claudio Magris
Tuna Boyunca

Donald W. Winnicott
Piggle – Küçük Bir Kız Çocuğunun Psikanalizle Tedavisinin Öyküsü

Publius Ovidius Naso
Dönüşümler I-XV

Rachel Cusk
Övgü

Sue Gerhardt
Sevgi Neden Önemlidir? – Şefkat Bir Bebeğin Beynini Nasıl Biçimlendirir?

David Lewis -Williams
Mağaradaki Zihin

Hasan Gören
Altı Yaprak Üstü Bulut

Marianna Warner
Bir Zamanlar Bir Ülkede... – Masalların Kısa Tarihi

David Wootton
Bilimin İcadı – Bilim Devrimi'nin Yeni Bir Tarihi

Edip Cansever
Kirli Ağustos

Furuğ Ferruhzad
Rüzgâr Bizi Götürecek – Toplu Şiirler

Nasser Saffarian
Ah Ayetleri – "Furuğ Ferruhzad Hakkında Söylenmemiş Sözler"

Orhan Duru
Bırakılmış Biri

Ralf Rothman
Baharda Ölmek

Enis Akın
Müjgan

Joseph Kessel
İblisin Oyunu

Lâle Müldür
Tehlikeliydi, Biliyordum

Marc Augé
Biri Sizi Bulmaya Çalışıyor
Unutma Biçimleri

Erlend Loe
Kadının Fendi

Evangelia Balta
Karamanlı Yazınsal Mirasının Ocaklarında Madencilik

Tarık Dursun K.
Alo, Harika Hanım Nasılsınız?

William Carlos Williams
Seçme Şiirler

Faruk Duman
Kaptan Kanca'nın Bir Macerası

Halit Ziya Uşaklıgil
Saray ve Ötesi

Megan Hunter
Sondan Sonra